LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppatieteiden osasto

Yritysjuridiikka

Yritysjuridiikan pro gradu -tutkielma

Velallisen asema perinnässä ja perintäkulujen merkitys velalliselle

Aiheanomus hyväksytty osastoneuvoston päätöksellä13.05.2008

Tekijä: Pasi Kurujoki

Ohjaaja: Sakari Laukkanen

Tarkastaja: Pia Hurmelinna-Laukkanen

Pasi Kurujoki
Velallisen asema perinnässä ja perintäkulujen merkitys velalliselle
Kauppatieteiden osasto
2008
pro gradu -tutkielma Lappeenrannan teknillinen yliopisto
110 sivua, 18 kuviota, 13 liittettä
Sakari Laukkanen Pia Hurmelinna-Laukkanen
Hakusanat: velka, perintä velallinen, velkoja perintäkulut,

Tiivistelmä

Tutkimuksessa on tarkoitus selvittää velallisen asemaa perinnässä ja perintäkulujen merkitystä. Tutkimus jakautuu teoreettiseen ja empiiriseen osaan, jossa selvitetään teoreettisesti velkaan ja perintään liittyviä käsitteitä ja lainsäädäntöä. Laki saatavien perinnästä sääntelee yleislakina perintätoimintaa riippumatta siitä suorittaako perintää itse velkoja vai perimistoimisto. Lakiin otettiin vuonna 2005 kuluttajasaatavia koskevia perimiskuluja rajoittavat enimmäismäärät, jotka on porrastettu saatavan suuruuden mukaan. Empiirisessä osassa tutkitaan oikeudenkäyntiaineistosta kerätyistä tiedoista perintään kuuluvia osapuolia, perittäviä saatavia ja perimiskuluja. Velallisen asema näyttää olevan riittävän hyvin turvattu oikeusjärjestyksessämme, joskin perimiskulujen ja oikeudenkulujen määrä nousee usein itse perittävää pääomaa suuremmaksi. Rahasaatavien perintää koskevien tapausten määrä käräjäoikeuksissa on kasvanut huomattavasti vuonna 2007. Tällaisia velkomuksia käsiteltiin käräjäoikeuksissa yli 200.000 kappaletta vuonna 2007. Tämän kasvun osaltaan selittää uudeksi velkaongelmien aiheuttajaksi nousemassa olevat pikavipit, joiden määrä kaikista perittävistä saatavista oli noin 10%. Näiden pääomat olivat keskiarvoltaan noin 145 euroa, ja näiden perintäkulut noin kaksinkertaisia verrattuna pääomaan Koko aineistossa perityt pääomat olivat keskiarvoltaan noin 2900 euroa ja perintäkulut noin 270 euroa.

Pasi Kurujoki
Debtor´s position in debt collection and collection expense´s meaning to the debtor
Kauppatieteiden osasto
2008
pro gradu -tutkielma Lappeenrannan teknillinen yliopisto
110 pages, 18 figures, 13 attachments
Sakari Laukkanen Pia Hurmelinna-Laukkanen
Hakusanat: debt, debt collection, creditor, collection expenses

Abstract

In this study the goal is to investigate debtor´s position in debt collection and the meaning of collection expenses to the debtor. The study divides both to theoretical and to empiric part. In theoretical part there it is clarified theoretically the abstracts and legislation which relate to the debt and debt collection. The law of debt collection regulates debt collection as a standard law regardless if the debt collecting is done by the creditor or collecting agency. In 2005 the debt law was added limitations regarding to the consumer debtor that will limit the debt collection fees. The debt collection fees were graded by the magnitude of the debts. At the empiric part there is a study from the data which was gathered from legal processes. The study is about debtor, creditor, debt collection fee sizes, and the overall debt collection range. It seems that the debtors position is well protected in our legislation. Even though it seems that debt collection fees and trial fees usually grow bigger than the original debt. Cases that concern the debt has risen in our courts significantly in year 2007. This kind of debt cases were processed on our courts more than 200 000 cases on year 2007 The growth if partially explained with speedloans which are seemingly becoming a bigger problem causer in the field of debt. From all debts speedloans consist 10 %. Capital of an average speedloan is about 145 euros and usually the debt expenses were double the capital. In whole study material the average debt capitals were 2900 euros and average debt expenses were 270 euros.

Alkusanat

Tutkimus on viimein valmis. Tässä vaiheessa tuntuu, että niin paljon jäi käsittelemättä ja niin paljon mielenkiintoista materiaalia tutkimatta. Paljon olisi pitänyt löytää enemmän aikaa. Tutkintorakenneuudistuksen myötä ajan rajallisuus sen kuin konkretisoitui. Suurkiitos kuuluu avopuolisolleni Anskulle, joka oli henkisenä tukena ja muutoinkin parhaansa mukaan auttoi työn valmistumisessa. Kiitos kuuluu Riihimäen käräjäoikeuden henkilökunnalle, joka jaksoi minua parin päivän ajan ja kantoivat kansioita ja kahvia eteeni. Kiitos myös tarkastajille Sakarille ja Pialle, jotka kärsivällisesti odottivat työn valmistumista. Kiitos perheelleni, kavereilleni, kauniille Lappeenrannan kaupungille ja kaikille niille jotka sattuvat tämän teoksen kannet aukaisemaan.

Hämeenlinnassa, määräajan viimeisenä hetkenä
Pasi Kurujoki

1 JOHDANTO 1
1.1 Tutkimusongelma ja -tavoitteet 2
1.2 Tutkimusmetodologia 2
1.3 Tutkimuksen rajaus ja tarkennukset 2
1.4 Tutkimuksen rakenne 3
2 SAAMINEN, VELKA JA NIIHIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ 5
2.1 Varallisuuteen ja omistukseen perustuva yhteiskunta 5
2.2 Varallisuusoikeus esine- ja saamisoikeutena 9
2.3 Velkasuhde, saamisoikeus ja velvoite 10
2.4 Oikeustoimi ja sen tekeminen 11
2.5 Saanto 12
2.6 Saamisen syntyminen 13
2.7 Saamisen perusteita 14
2.8 Perusteettoman edun palautus 14
2.9 Vahingonkorvaus 15
2.10 Sopimusperusteiset saatavat 16
2.10.1 Kuluttajasopimukset ja elinkeinoelämän sopimukset 16
2.10.2 Kertasopimukset ja kestosopimukset 17
2.10.3 Kauppasopimus 18
2.11 Velkakirja 19
2.12 Julkis- ja yksityisoikeudelliset saatavat 20
2.13 Saamisen lakkaaminen 21
2.13.1 Suoritus 21
2.13.2 Kuittaus 23
2.13.3 Vanhentuminen 24
2.13.4 Vanhentumisen vapaamuotoiset katkaisutoimet 27
2.13.5 Vanhentumisen oikeudelliset katkaisutoimet 27
2.14 Saatavan siirtokelpoisuus 28
2.15 Velvoitteen tehosteet 28
3 PERINTÄ 30
3.1 Yksityisoikeudellinen saatava 30
3.2 Julkisoikeudellinen saatava 31
3.3 Verosaatava ja rikosoikeudelliset saatavat 32
3.4 Vapaaehtoinen perintä 33
3.4.1 Laki saatavien perinnästä 34
3.4.1.1 Tilanne ennen perintälakia 34
3.4.1.2 Perintälain tarpeellisuus 38
3.4.1.3 Perintälain soveltamisala 39
3.4.1.4 Perintälain kuluttajanäkökulma 42
3.4.1.5 Perintälain hyvä perintätapa 43
3.4.2 Perintäkulut vapaaehtoisessa perinnässä 44
3.4.2.1 Perintälain mukaiset perintäkulut 47
3.4.2.1.1 Kirjallinen maksumuistutus 49
3.4.2.1.2 Perintälain 5§:ssä tarkoitettu maksuvaatimus 50
3.4.2.1.3 Suoraan ulosottokelpoisen saatavan perintäkulut 51
3.4.2.1.4 Maksusuunnitelma 51
3.4.2.1.5 Velallisen kokonaiskuluvastuu 52
3.4.2.1.6 Perintätoimien aikarajat kuluttajasaatavien perinnässä 52

3.4.2.2 Perintäkulujen arvonlisävero 53
3.4.3 Velallisen maksusuoja 54
3.4.4 Vapaaehtoisen perinnän keinot 55
3.5 Oikeudellinen perintä 58
3.5.1 Riidattoman saatavan velkominen tuomioistuimessa 59
3.5.2 Haastehakemus 60
3.5.3 Haasteen tiedoksianto 61
3.5.4 Oikeudellisen perinnän kulut 62
3.5.5 Muutoksenhaku 64
3.5.6 Suoraan ulosottokelpoiset saatavat.....64
3.5.7 Vaihtoehtoisia oikeudellisen perinnän keinoja 64
4 OIKEUDELLINEN PERINTÄ TILASTOJEN VALOSSA 67
4.1 Aineiston hankinta 68
4.2 Perinnän osapuolet.....68
4.3 Velan perusteet tutkitussa aineistossa 74
4.4 Perittävänä olleiden velkojen määrä.....77
4.5 Velkojen pääomat.....78
4.6 Perinnänkulut.....79
4.7 Haastehakemukset, haastetiedoksiannot ja tuomiot.....83
5 NÄKÖKULMIA PERINTÄÄN.....86
5.1 Oikeustaloustieteellinen näkökulma 86
5.2 Perusoikeusmyönteinen näkökulma 87
5.2.1 Aineelliset perusoikeudet perinnässä 89
5.2.2 Menettelylliset perusoikeudet perinnässä.....89
6 VELALLISEN ASEMA PERINNÄSSÄ.....91
Liitteet…… 95
Lähdeluettelo……103

1 JOHDANTO

Yhteiskuntamme perustuu varallisuuteen ja sen siirtoihin. Varallisuutta siirrettäessä ei aina tehdä rahasuoritusta suoritetta luovutettaessa ja syntyy saamisoikeuksia. Jos saatavaa ei suoriteta sopimusehtojen mukaisesti joudutaan saamisoikeus turvaamaan perimällä saatavaa. Saamisien periminen on yhteiskunnallisesti merkittävä osa lainkäyttöä tuomioistuimessa ja pakkotäytäntöä ulosottoviranomaisessa. Rahasaatavaa koskevia velkomuksia käsiteltiin alioikeuksissa yli 200.000 kappaletta vuonna 2007. Tämä on iso luku kun otetaan huomioon Suomen hieman yli viiden miljoonan asukasluku. Velkomustapauksien määrä on ollut kasvussa, joten velkaongelmien määrä on lisääntymässä. Uutena velkaongelmia aiheuttavana ilmiönä ovat tulleet pikavipit, joita voidaan ottaa missä vain milloin vain matkapuhelimen välityksellä sen enempää asiaa ajattelematta tai velan korkoprosenttia arvioimatta. Tämä saamistyyppi onkin ollut viimeaikoina paljon julkisuudessa. Esimerkiksi Helsingin sanomissa (HS 28.04.2008) käsiteltiin asiaa ja todettiin pikavippien uutena ilmiönä paisuttavan velkomustilastoja. Kyseisessä kirjoituksessa on esitetty tositapaus, jossa 20 euron pikavippi johti 4000 euron velkaan, kun velallinen otti uusia pikavippejä vanhojen maksuun. Pääoman kasvu johtui myös pikavippeihin liittyvästä erittäin korkeasta korkokannasta ja perimiskuluista.

Velkaongelmien voidaan ajatella koskevan meistä jokaista vaikka itse hoitaisimmekin laskujemme maksun ajoissa. Kun yritykset joutuvat kirjaamaan luottotappioita saamattomista veloistaan, on niiden saatava maksavilta asiakkailta luottotappiona menettämänsä osuus takaisin. Velkaongelmien lisääntymisen voidaan siis arvioida nostavan hintatasoa. Huomion arvoista meidän jokaisen näkökulmasta on myös se, että pitäisikö velkaongelmiin ajautuneita tukea korvaamalla valtiolle pakkotäytäntöön-panosta aiheutuvista kustannuksista suurempi osa verotuloilla vai kenties velkojien varoista. Näihin kaikkiin liittyy oikeusturvaongelmia.

1.1 Tutkimusongelma ja -tavoitteet

Tutkimusongelmana on selvittää, millaiseksi velallisen asema perinnässä muodostuu, miten häntä kohdellaan oikeusjärjestelmässämme ja minkälaisia tapauksia ovat oikeudelliseen perintään edenneet saatavat.

Tavoitteena on kuvailla varallisuusoikeutta, saamiskäsitettä, oikeudellisia perusteita joihin saaminen voi perustua ja rahasaatavan perintää. Tämä on tarkoitus tehdä perehtymällä oikeudelliseen kirjallisuuteen lainsäädäntöön, lakien esitöihin ja muuhun materiaaliin.

Tavoitteena on myös empiirisesti selvittää oikeudelliseen perintään edenneistä tapauksista oikeudenkäyntiaineistoja tutkimalla. Millaisia ovat velkojat, velalliset, velkojen perusteet, velkojen pääomat ja perintäkulut.

1.2 Tutkimusmetodologia

Tutkimus on teoriaosuudeltaan deskriptiivistä tutkimusta, josta tulee myös osittain käsiteanalyyttinen, siinä määrin kun perintään liittyviä käsitteitä tulee selvitettäväksi.

Empiirisessä osassa on kerätty Riihimäen käräjäoikeudesta kvantitatiivista aineistoa, jolla on pyritty selvittämään perinnän osapuolia, saatavien perusteita, saatavien pääomia ja perintäkuluja.

1.3 Tutkimuksen rajaus ja tarkennukset

Tutkimuksessa ei paneuduta toimenpiteisiin ennen saatavan syntymistä. Tutkimuksessa ei ole tarkoitus tutkia velkojan näkökulmasta, mitä tulisi huomioida sopimusta tehtäessä. Tutkimuksessa ei kiinnitetä juurikaan huomiota riitaisiin saataviin eikä rikosoikeudellisiin vahingonkorvaus-velvollisuuksiin. Velallisen näkökulmassa pääpaino on kuluttajavelallisissa.

Oikeudellisen perinnän tarkastelussa pääpaino on täytäntöönpanoperusteen hankkimisessa alioikeudesta, eikä itse pakkotäytännöstä. Ulosotto jää tutkimuksen ulkopuolelle. Tutkimuksessa ei myöskään käsitellä konkurssia eikä moderneja insolvenssimenettelyjä.

Pääasiassa huomion kohteena on voimassaoleva oikeus eli kyseessä on tältä osin de lege lata -tutkimus. Johtopäätöksiä esittävässä jaksossa on myös hieman de lege ferenda -tyyppistä pohdintaa eli tulevaan lainsäädäntöön keskittyvää pohdintaa, jossa on mahdollista tehdä suosituksia lainsäädännön kehittämissuunnista.

Tutkimuksessa esitettävän varallisuusoikeudellisen teorian ja siihen perinnän kannalta liittyvien oikeuden alojen esittämisessä ei pyrkimyksenä ole tehdä tyhjentävää ja täydellistä teoreettista esitystä. Oikeudellisen systematiikan osalta tutkimuksessa turvaudutaan oikeudellisessa kirjallisuudessa käytettyyn systematisointiin ja sen lyhyeen esitykseen, jotta ymmärretään paremmin perinnässä vastaan tulevat oikeudelliset ilmiöt ja niiden säädännöllinen perusta. Oikeuden systematisointiin ja oikeudellisen teorian esittämiseen ei ole olemassa yhtä ja ainoaa oikeaa tapaa. Oikeus on ihmisen toiminnasta riippuvainen tiede, joten sille ei ole olemassa naturalistista rakennetta. Se miten oikeudelliset ilmiöt kuvataan, riippuu tarkastelijasta, hänen perusoletuksista ja painotuksista sekä ajanjaksosta jolloin tarkastelu tehdään.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Ensimmäisessä jaksossa tehdään tutkimuksen määrittely ja rajaukset sekä johdatetaan aiheeseen. Toisessa jaksoissa luodaan katsaus saamiseen, velkaan ja niihin liittyviin käsitteisiin. seuraavassa jaksossa perehdytään perintään; vapaaehtoiseen perintään ja oikeudelliseen perintään. Neljännessä jaksossa selvitetään empiirisen aineiston pohjalta oikeudellisen perinnän tapauksia. Viidennessä jaksossa laajennetaan näkökulmaa

oikeustaloustieteellisellä esityksellä ja perusoikeusmyönteisellä tulkinnalla. Kuudennessa jaksossa tehdään yhteenveto ja esitetään johtopäätöksiä.

2 SAAMINEN, VELKA JA NIIHIN LIITTYVIÄ KÄSITTEITÄ

Tässä jaksossa on tarkoitus valaista lyhyesti varallisuusoikeuksien asemaa yhteiskunnassamme ja korostaa luottojen käytön voimakasta lisääntymistä. Lisääntyneen velkaantumisen johdosta myös velkaongelmat ovat kasvaneet. Velkaongelmien kasvaessa on yhteiskunnan täytynyt oikeusturvan takaamiseksi säännellä velkasuhteita ja velkaan liittyviä ilmiöitä. Molemminpuolinen (velkoja ja velallinen) luottamus mahdollisesti syntyviin konflikteihin saatavaan oikeusturvaan onkin nykyisen markkinatalous-yhteiskunnan toimimisen edellytyksenä.

2.1 Varallisuuteen ja omistukseen perustuva yhteiskunta

1800-luvun jälkipuoliskolla tapahtui kapitalismin läpimurto Suomessa ja taloudellinen lainsäädäntö liberalisoitui. Lainsäädäntö alkoi tukea liiketoimintaa, vaihdantaa ja pääomanmuodostusta. Suomeen luotiin normiperusta teolliskapitalistiselle markkinoiden vapauteen perustuvalle yhteiskunnalle. Elinkeino- ja sopimusvapauden periaatteet ovat edelleen oikeusjärjestelmämme kulmakiviä. Vuonna 1864 annettiin asetus, jossa säänneltiin kiinteistöihin liittyviä velkasuhteita. Vuonna 1868 annettiin useita vaihdantaan liittyviä säännöksiä, kuten velkojen vanhenemista ja konkurssitilanteita koskevia säännöksiä. (Letto-Vanamo P. 1991 s.188-195)

1800-luvulla muotoutuneisiin yhteiskuntamme perusarvoihin tulivat kuulumaan yksityisautonomia, sopimusvapaus ja omistajan ehdoton määräysvalta omaisuuteensa. Yksityisomistusta korostava omistusoikeus-käsitys, kuten osapuolten yksityisautonomian, tasa-arvon ja sopimus-vapauden periaatteet ovat liberalismin hengen mukaisesti alkuaan kuuluneet varallisuusoikeuden alaan. Varallisuusoikeutta onkin kutsuttu vapaan vaihdannan erityisoikeudeksi. (Saarnilehto A. et al. 2001 s. 56)

Kaupankäyntiin perustuvassa markkinatalousyhteiskunnassa omistus-oikeudella on keskeinen merkitys. Yksityisen omistusoikeuden turvaaminen

onkin yksi oikeusjärjestyksemme peruslähtökohdista ja omaisuuden suojaa säädellään Suomessa jopa perustuslain tasolla. Nykyaikainen liike-elämä ja elinkeinon harjoittaminen perustuu sopimusvapauteen ja näin ollen sopimusten avulla tapahtuvaan esineiden ja palveluiden vaihdantaan. Käydäkseen kauppaa yksityishenkilöllä tai oikeushenkilöllä on oltava omistusoikeus omaisuuteen tai ainakin omistajan hyväksyntä omaisuuden myyntiin. (Hoppu E. & Hoppu K. 2003 s.81)

Nykyisestä yhteiskuntavaiheestamme käytetään monia eri nimityksiä kuten jälkiteollinen-, tieto-, markkinatalous-, ja moderni yhteiskunta. Tässä yhteydessä parhaiten käytettäväksi sopii ehkä vaihdantaan perustuva- tai luottoyhteiskunta. Luottoyhteiskunnalla tarkoitetaan yhteiskuntaa, jossa luotot ovat tavanomainen osa kotitalouksien taloudenpitoa. Velkaongelmat ja niiden selvittely ovat osalle velallisista arkipäiväisiä asioita. Velka-asioista onkin tullut tärkeä osa yhteiskuntapolitiikkaamme ja velkaongelmia on oikeusministeriössä käsitelty useissa toimikunnissa (Muttilainen V. 2002 s.3)

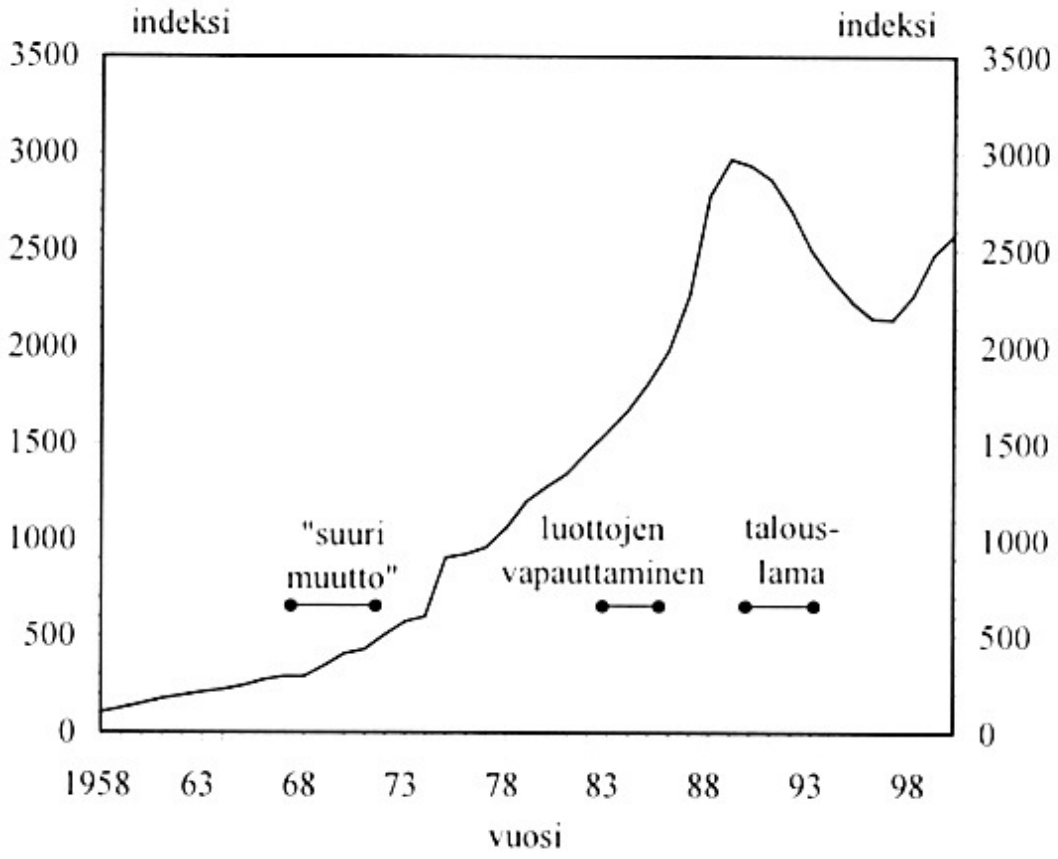

Kuvio 1

Luottojen käyttö lisääntyi Suomessa toisen maailmansodan jälkeen 1990-luvun alun lamavuosiin saakka kiihtyvällä vauhdilla. Vesa Muttilainen on väitöskirjassaan Luottoyhteiskunta esittänyt kotitalouksien luottokannan kehitystä vuosina 1958-2000 kuvaavan kuvion (Kuvio 1). Kuvio perustuu Suomen pankin ja Tilastokeskuksen tietoihin, joista on laskettu indeksiarvo, joka kuvaa kotitalouksien maksamatta olevia velkamääriä luottolaitoksille vuoden lopussa. Kuvion 1 indeksin laskennassa on otettu huomioon mm. rahan arvon muutokset[1]. Kuviosta näkyvät tärkeimmät velanottoon ja velkaongelmiin vaikuttaneet yhteiskunnalliset murrosjaksot. Suuri muutto johtui elinkeinorakenteen uudistumisesta. Tämä kaupungistuminen oli seurausta palkkatyön osuuden kasvamisesta palveluammattien osuuden kasvaessa ja maatalouden vähenemisestä elinkeinona. Toiset murrosjaksot

[1] Aiheesta tarkemmin Muttilainen 2002, jossa selitetään yksityiskohtaisesti mihin kuvion indeksin laskenta perustuu.

ovat luottomarkkinoiden vapautuminen, ja vielä monella meistä tuoreessa muistissa oleva 1990-luvun alun talouslama. Jälkikäteen arvioiden talouslaman sai aikaan pankkien epäterveellinen markkinaosuuskilpailu ja avokätinen luotonanto rahoitusmarkkinoiden vapautumisen jälkeen 1980-luvun lopulla, sekä samaan aikaan epäonnistunut talouspolitiikka löysänä budjetointina ja finanssipolitiikkana, jotka johtivat inflaatioon. Osansa talouslamaan oli myös Neuvostoliiton hajoamisella, jolloin sinne vientiä harjoittaneiden yhtiöiden liikevaihto romahti. (Muttilainen V. 2002 s.70-75)

Luottomarkkinoiden vapautumisen aikaan talouslaman kynnyksellä 1980-luvulla ei velkaongelmiin ajautuneiden auttamiseksi ollut vielä tehokkaita keinoja, kuten velkajärjestelyä ja yrityssaneerausta. Yksityishenkilöiden elinikäinen velkavastuu lakkautettiin vasta vuonna 1993, jolloin jo monet asuntovelalliset, yrittäjät, takaajat, kulutusvelalliset ja opintovelalliset olivat ajautuneet ylitsepääsemättömiin ongelmiin. (Muttilainen V. 2002 s.2)

Kotitalouksien luottojen määrä on jatkanut melko tasaista kasvua vuodesta 2001 vuoden 2007 ensimmäiseen neljännekseen saakka. Tänä aikana kotitalouksien luottokanta on noin kaksinkertaistunut, kuten tilastokeskuksen keräämästä tilastosta nähdään kuviossa 2. Väestökin on toki kasvanut hieman samaan aikaan, mutta ei merkittävästi. (Tilastokeskuksen internet-sivusto)

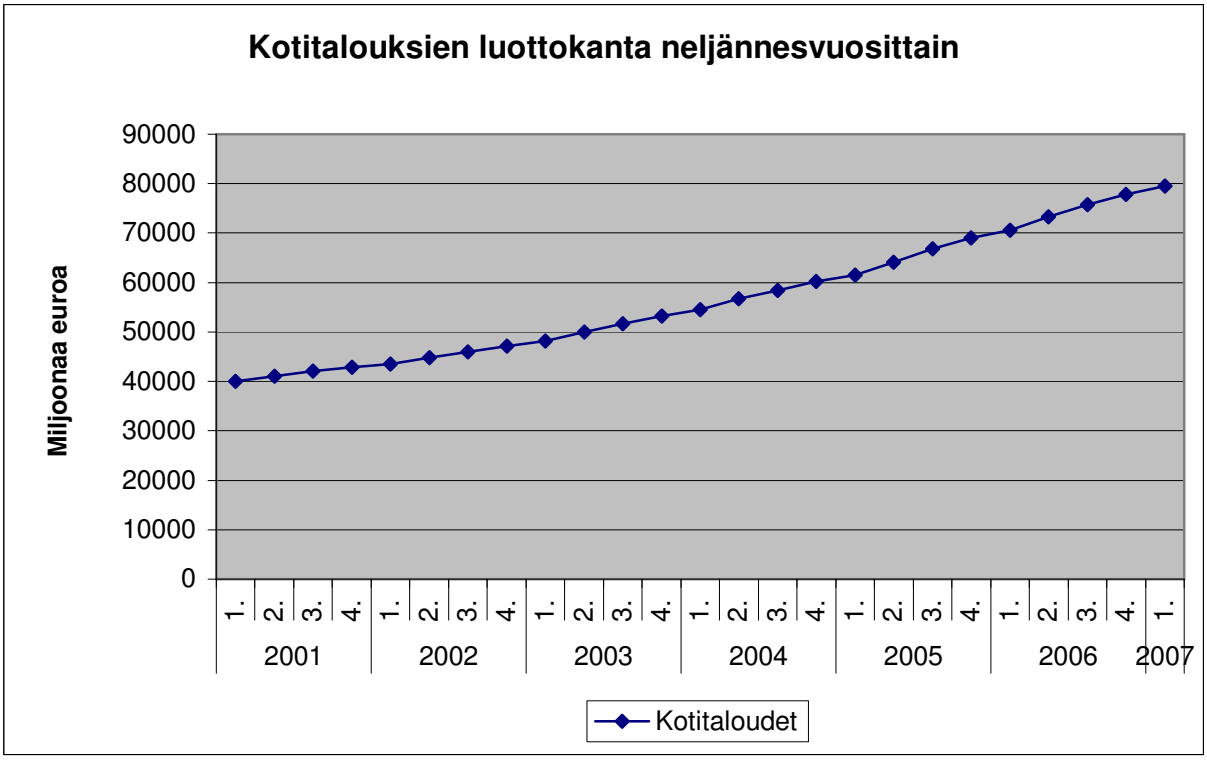

Kuvio 2

2.2 Varallisuusoikeus esine- ja saamisoikeutena

Saarnilehdon määritelmän mukaan varallisuusoikeus käsittää sen osan oikeusjärjestyksestä, jossa on kyse yksityisten välisistä taloudellisista suhteista ja heidän oikeusasemistaan näiden suhteiden osapuolina. Varallisuusoikeuden eri aloja yhdistää varallisuuden käsite. Varallisuus (omaisuus) koostuu yksittäisistä subjektiivisista varallisuusoikeuksista. Näin ollen voidaan sanoa, että varallisuusoikeus objektiivisessa mielessä on subjektiivisia varallisuusoikeuksia koskeva oikeudenala. (Saarnilehto et al 2001 s.55)

Varallisuusoikeus keskeisenä yksityisoikeutena rakentuu omistusoikeuden käsitteen ympärille. Varallisuusoikeus on perinteisesti jaoteltu esine- ja velvoiteoikeuteen[2]. Perinteisesti esineenä on pidetty vain fyysistä esinettä; luonnon osaa, joka voi olla vaihdannan kohteena. Esineitä ovat kiistatta

[2] Jako perustuu alkuaan roomalaisen oikeuden prosessuaaliseen jaotteluun actio in rem ja actio in personam

irtain esine ja kiinteistöt. Muitakin varallisuusobjekteja on ruvettu pitämään esineinä, kuten osakkeita, asunto-osakkeita, muita arvopapereita ja muita oikeuksia, joilla on varallisuusarvoa ja jotka voivat olla vaihdannan kohteina. Esimerkiksi immateriaalioikeudet ovat tällaisia oikeuksia, jotka voidaan käsittää varallisuusarvon omaaviksi vaihdannan kohteiksi. Laajasta näkökulmasta jokainen varallisuuserä voidaan käsittää esineeksi. (Saarnilehto et al. 2000 s.15-16 ja 45)

Velvoiteoikeus on perinteisen määritelmän mukaisesti se oikeudenala, jossa tarkastellaan henkilöiden välisiä velvoitteita ja oikeuksia, joilla on varallisuusarvo. Velvoitteet voidaan jaotella syntyperusteensa mukaan sopimusoikeuteen, vahingonkorvausoikeuteen ja perusteettoman edun palautukseen[3]. Velvoiteoikeus käsittelee siis henkilöihin kohdistuvia saamisoikeuksia. (Saarnilehto et al. 2000 s.16)

2.3 Velkasuhde, saamisoikeus ja velvoite

Velkasuhteen, saamisoikeuden ja velvoitteen käsitteet on tunnettu jo roomalaisessa oikeudessa. Rooman oikeudessa ilmaisulla ”obligatio” tarkoitettiin oikeussuhdetta, jonka perusteella velallinen (debitor) oli velvollinen tekemään suorituksen velkojalle (creditor). Velkojalla oli jo Rooman oikeudessa mahdollisuus nostaa kanne velallista vastaan, ellei hän tehnyt suoritusta asianmukaisesti. Asiasta saatiin tuomio ja täytäntöönpano. Nykyinen oikeudellisen perinnän järjestelmä on siis periaatteellisella tasolla erittäin vanhaa perua. Nykyään obligation sijasta puhutaan yleisesti velkasuhteesta, jonka osapuolina ovat velkoja ja velallinen. Saamisoikeudella tarkoitetaan velkojan oikeutta velallista kohtaan ja velallinen on sidottu velkojan suhteen velvoitteeseen. Näillä käsitteillä tarkoitetaan siis samaa suhdetta eri osapuolten näkökulmista. (Hemmo & Kaisto 2000 s. 13-14)

[3] Katso saamisen perusteista kappaleesta 4

Saamisoikeuden käsitteelle ei ole olemassa yhtä ja ainoaa oikeaa määritelmää. Perinteisen määritelmän mukaan saamisoikeus on yksityisoikeus, jonka kohteena on varallisuusarvoinen teko. Tämän määritelmän ulkopuolelle jäävät varallisuusarvottomat suoritukset ja julkisoikeudelliset suoritukset, kuten verovelvollisuus. Saamisoikeudelle ominaisena pidetään usein sitä, että oikeuden toteuttamiseksi voidaan vedota oikeudellisiin pakkokeinoihin. Saamisoikeudelle ominaiseksi käsitetään myös se, että velkojalla on oikeus saada jotakin. Saamisoikeus on siis erotettava oikeudesta vaatia jotakin[4]. Tietyn suorituksen vaatimista kutsutan velkomiseksi, joka tapahtuu esittämällä velalliselle suoritusvaatimus, joko erillään oikeudenkäynnistä taikka antamalla velalliselle tiedoksi haaste[5]. (Hemmo & Kaisto 2000 s. 14-17)

2.4 Oikeustoimi ja sen tekeminen

Jokainen meistä hankkii lähes päivittäin tavaroita ja palveluita ajattelematta sen enempää käyvänsä kauppaa tai tekevänsä oikeustoimia. Juridisesti ajatellen kuitenkin esimerkiksi tavanomainen elintarvikkeiden hankkiminen kaupasta on sopimuksen tekeminen, jonka osapuolina ovat myyjä ja ostaja sekä kaupan kohteena ovat hankittavat elintarvikkeet -esineet. Ostaja maksaa myyjälle kauppahinnan ja saa omistusoikeuden kaupan kohteeseen. Ostajan ja myyjän välillä on synnyttävä yhteisymmärrys kaupan ehdoista. Oikeustoimen syntymiseen vaikuttaa siis osapuolten tahto. Kummallakin osapuolella on vapaa harkintavalta siitä millaisilla ehdoilla he ovat valmiita tekemään kyseisen oikeustoimen tai olla tekemättä sitä. Tätä vapautta kutsutaan sopimusvapaudeksi. Kaksipuolisessa oikeustoimessa eli sopimuksessa osapuolten on siis ilmaistava tahtonsa toisilleen. Oikeustoimille tunnusomaista onkin juuri tahto ja sen ilmaiseminen. Tahdonilmaisu voidaan tehdä kirjallisesti, suullisesti tai konkludenttisesti. Konkludenttinen eli hiljainen[6] tahdonilmaisu ilmenee henkilön

[4] Tosin (Hoppu E. & Hoppu K. 2003 s. 175-176) rinnastavat oikeuden vaatia suoritusta tai suorituksesta pidättäytymistä saamisoikeudeksi
[5] Katso velkomisesta tarkemmin jäljempänä; oikeudellinen perintä ja vapaaehtoinen perintä
[6] Suullisesti ja kirjallisesti tehtyjä tahdonilmaisuja kutsutaan nimenomaisiksi tahdonilmaisuiksi

käyttäytymisestä. Esimerkiksi henkilön noustessa junaan hän ilmaisee tahtonsa toiminnallaan. Sopimuksen tekemistä koskeva peruslainsäädäntö sisältyy oikeustoimilakiin[7]. (Hoppu E. & Hoppu K. 2003 s. 47-53)

Luonnollinen henkilö on yleensä oikeustoimikelpoinen 18 vuotta täytettyään. Vain täysivaltainen henkilö voi pätevästi sitoutua velkavastuuseen. Alle 18-vuotias tai muuten vajaavaltainen henkilö on oikeutettu määräämään itse ansaitsemistaan varoista, mutta vajaavaltaiset eivät voi mennä velkavastuuseen ilman edunvalvojansa myötävaikutusta. Vajaavaltainen voi tehdä oikeustoimia, jotka ovat tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä. (Lindström 2005 s. 43-44)

2.5 Saanto

Sanalla saanto tarkoitetaan mitä tahansa keinoa, jolla henkilö saa omistusoikeuden esineeseen. Saannot jaetaan kolmeen ryhmään, joita ovat alkuperäiset, johdannaiset ja kumoavat saannot. Alkuperäisellä saannolla tarkoitetaan omistusoikeuden saamista henkilön omilla toimilla edeltäjän omistusoikeudesta riippumatta. Esimerkiksi valtaus, yhdistäminen ja valmistaminen ovat edellä mainittuja saannon muotoja. Johdannaisessa saannossa uuden omistajan omistusoikeus perustuu edeltävän omistajan omistusoikeuden siirtymiseen. Tällaista omistajan vaihdosta kutsutaan seuraannoksi. (Hoppu E. & Hoppu K. 2003 s. 84-85)

Erityisseuraannosta puhutaan kun oikeustoimen kohteena on yksilöity kiinteä tai irtain esine. Yleisseuraannosta puhutaan taas silloin kun henkilön koko omaisuus siirtyy kerralla toiselle. Esimerkiksi perintö ja monet yritysjärjestelytilanteet, kuten sulautuminen ovat yleisseuraantoja. Irtaimen esineen kauppa on tyyppiesimerkki erityisseuraannosta. Kumoavassa saannossa uusi omistaja saa jonkin lain määrittelemillä perusteilla omistusoikeuden jonka vaikutuksesta edeltäjän omistusoikeus kumoutuu. Kumoava saanto voi perustua esimerkiksi vilpittömän mielen suojaamiseen

[7] Laki varallisuusoikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228

tilanteessa, jossa ostajalla ei ole ollut syytä epäillä myyjän oikeutta myytyyn esineeseen. Myyty esine on voinut olla varastettu, mutta jollei ostaja tiennyt eikä hänen olisi pitänytkään tietää, että esine oli varastettu, hän saa kumoavalla saannolla paremman omistusoikeuden esineeseen kuin henkilö, jolta kyseinen esine oli varastettu[8]. Alkuperäinen omistaja on luonnollisesti oikeutettu saamaan korvauksen henkilöltä, joka varasti esineen häneltä. (Hoppu E. & Hoppu K. 2003 s. 84-85)

2.6 Saamisen syntyminen

Velkojan saaminen velalliselta syntyy lähes aina oikeustoimen perusteella[9]. Tällaisia oikeustoimia tavanomaisesti ovat kauppa, luotonanto, urakkasopimus ja toimeksiantosopimus[10]. Oikeustoimen osapuolet ovat yleensä tehneet oikeustoimen vapaasta tahdostaan ja oikeustoimen sisältö vastaa molempien osapuolten tarkoitusta. Saatava voi syntyä myös ilman osapuolten tarkoitusta ja nimenomaisia tahdonilmaisuja. Vahingonkorvaussaatava syntyy kun henkilö kärsii varallisuusarvoista vahinkoa toisen toiminnan seurauksena. Tämä ei luonnollisesti ole ainakaan vahingonkärsineen tahdon mukaista. Perusteettoman edun saamisesta puhutaan silloin kun varallisuuden saaminen tapahtuu ilman pätevää oikeudellista perustetta. (Lindström 2005 s. 69)

Suoritteet luovutetaan useasti tavanomaisissa ja vähäisissä oikeustoimissa samanaikaisesti ”zug um zug” ja sopimuksen tekohetkellä, kuten elintarvikkeiden hankkimisesimerkissä ostaja maksaa valitsemansa tavarat kaupan kassalla saaden näihin omistusoikeuden. Silloin kun sopimusvelvoitteita ei täytetä sopimuksen tekohetkellä, syntyy molemminpuolinen saamisoikeus. Ostajalla on oikeus saada sopimuksen mukainen tavara ja myyjällä on oikeus saada sovittu kauppahinta. Molemmat osapuolet ovat siis toistensa velkojia ja velallisia.

---

[8] Katso myös saantosuoja, esim. Hoppu E. & Hoppu K. 2003 s.188
[9] Vertaa vahingonkorvaus velvollisuuden syntymiseen
[10] Myös palveluksien hankinnasta puhutaan tarkoittaen samaa asiaa

2.7 Saamisen perusteita

Kuten edellä on esitetty, velvoiteoikeus on varallisuusoikeuden osa joka voidaan systematisoida kolmeen osaan. Saaminen voi perustua sopimukseen, vahingonkorvaukseen tai perusteettoman edun palautukseen. Näille kaikille on yhteistä se, että ne ilmentävät varallisuuden siirron erilaisia muotoja. Sopimusoikeuden alaan kuuluu tahdonilmaisuperusteinen, osapuolten tarkoitusta vastaava vaihdanta. Yleisimmin velkasuhteet perustuvat vaihdannassa tehtäviin sopimuksiin[11]. Saaminen voi olla muukin kuin rahasaaminen, mutta tässä yhteydessä ei ole tarkoituksenmukaista perehtyä tarkemmin muihin kuin rahasaamisiin. Saaminen voidaan luokitella myös julkisoikeudelliseksi tai yksityisoikeudelliseksi saatavaksi. [12] Tällä jaottelulla on perinnän kannalta merkitystä, kuten jäljempänä esitetään.

2.8 Perusteettoman edun palautus

Perusteettoman edun saamisessa on tyypillistä, ettei edun saajan ja menetyksen kärsijän välillä ole sopimussuhdetta. Hyödyn saanut osapuoli ei ole menetellyt huolimattomasti, minkä vuoksi kyseessä ei ole vahingonkorvaus. Perusteettoman edun palautuksesta ei ole yleissäännöstä lainsäädännössämme. Erityislaeissa on säännöksiä joiden mukaan saatu perusteeton etu on palautettava. Palautusvelvollisuus perustuu myös oikeuskäytäntöön. Edellytyksenä vaatia perusteettoman edun palauttamista on, että joku on saanut etua tai hyötyä ilman oikeudellista perustetta ja, että hyödyn saaminen on tapahtunut toisen kustannuksella. Toiselle aiheutunut taloudellinen menetys on siis syy-yhteydessä toisen saamaan hyötyyn ja lisäksi on tyypillistä, ettei menetyksen kärsijä saa mitään vastasuoritusta. (Lindström 2005 s.69-70)

---

[11] Jäljempänä on empiirisesti selvitetty perittyjen velkojen perusteita
[12] Oikeudenalojen systematisoinnista tarkemmin mm. (Halila & Hemmo 1996 s. 1-27)

Perusteettoman edun palauttamista on vaadittava vapaaehtoisella maksuvaatimuksella tai haastehakemuksella tuomioistuimessa. Haastehakemuksessa voidaan vaatia esineen omistusoikeuden palauttamista tai saatavan suorittamista rahallisesti. Haastehakemuksessa on selvitettävä, että kantajavelkoja on kärsinyt perusteettomasti varallisuuden menetyksen, josta vastaajavelallinen on hyötynyt. Tuomioistuin voi kohtuullistaa palautusvaatimusta arvioidessaan vastaajan vilpitöntä mieltä. Oikeudenkäynnin tavoitteena on oikaista tilanne niin, ettei kumpikaan saisi hyötyä toisen kustannuksella. Vanhentumislain mukaan perusteettoman edun palautusvaatimus vanhenee kolmessa vuodessa. (Lindström 2005 s.70)

2.9 Vahingonkorvaus

Pääsääntöisesti jokainen kärsii itse yritystoiminnassa ja yksityiselämässä kohtaamansa vahingot. Silloin kun kärsitty vahinko on aiheutunut jonkun toisen toiminnasta tai laiminlyönnistä, tämä voi olla velvollinen korvaamaan aiheuttaneensa vahingon. Jotta korvausvelvollisuus syntyisi, on vahingolla oltava syy-yhteys korvausvelvollisen tekemiseen tai laiminlyöntiin. Vahingon on tapahduttava yleensä vahingonaiheuttajan tahallisesta, huolimattomasta tai varomattomasta käyttäytymisestä. Lisäksi vahingonkorvausvastuun syntyedellytyksenä on, että vahingon mahdollisuus olisi voitu ottaa huomioon ja välttää vahingon syntyminen toimimalla riittävän huolellisesti ja varovasti. Jos vahinko tapahtuu täysin yllättäen eikä sitä olisi voinut ennakoida, ei tällaisessa tilanteessa synny korvausvastuuta vahingosta. (Lindström 2005 s. 71)

Vahingonkorvausoikeus jaotellaan sopimusperusteiseen vahingonkorvausvastuuseen ja sopimuksen ulkopuoliseen vahingonkorvausvastuuseen. Sopimusperusteisella vahingonkorvausvastuulla tarkoitetaan tilannetta, jossa sopimuksen rikkonut osapuoli on velvollinen korvaamaan sopimuskumppanilleen vahingon, joka on aiheutunut sopimusrikkomuksesta.

Vahingonkorvauslaki ei koske sopimusrikkomukseen perustuvaa vahingonkorvausvelvollisuutta eikä erityislakien nojalla korvattavia vahinkoja. Sopimusosapuolet voivat varautua myös sopimusrikkomusten riskeihin muotoilemalla sopimukseen sopimussakon korvaukseksi rikkomuksesta. (Lindström 2005 s. 71)

2.10 Sopimusperusteiset saatavat

Tavanomainen ja tämän tutkimuksen kannalta merkityksellisin saamisen syntytapa on oikeustoimena syntyvä saatava. Tällaisia tyypillisiä oikeustoimia ovat esimerkiksi kauppasopimus, toimeksiantosopimus, urakkasopimus, osamaksusopimus ja tilisopimus. Sopimuksia voidaan systematisoida kerta- tai kestosopimuksiksi ja kuluttaja- tai elinkeinoelämän sopimuksiksi. Perinnän kannalta merkitsevää usein on juuri jako kuluttaja- ja elinkeinoelämän sopimuksiin perustuviin saataviin, kuin myös jako julkisoikeudellisiin ja yksityisoikeudellisiin saataviin.

2.10.1 Kuluttajasopimukset ja elinkeinoelämän sopimukset

Kuluttajansuoja-ajattelu alkoi 1970-luvulla ja on yhä jatkuva ja vahvistuva erityinen osa sopimusoikeutta. Kuluttajasopimukset muodostavat muista erotettavissa olevan sopimusryhmän. Kuluttajasopimuksia koskevalle lainsäädännölle on tyypillistä minimipakottavuus[13]. Tällä tarkoitetaan sitä, että pakottavuuden vaikutus on yksipuolista niin, että osapuolet eivät voi pätevästi sopia kuluttajan kannalta lain määrittämää tasoa epäedullisemmista sopimusehdoista. Lain säännöksiä paremmat ehdot kuluttajan kannalta ovat sen sijaan sallittuja. Kuluttajansuojalainsäädännön soveltamisalaa rajoitetaan kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan käsitteillä, jotka on määritelty KSL 1. luvun 4§ ja 5§:ssä. Kuluttajaksi on määritelty luonnollinen henkilö, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin elinkeinonharjoittamiseen. Elinkeinonharjoittajaksi

[13] Pakottavasta lainsäädännöstä käytetään myös termiä indispositiivinen lainsäädäntö

puolestaan määritellään luonnollinen henkilö, yksityinen tai julkinen oikeushenkilö, joka tuloa tai muuta taloudellista hyötyä saadakseen ammattimaisesti pitää kaupan, myy tai muutoin tarjoaa kulutushyödykkeitä vastiketta vastaan hankittavaksi. Kulutushyödyke määritellään KSL:n 1. luvun 3§:ssä. Kulutushyödykkeellä tarkoitetaan tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrin hankkivat yksityistä talouttaan varten. (KSL 1978 ; Halila & Hemmo 1996 s.6)

Kuluttajansuojanormien soveltamisala määräytyy em. statuksien perusteella, eikä todellisilla voimasuhteilla ole merkitystä. Soveltamisalan määrittely muodollisin kriteerein johtaa siihen, että kuluttajasuojanormeja ei voida soveltaa elinkeinonharjoittajien keskinäisiin sopimuksiin, vaikka heidän taloudellisissa voimavaroissaan ja asiantuntemuksessaan olisikin merkittävä ero. Yleisten heikomman osapuolen suojaamista koskevien periaatteiden soveltaminen ei ole sidottu vastaaviin muodollisiin rajoituksiin. Esimerkiksi sopimuksen kohtuuttomuutta, huolellisuusvaatimusta ja monia muita joustavia normeja tulkittaessa otetaan huomioon osapuolten todelliset asemat. Näin ollen voidaan toteuttaa tietynlaista pienyrittäjäsuojaa, vaikkei siitä erityissäännöksiä lainsäädännössämme olekaan. (Halila & Hemmo 1996 s.6-7)

2.10.2 Kertasopimukset ja kestosopimukset

Sopimuksia voidaan systematisoida sen perusteella kuinka pitkäaikaisia velvoitteita ne perustavat. Esimerkiksi irtaimen kaupassa, kuten maitolitran hankkiminen lähikaupasta tai yksittäisen hiustenleikkuupalvelun yhteydessä suoritusten vaihto tapahtuu hetkellisesti ilman, että sopimukseen liittyy myöhempiä täyttämistoimia. Toisaalta huoneenvuokrasopimus tai työsuhde perustaa osapuolten välille pitkäaikaisen suhteen, jonka aikana osapuolet jatkuvasti hyödyntävät vastaanottamiaan suoritteita. Erotteluperusteena oleva sopimussuhteen kestoaika vaikuttaa eräiltä osin oikeudelliseen sääntelyyn. Selvin ero kerta- ja kestosopimusten sääntelyssä on

sopimuksen päättämisessä (irtisanominen, purkaminen, vetäytyminen). Vakuutussopimusta, esim. moottoriajoneuvon pakollista liikennevakuutusta ei vakuutuksen antaja voi irtisanoa kovinkaan helposti edes maksuviivästyksen perusteella. Kertasopimusten yhteydessä irtisanomista ei tunneta lainkaan. Kertasopimus lakkaa joko velvoitteiden täyttämisen tai sopimuksen purkamisen kautta.[14] (Halila & Hemmo 1996 s. 9-13)

2.10.3 Kauppasopimus

Saatava perustuu usein yksittäiseen kauppaan, jossa ostaja saa kaupankohteen ennen kuin hän tekee omaa luontoissuoritustaan myyjälle; ostaja saa siis maksuaikaa. Luotolla tehdyt kauppasopimukset ovat yleisiä varsinkin yritysten käydessä kauppaa keskenään. Kaupasta tehdään sopimus, jossa määritellään kaupan ehdot. Mitä arvokkaammasta kaupankohteesta on kysymys, sitä yksityiskohtaisemmin sovitaan esim. kohteen ominaisuuksista (määrä, laatu ja mahdolliset varusteet), toimitusajasta ja maksuajasta. Perinnän kannalta oleellisimmat luotolla tehdyn kauppasopimuksen osat ovat saatavan peruste ja määrä. Muita tärkeitä sopimuksen ehtoja ovat eräpäivä, maksupaikka,[15] viivästyskorko, irtisanomisperusteet, omistuksenpidätysehdot ja henkilö- tai esinevakuudet. On tärkeä huomioida, ettei lasku ole saatavan peruste. Lasku voidaan tulkita ilmoituskirjeeksi sopimusperusteisesta saatavasta ja maksua helpottavaksi välineeksi velalliselle. Kauppasopimus ja sen ehtojen mukainen myyjän suoritus muodostavat saatavan perusteen. Viime vuosina on yrityksille lähetetty ”valelaskuja”, jotka ovat laskun muotoon tehtyjä ulkoasullisesti, mutta ovatkin todellisuudessa olleet sopimusehdotuksia. Tällöin ”laskun” suorittamalla laskun maksaja on osoittanut halunsa ostaa kyseisen palvelun,

---

[14] Sopimusosapuolet voivat myös pysyä passiivisina täyttämättä suoritusvelvollisuuttaan ja purkamatta sopimusta. Mahdollisuus vedota sopimukseen lakkaa, kun osapuolten voidaan päätellä passiivisuudellaan tarkoittaneen luopua sopimuksen täyttämistä koskevista vaatimuksistaan.

[15] Tavallisimmin maksuksi hyväksytään maksu velkojan pankkitilille. Huomaa kuitenkin viemävelkaperiaate, joka tarkoittaa, että jollei maksupaikasta ole sovittu on velallisen tehtävä suoritus velkojalle velkojan luona. Jos velkoja ilmoittaa laskussaan velalliselle pankkitilinsä, on katsottu, että silloin velallisella on oikeus ilman nimenomaista määritelmää tehdä suoritus velkojan pankkiin.

joka eniten julkisuutta saaneessa muodossa oli mainospalvelu. (Lindström 2005 s. 74-75)

2.11 Velkakirja

Velkakirja voidaan määritellä velallisen kirjallisessa muodossa antamaksi velkasitoumukseksi. Velkasitoumuksen muoto on sinänsä vapaa, mutta nimityksellä kirja viitataan selkeästi kirjalliseen muotoon. Velkakirja on sitoumus, joka annetaan velvoittautumistarkoituksessa. Velallinen lupaa suorittaa velkansa sitoumuksessa tarkoitetulle henkilölle. Riittävää on velan tunnustaminen ja todentaminen. Käytännössä velkasitoumuskriteeri ei ole aiheuttanut erityisiä tulkintavaikeuksia. Perinnän kannalta riittävää on velan olemassaolon, velallisen, velkojan ja velan määrän sekä erääntymisen selvittäminen. Pelkkä velkojan velalliselle toimittama lasku ei ole velan peruste. Velallisen sitoutuminen velkaan on kyettävä todentamaan. Ongelmalliseksi perinnän kannalta tilanne voi muodostua käytännössä yleisessäkin tapauksessa, jossa velallinen ja velkoja ovat tehneet suullisen kaupan, jonka jälkeen myyjä lähettää laskun velalliselle. Tällöin ainoa kirjallinen dokumentti on lasku. Jos velkaa perittäessä velallinen kiistää velan olemassaolon voi syntyä hankaliakin todistustaakkoja sopimuksen syntymisestä ja velallisen tahdonilmaisun sisällöstä esimerkiksi kauppahinnan osalta. Käytännössä velalliset harvoin kiistävät tai esittävät riittäviä todisteita kiistämisen tueksi. (Saarnilehto et al. 2001 s. 161)

Yleislakia velvoitteista ei ole Suomessa säädetty. Rahasuoritusten osalta on katsottu, että velkakirjalaki (VKL, 622/1947) kuvastaa yleisiä periaatteita. Velkakirjalain soveltaminen edellyttää, että velkasitoumus on rahamääräinen. Velan suuruuden on siten oltava pääteltävissä velkakirjasta. Velallisen sitoumuksen on oltava ehdoton ja abstrakti eli riippumaton laatimisperusteista. Velallisella on velvollisuus maksaa asiakirjan osoittama summa pelkästään velkakirjan olemassaolon vuoksi. Velallisen allekirjoittama velkakirja on todiste velan olemassaolosta. Perinnän kannalta

todisteeksi velan olemassaolosta riittää myös kauppakirja, kunhan siitä löytyy tarvittavat tiedot. Kauppakirja ei tosin muutu velkakirjaksi velkojan tehtyä oman suorituksensa. Kauppahintavelkaan voidaan soveltuvin osin soveltaa velkakirjalaista ilmeneviä periaatteita. Kauppahinnan maksamisesta voidaan myös aina tehdä erillinen yksipuolinen sitoumus eli velkakirja. Velka voidaan tuomita maksettavaksi velkakirjan perusteella, sen syntyperustetta ei tarvitse näyttää. (Saarnilehto et al. 2001 s.160-162)

Velkakirjoja voidaan jaotella useitakin kriteereitä käyttäen ryhmiin. Tärkein ryhmittely on velkakirjalaissakin käytetty erottelu juokseviin ja tavallisiin velkakirjoihin. Tällä jaottelulla on merkitystä jo velkakirjalakia sovellettaessa, koska laissa on yleisten määräysten lisäksi omia säännöksiä juoksevia ja tavallisia velkakirjoja varten. Jako juokseviin ja tavallisiin velkakirjoihin tehdään sen perusteella, miten velkoja määritellään velkakirjassa. Tavallisessa velkakirjassa velkoja on nimetty henkilö. Juoksevia velkakirjoja ovat haltijavelkakirja, sekä nimetylle henkilölle tai hänen määräämälleen asetetut velkakirjat. Haltijavelkakirjassa velkojaksi on nimetty velkakirjan haltija tai saamamiehen nimi on jätetty pois. Tällöin velka on maksettava sille, jonka hallussa velkakirja on. Toinen juoksevan velkakirjan muoto on määrännäisvelkakirja, jossa velkojaksi on nimetty velkakirjan ensimmäinen saaja ja velkojan nimen yhteyteen on lisätty, että velkakirja maksetaan myös sille, jonka nimetty velkoja määrää maksun saajaksi. Haltijavelkakirjan ja määrännäisvelkakirjan määritykset jo osoittavat velkakirjan siirto-kelpoisuuden. Velkoja voi luovuttaa sekä juoksevan että tavallisen velkakirjan toiselle henkilölle. Muutoin kuin lahjana luovutetun saamisen pätevyydestä vastaa luovuttaja[16]. Luovuttaja ei ole vastuussa velallisen maksukyvystä. (Saarnilehto et al. 2001 s. 162)

2.12 Julkis- ja yksityisoikeudelliset saatavat

Saatavat voidaan luokitella julkis- ja yksityisoikeudellisiin saataviin riippuen siitä onko velkoja yksityinen henkilö vai julkisyhteisö. Tässä tutkimuksessa

[16] Huom. saajan bona fides olettama.

jako julkis- ja yksityisoikeudellisiin saataviin tehdään perinnän näkökulmasta. Velkojan ollessa yksityinen henkilö on saatava helppo määritellä yksityisoikeudelliseksi saatavaksi. Julkisyhteisöjen näkökulmasta saatava voi olla yksityisoikeudellinen tai julkisoikeudellinen. Keskeisin erottava tekijä näiden saatavatyyppien välillä on täytäntöönpano, jonka julkisoikeudellisissa saatavissa suorittaa ulosottoviranomainen ilman tuomiota ja päätöstä. Tätä erittelyä tarkennetaan perintää koskevassa osiossa.

2.13 Saamisen lakkaaminen

Jotta saatavaa voidaan periä, on sen luonnollisesti oltava olemassa eli sen on täytynyt syntyä oikeudellisesti pätevällä tavalla. Jos saatava on kokonaan ja pätevästi suoritettu tai se on vanhentunut, ei sen perimiselle ole edellytyksiä. Saaminen lakkaa yleensä suorituksen täyttymiseen. Saamisen lakkaaminen ilman tarkoitettua asianmukaista suoritusta ei ole mahdollista ilman hyviä perusteita. Velallinen voi vapautua velvoitteistaan myös ilman asianmukaista suoritustaan. Tällaisia saamisen lakkaamistapoja ovat ainakin anteeksianto, yhtymys[17], vanhentuminen ja prekluusio. Saaminen voi lakata myös osittain tai kokonaan velkajärjestelyssä tai yrityssaneerauksessa.

2.13.1 Suoritus

Velvoitteen ja sitä vastaavan saamisoikeuden kohteena on suoritus. Oikean suorituksen kysymys on keskeinen velvoiteoikeudessa. Suorituksen sisältöä on arvosteltava useassa eri suhteessa. Oikeaa suoritusta arvioitaessa on otettava huomioon ainakin suorituksen laatu ja määrä, suorituksen tekijä, suoritusaika ja -paikka ja suorituksen vastaanottaja. (Aurejärvi & Hemmo 1998 s. 3)

Tässä yhteydessä sivuutetaan suoritusta arvioitaessa suorituksen tekijä, koska tutkimukselle oleellinen saamistyyppi on rahasaaminen ja velkojan

[17] Velkojasta ja velallisesta tulee sama henkilö, esim yhtiöiden sulautuesa.

kannalta ei ole merkitystä sillä, kuka suorituksen tosiasiallisesti tekee. Myöskään suorituspaikan oikeellisuutta ei ole tarkoituksen mukaista tässä yhteydessä tarkemmin analysoida. Sitä on lyhyesti sivuttu jo aiemmin. Rahasaamisten laadun ja määrän osalta ei perinnässä yleensä ole epäselvyyksiä, koska velvoitteen valuutta ja sen määrä ovat niin oleellisia asioita jo velvoitetta synnytettäessä, että niistä sovitaan nimenomaisesti sopimusperusteisissa saatavissa. Toisaalta saatavan perusteena olevassa sopimuksessa voidaan viitata johonkin hinnanmuodostumisperusteeseen, kuten hinnastoon, markkinahintoihin tai varautua rahanarvon muutoksiin. Joissakin tapauksissa suorituksen määrä on voitu jättää avoimeksi. Tällöin Kauppalain (KL 355/1987) 45§:n mukaan ostajan on maksettava kohtuullinen hinta huomioon ottaen tavaran laatu ja ominaisuudet, kaupantekohetken käypä hinta sekä muut olosuhteet.

Saatavan ollessa vahingonkorvaussaatava tai perusteettoman edun palautussaatava on saatavan määrä ongelmallisempi määrittää. Perusteettoman edun palautus tähtää perusteettoman edun arvon palauttamiseen ja vahingosta vastuussa on pääsääntöisesti suoritettava vahingosta täysi korvaus. Kaikkia edellä mainittuja saatavien määriä voidaan kohtuullistaa. Oikeustoimilain 36 §:n mukaan: oikeustoimen ehtoa voidaan sovitella tai jättää ehto huomioon ottamatta, jos ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen. Perusteettoman edun palautuksen sovittelusta ei ole laissa nimenomaista säännöstä, mutta oikeuskäytäntöä aiheesta on olemassa (KKO 1983 II 174 ja KKO 1986 II 126) ja alan kirjallisuudessa on katsottu, että vilpittömässä mielessä olevaa palautusvelallista suojataan kohtuuttomuutta vastaan. Vahingonkorvauksen kohtuusperusteista sovittelua koskeva perussäännös on vahingonkorvauslain 2. luvun 1 §:n 2. momentissa[18].

Velallisen on tehtävä velvoitteen mukainen suoritus oikealle velkojalle. Suorituksen jälkeen velallinen vapautuu velvoitteestaan eli velkavastuu päättyy. Saamiset ovat pääsääntöisesti siirtokelpoisia. Siirretyn saatavan

[18] Oikean suorituksen arvioinnista tarkemmin esim. Saarnilehto et al. 2001, sivut 167-185

tapauksessa velalliselle voi olla ongelmallista selvittää onko suoritus tehtävä siirtäjälle vai siirron saajalle. Jos velallinen voisi vapautua velvoitteesta vain tekemällä suorituksen oikealle velkojalle voisi velallisen kannalta olla kohtuutonta selvittää kuka on oikea velkoja. Sen vuoksi on katsottu, että jos suoritus tehdään legitimoidulle velkojalle[19] vapauttaa se velallisen vastuusta. (Saarnilehto et al. 2001 s. 177)

2.13.2 Kuittaus

Kuittauksella tarkoitetaan vastakkaisten saamisoikeuksien lakkaamista siltä osin kun ne vastaavat toisiaan. Saamiset käytetään puolin ja toisin velan maksuksi. Kuittaus voidaan toteuttaa osapuolten sopimalla tavalla. Vapaaehtoinen kuittaus tulee voimaan sopimuksen mukaisesti. Sivullisen etu saattaa kuitenkin vaatia kuittaussopimusvapauden rajoittamista. (Saarnilehto et al. 2001 s.253)

Pakollisesta kuittauksesta puhutaan kun kuittaus saadaan aikaan vasten toisen osapuolen tahtoa. Tämä lakiperusteinen kuittaus perustuu kuittausta haluavan yksipuoliseen tahdon ilmaisuun, jota kutsutaan kuittausilmoitukseksi. Pakollisella kuittauksella voidaan puolustautua vastapuolen perimistoimenpiteistä. Kuittausvaatimus voidaan esittää oikeudenkäynnissä joko väitteenä, jolla puolustaudutaan velkojaa vastaan, tai vastakanteena, jolloin kuittausmahdollisuus voi johtaa siihen, että pääsaatavan velkoja velvoitetaan maksamaan vastasaatavasta jotakin. Kuittaus on mahdollista vielä täytäntöönpanovaiheessakin eli ulosotossa tai konkurssissa. Kuittausmahdollisuus ei siis estä velan perimistä eikä täytäntöönpanoa. (Saarnilehto et al. 2001 s. 253-256 ; Hemmo M. 2007 s. 107-108)

[19] Legitimoidulla velkojalla tarkoitetaan velkojaa, joka ei ole oikea velkoja, mutta näyttää sitä olevan.

Saamisen lakkaaminen yleensä estää kuittauksen. Saamisen vanheneminen yleisen vanhenemisajan perusteella ja prekluusio[20] muodostavat poikkeuksen. Pää- ja vastasaatavan vastakkaisuusedellytyksen on kuitenkin pitänyt täyttyä ennen vanhentumista tai prekludoitumista. Tietyntyyppiset saatavat ovat kuittauskelvottomia. Kuittauskielto koskee mm. elatussaatava, palkka, verosaamisia ja eräitä yhtiölle tehtäviä suorituksia[21].

2.13.3 Vanhentuminen

Vanhentuminen perustuu ajan kulumiseen ja velkasuhteen osapuolten passiivisuuteen. Saamisen vanhentumisella tarkoitetaan saamisoikeuden raukeamista sen vuoksi, että velkoja ei ole lakiin tai sopimukseen perustuvan ajan kuluessa asianmukaisella tavalla saattanut oikeutta voimaan eikä velallinen ole saman ajan kuluessa tunnustamalla uudistanut velvoitettaan. Vanhentuminen ei edellytä osapuolten toimia eikä viranomaisen päätöstä. Vanhentumisen tapahduttua velallisen suoritusvelvollisuus lakkaa. Kun velka on vanhentunut velkojalla ei ole enää oikeutta periä velkaa. Vanhentumisella siis annetaan suojaa velalliselle. Hyvän perintätavan vastaiseksi voidaan mielestäni joissain tapauksissa tulkita myös tilanne, jossa velkoja odottaa passiivisena lähes velan vanhentumiseen saakka, ja sitten perii saamistaan viivästyskorkojen kera. Varsinkin silloin kun voidaan olettaa, että velallinen ei ole tietoisesti jättänyt velkaansa maksamatta ja velkoja tahallisesti viivyttelee velan perinnässä tarkoituksenaan saada tuottoa viivästyskorosta. (Saarnilehto toim. 2004, s. 11 ja 85)

Laki velan vanhentumisesta tuli voimaan vuoden 2004 alusta. Tämä yleislaki koskee Rahavelkoja ja muita velvoitteita. Yleinen vanhentumisaika on kolme

---

[20] Prekluusiossa velkoja menettää saamisoikeuden sen vuoksi, että hän ei viranomaisen antamin edellytyksin saata oikeuttaan voimaan. (Aiheesta tarkemmin mm. Saarnilehto et al. 2001 s. 269-279)
[21] esim. KKO 1993:36, jossa yhtiön pääosakas ja hallituksen jäsen oli ottanut sittemmin konkurssiin joutuneelta yhtiöltä rahalainaa osakeyhtiölain säännösten vastaisesti ei osakkaalla ollut oikeutta kuitata velkaansa yhtiölle siltä olevalla vastasaatavallaan.

vuotta velan eräpäivästä (VanhL 4 §). Vanhentumislain 1 §:ssä on vanhentumislain soveltamisen ulkopuolelle jätetty seuraavat saamiset:

- Vero, julkinen maksu ja muu rahasaaminen, joka saadaan periä ulosottotoimin ilman tuomiota tai päätöstä
- Sakko, menettämisseuraamus ja muu rikosoikeudellinen seuraamus sekä uhkasakko että teettämis- ja keskeyttämisuhka
- eläke- ja sosiaalilainsäädännön nojalla, lakisääteisen vakuutuksen perusteella suoritettava eläke, korvaus, tuki tai muu etuus
- Lapsen elatuksesta annetussa laissa tarkoitettu elatusapu ja kunnan elatustuen takautumissaatava

Vanhentumislain sijasta on aina sovellettava erityislaissa olevia vanhentumissääntöjä. Uuden vanhentumislain säännöksiä sovelletaan vain siihen vanhentumiseen, joka tapahtuu lain voimaan tulon jälkeen. Velan syntymisen ajankohdalla ei siis ole merkitystä. Ennen vanhentumislain voimaantuloa tapahtuneeseen vanhentumiseen sovelletaan vanhaa 10 vuoden vanhentumisaikaa. Uusia vanhentumislain säännöksiä sovelletaan tällöin riippumatta siitä milloin velka on syntynyt.

Ulosottoperusteen vanhentumisaika on viisi vuotta lainvoimaisen tuomion tai muun ulosottoperusteen antamisen jälkeen. Lindström on kirjassaan Luotonvalvonta ja saatavien perintä esittänyt taulukot tavallisimpien saatavien vanhentumisajoista uuden ja vanhan vanhenemiskäytännön aikana. Lainaan uusien vanhentumisaikojen taulukkoa hieman typistettynä tähän tutkimukseen. (Kuvio 3)

Vanhentumisajat 1.1.2004 jälkeen syntyneille tavallisimmille saataville	
Yleinen vanhentumisaika	3 vuotta saatavan erääntymisestä. Vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus → uusi kolmen vuoden vanhentumisaika
Julkisoikeudelliset, suoraan ulosottokelpoiset saatavat	Vanhentuvat lopullisesti 5 vuodessa saatavan syntymisvuoden päättymisestä.
Kulutusluottosaatavat	3 vuotta erääntymisestä tai 5 vuotta tuomiosta. Molempien aikojen vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus
Vuokravelat • **asuin- ja liikehuoneistot** • **maanvuokra**	3 vuotta erääntymisestä tai 5 vuotta tuomiosta. Molempien aikojen vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus
Lakisääteinen vakuutusmaksu	5 vuotta maksuunpanovuoden päättymisestä. Vanhentuu lopullisesti.
Vapaaehtoinen vakuutusmaksu	3 vuotta erääntymisestä. Vanhentumisajan katkaisu vain velkomiskanteella.
Takaus ja vierasvelkapanttaus, velkoja-takaaja	10 vuotta takaukseen menemisestä. 3 vuotta erääntymisestä. Molempien aikojen vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus.
Takaajan regressi, Takaajan vaatimus päävelalliselta ja kanssatakaajalta	3 vuotta suorituksesta. Vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus.
Palkkasaatava	5 vuotta erääntymisestä. Vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus. 2 vuotta työsuhteen päättymisestä. Katkaisu vain velkomiskanteella.
Vahingonkorvaus ja perusteettoman edun palautus	3 vuotta siitä kun maksuvaatimus on voitu esittää. 10 vuoden toissijainen vanhentumisaika perusteen syntymisestä tai vahingon havaittavuudesta. Molempien aikojen vapaamuotoinen katkaisumahdollisuus.
Elatusapu ja elatustukivelat	Vanhenevat lopullisesti 5 vuodessa saatavan syntymisvuoden päättymisestä.

Kuvio 3

2.13.4 Vanhentumisen vapaamuotoiset katkaisutoimet

Vanhentumisen vapaamuotoisista katkaisutoimista säädetään Vanhentumislain 10 §:ssä. Tämän mukaan velan vanhentuminen katkeaa kun:

- velan osapuolet sopivat maksujen järjestelystä, vakuudesta tai velan ehtojen muutoksesta
- velallinen suorittaa tai tunnustaa velan velkojalle
- velkoja vaatii velalliselta suoritusta tai muistuttaa velallista velasta

Velkojan on yksilöitävä katkaisutoimensa riittävän tarkasti. Jos velallisella on useita velkoja samalta velkojalta ja hän lyhentää velkojaan yksilöimättä suoritusta mihinkään tiettyyn saatavaan, on velkojan toimitettava ilmoitus velalliselle, mihin velkaan suoritus on kohdistettu, että vanhentumisen voidaan katsoa katkenneen tämän saatavan osalta. Todistustaakka vanhenemisen katkaisemisesta on aina velkojalla. (Lindström 2005 s. 156)

2.13.5 Vanhentumisen oikeudelliset katkaisutoimet

Vanhentumisen oikeudelliset katkaisutoimet on määritelty Vanhentumislain 11 §:ssä seuraavasti:

- velkoja panee vireille saatavaa koskevan kanteen velallista vastaan tai esittää saatavaa koskevan vaatimuksen tuomioistuimessa, kuluttajavalituslautakunnassa tai laissa säädetyssä muussa toimielimessä tai menettelyssä, jossa voidaan antaa ratkaisu tai ratkaisusuositus
- velkoja ilmoittaa saatavan velallista koskevan julkisen haasteen johdosta taikka velallisen konkurssissa, yrityksen saneerauksessa tai yksityishenkilön velkajärjestelyssä tai kun velka otetaan muutoin huomioon menettelyn yhteydessä
- velkoja panee vireille ulosottoasian tai, jos velka muutoin otetaan huomioon ulosottomenettelyssä, esimerkiksi pakkohuutokaupassa

Oikeuden päätökseen perustuvan velan vanheneminen voidaan katkaista myös vapaamuotoisesti, mutta varminta velkojan kannalta on toimittaa asia ulosottoon. Ulosottoasian vireilletulo katkaisee vanhentumisen.

Ulosottoasian vireilläolo päättyy lopputilitykseen, estetodistukseen tai asian siirrolla passiivirekisteriin. Velkojan velvollisuutena on suorittaa vanhentumisen (kaksi vuotta) katkaiseminen passiivirekisteröintiaikana ulosotossa. Esteilmoituksen antamisesta alkaa kulua uusi viiden vuoden vanhenemisaika. (Lindström 2005 s. 157)

2.14 Saatavan siirtokelpoisuus

Pääsääntöisesti velkoja voi luovuttaa varallisuuteensa kuuluvan saamisoikeuden toiselle. Siirtokelpoisuus on tunnustettu velkakirjalaissa, mikä osoittaa sen olevan vahva periaate. Saamisoikeus saadaan luovuttaa velallista kuulematta. Siirrosta ei tarvitse edes ilmoittaa velalliselle, mutta siirronsaajan intressissä luonnollisesti on saattaa siirto velallisen tietoon. Velkojan on hankala legitimoitua oikeaksi velkojaksi jos velallinen ei tiedä siirrosta. Saamisoikeus voi olla myös niin henkilökohtainen, ettei siirto ole sallittu. Esimerkiksi työsopimuksesta johtuvia oikeuksia tai eläkeoikeutta ei voi siirtää ennen rahasuorituksen erääntymistä toiselle. Rahasaaminen voidaan siirtää toiselle perittäväksi[22]. Siirron saajalla, useimmiten perintätoimistolla, on vain oikeus periä saatava, ei siirtää sitä edelleen toiselle. Perittäväksi siirretyn saatavan yhteydessä siirtyy myös kanneoikeus. Saamisoikeus on myös erikseen kiellettävissä eli velkojan vaihdos voidaan sopia estettäväksi. (Saarnilehto et al 2001 s. 219-220 ; Hemmo M, Kaisto J, 2000 s.133)

2.15 Velvoitteen tehosteet

Miksi velallinen suorittaa velkansa? Samoin voidaan myös kysyä, miksi velallinen ei suorita velkaansa asianmukaisesti. Ilman juridisia tehokkaita sanktioita ja pakkokeinoja ainoat kannusteet velalliselle suorittaa velkansa ovat hänen oma arvomaailmansa ja velkojan painostus. Velallinen suorittaa

[22] Prokura siirto

velkansa, koska ei tahdo menettää kasvojaan ja hankkia itselleen negatiivista mainetta epäluotettavana kauppakumppanina. Epäluotettava maine hankaloittaisi myös myöhempiä kaupankäyntejä. Velkojan saamisoikeutta on pyritty turvaamaan ja suojaamaan erilaisilla tehosteilla, joita voidaan kutsua pakkokeinoiksi, sanktioiksi ja seuraamuksiksi. Jos velallinen ei täytä velvoitettaan on velkojalla oikeus toteuttaa saamisensa yhden tai useamman pakkokeinon avulla. Tehosteiden tarkoituksena on luonnollisesti taivuttaa velallinen tekemään suorituksensa, mutta myös sen ohella voidaan pyrkiä hyvittämään velkojalle hänen mahdollisesti kärsimiä vahinkoja tai ehkäisemään niitä. Rangaistus ja hallinnollinen seuraamus voivat tulla kyseeseen rikkomuksen vuoksi yhteiskunnallisista syistä. (Saarnilehto et al. 2001 s. 229)

3 PERINTÄ

Perinnällä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joihin velkoja tai velkojan asiamies ryhtyy saatavan erääntymisen jälkeen ja joiden tavoitteena on saada velka suoritetuksi. Perintä voidaan jaotella vapaaehtoiseen perintään ja oikeudelliseen perintään. Perintälain (1999/513) 1 §:ssä määritellään perintälain tarkoittama perintä seuraavasti ”Perinnällä tarkoitetaan tässä laissa toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on saada velallinen vapaaehtoisesti suorittamaan velkojan erääntynyt saatava. Edellä mainitun laajemman määritelmän mukaan perintää on myös oikeudellinen perintä. Oikeudellisessa perinnässä tavoite on edelleen saada erääntynyt saatava kotiutetuksi. Oikeudellinen perintä voidaan määritellä oikeudellisen perinnän keinojen kautta, jotka ovat täytäntöönpanoperusteen hankkiminen ja pakkotäytännön käynnistäminen. Oikeudellisessa perinnässä suorittajana on aina viranomainen.

Perinnän näkökulmasta saatavia on kahta tyyppiä, kuten aiemmin viitattiin: yksityisoikeudelliset ja julkisoikeudelliset saatavat. Erottava tekijä näiden välillä koskee täytäntöönpanoa. Julkisoikeudelliset saatavat panee täytäntöön valtion ulosottoviranomainen ilman tuomiota tai päätöstä. Omiksi saatavatyypeiksi voidaan katsoa vielä verosaatavat ja rikosoikeudelliset saatavat. (Pönkä & Willman 2005 s.17-18 ; Koulu et al. 2005 s. 96)

3.1 Yksityisoikeudellinen saatava

Lähtökohtaisesti kaikki saatavat ovat luonteeltaan yksityisoikeudellisia, ellei niistä ole säädetty toisin erityislainsäädännössä. Normaalissa kaupankäynnissä, liiketoiminnassa ja esimerkiksi vuokrasuhteissa erääntyvät saatavat ovat yksityisoikeudellisia saatavia. Liikeyritysten saatavat kuluttajilta ja toisilta yrityksiltä ovat lähes poikkeuksetta yksityisoikeudellisia saatavia. Näissä poikkeuksen tekevät eräät vakuutussaamiset, kuten liikennevakuutukseen perustuvat saatavat.

(Liikennevakuutuslaki 1956/279 4.luku 19d§) Julkisyhteisön saatavat voivat olla myös yksityisoikeudellisiksi saataviksi luokiteltavia saatavia. tällaisia ovat yleisesti julkisyhteisöjen myymät palvelut kuten vesi- ja jätevesipalveluista perittävät maksut. Myös julkisyhteisön liike- ja asuinhuoneistojen vuokrasaatavat ovat yksityisoikeudellisia, eivätkä siten suoraan ulosottokelpoisia. (Pönkä & Willman 2005 s.18)

Erääntynyt yksityisoikeudellinen saatava on ulosottokelpoinen vasta kun sillä on täytäntöönpanoperuste. Tavallisin täytäntöönpanoperuste on alioikeuden antama yksipuolinen tuomio velkomusasiassa. Saatavaan voi liittyä myös erimielisyyksiä velkojan ja velallisen välillä jolloin täytäntöönpanoperuste voidaan saada vasta korkeimmalta oikeudelta. (Pönkä & Willman 2005 s.18)

3.2 Julkisoikeudellinen saatava

Joukko saatavia on asetettu erityisasemaan erityisen lain säännöksen nojalla ja ovat siten ulosottokelpoisia suoraan ilman edellä mainittua täytäntöönpanoperustetta. Yksinkertaisesti tämä tarkoittaa, että tällainen saatava voidaan panna täytäntöön eräännyttyään ulosottomiehen toimenpitein kuten lainvoimainen päätös tai tuomio. Tällaisia lakeja jotka antavat velkojalle vapautuksen olla erikseen hakematta täytäntöönpano perustetta on toistasataa kappaletta. Julkisoikeudelliset saatavat perustuvat pääsääntöisesti valtion ja kuntien tuottamiin palveluihin. (VakSopL 40§ ; pönkä & Willman 2005 s. 17-19)

Tyypillisiä tällaisia palveluksista perittäviä maksuja ovat esimerkiksi passin ja ajokortin hankkimisesta syntyvät maksut. Lainvastaisesta menettelystä syntyvät maksut kuten pysäköintivirhemaksut ja joukkoliikenteen tarkastusmaksut ovat myös tällaisia saatavia. Kaikki julkisyhteisöjen tuottamat palvelut eivät automaattisesti ole suoraan ulosottokelpoisia eivätkä siten tässä tutkimuksessa käytettävän määritelmän mukaan

julkisoikeudellisia saatavia vaikka velkojana onkin julkisyhteisö. (VakSopL 40§ ; pönkä & Willman 2005 s. 17-19)

Julkisyhteisöjen yksityisoikeudellisia saatavia ovat esimerkiksi kirjastomaksut ja useimmat sivistystoimen ja teknisen toimen saatavat. Suoraan ulosottokelpoisia saatavia ovat, kuten edelläkin todettiin eräät vakuutusyhtiöiden saatavat, vaikka velkojina ovatkin yksityiset liikeyritykset. Mikäli jatkuvan vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa on määrätty, ettei vakuutusyhtiön vastuu lakkaa ennen vakuutuskauden päättymistä vaikka vakuutettu olisi laiminlyönyt oman maksuvelvollisuutensa, voidaan tällainen saatava periä ulosottoteitse ilman tuomiota tai päätöstä. Lisäedellytyksenä on että vakuutuksen ottajalle on tästä ilmoitettu hänelle lähetetyssä laskussa. Velallisen kiistäessä saatava on se perittävä kuten yksityisoikeudellinen saatava. (VakSopL 40§ ; pönkä & Willman 2005 s. 17-19)

3.3 Verosaatava ja rikosoikeudelliset saatavat

Verosaatavat ja rikosoikeudelliset saatavat voidaan tulkita julkisoikeudellisten saatavien eritystapauksiksi. Julkisoikeudellisiksi ne luokitellaan, koska ne ovat ulosottokelpoisia ilman tuomiota tai päätöstä. Rikosoikeudellisten seuraamusten kuten sakkojen, menettämis-seuraamusten ja valtiolle tulevan korvauksen perinnästä on annettu erityissäännöksiä. Säännökset ovat laissa sakkorangaistuksen täytäntöönpanosta (SakkoTPL) ja sen perusteella annetussa asetuksessa. Kyseisen täytäntöönpanolain tarkoituksena yrittää edistää velallisen vapaaehtoista maksua, jottei tarvetta muuntorangaistukseen syntyisi. Tämä on tarkoituksenmukaista myös valtiontalouden kannalta. (Koulu et al. 2005 s. 96-97)

Tällaisten saatavien perinnästä vastaa erityisviranomaisena oikeusrekisterikeskus. Verojen perintä kuuluu alueellisille verotoimistoille.

Pääsääntöisesti lääninverovirasto lähettää määräaikana maksamatta jätetyt verot ulosottotoimin perittäväksi. (veronkantoL 27§) Laki verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin sääntelee kyseistä toimintaa. Lääninverovirasto voi ryhtyä myös eräänlaiseen yksityiseen perintään ja lähettää maksumuistutuksia maksamattomista veroista. Veronkantoviranomaisella on laaja harkintavalta ja se voi olla ryhtymättä laissa tarkoitettuun perintään tai keskeyttää sen, jos perinnän ei arvioida tuottavan tulosta. (Koulu et al. 2005 s. 96-97)

3.4 Vapaaehtoinen perintä

Vapaaehtoisessa perinnässä on tarkoitus kotiuttaa saatava turvautumatta tuomioistuimen ja ulosottolaitoksen käyttöön. Vapaaehtoista perintää seuraa tarvittaessa oikeudellinen perintä. Luonnollisestihan velkojan ei ole pakko velkoa saatavaansa oikeudellisenperinnän kautta, vaan hän voi jatkaa vapaaehtoista perintää tai jopa jättää asian silleensä. Jos velkoja jättää perimättä merkittävän suuruisen saatavan velalliselta voidaan kysyä täyttyvätkö lahjan tunnusmerkit. Esimerkiksi tilanne jossa rintaperillinen lainaa vanhemmiltaan merkittävän rahamäärän asunnon ostoon, eikä tätä saamista makseta eikä peritä, tulkitaan tilanne helposti perintö- ja lahjaveronkierroksi (1940/378) jolloin velallista voidaan verottaa lahjasta. (Lindström 2005 s. 174-175)

Vapaaehtoisen perinnän ideaalitilanteessa perintä tapahtuu nopeasti, taloudellisesti ja mahdollisimman vähän haittaa velalliselle tuottaen. Vapaaehtoinen perintä jää usein vain velkojan ja velallisen väliseksi asiaksi, velkoja saa asianmukaisen suorituksen ja velallinen välttyy maksuhäiriömerkinnältä. Perinnän tulee olla asiallista ja selkeää, eikä liian voimakasta tai loukkaavan sävyistä velallista kohtaan. Tarkoituksenahan on maksun saaminen eikä velallisen loukkaaminen tai nöyryyttäminen. Se millaiseksi eri velalliset perinnän kokevat riippuu paljon velallisesta henkilönä. Järjestelmällisesti myöhässä maksunsa hoitava velallinen on jo

oppinut kuinka kauan hän voi viivytellä maksamisessa ilman haitallisia seuraamuksia ja tottunut monenlaisiin perintätoimenpiteisiin toisin kuin satunnaisesti maksuvaikeuksiin ajautunut velallinen. Hyvän perintätavan mukaiset toimenpiteet onkin arvioitava tapauskohtaisesti ja ensisijaisesti jälkimmäisen tyyppisen velallisen mukaisesti. Toisaalta, jos velkoja jo tuntee velallisen tavat entuudestaan, voidaan hyvän perintätavan rajoissa toimia jo hieman ankarampaankin sävyyn alusta alkaen. (Lindström 2005 s. 174-175)

3.4.1 Laki saatavien perinnästä

Perintätoimia Suomessa sääntelee yleislakina laki saatavien perinnästä. Norjassa perintää on säännelty jo vuodesta 1913 alkaen ja Ruotsin perintälaki on ollut voimassa vuodesta 1974. Molemmissa maissa perintätoiminnan harjoittaminen on luvanvaraista toimintaa. Ulkomaiset esimerkit kannustivat suomalaisen perintälain soveltamiseen. Perintää koskevia säännöksiä oli kaavailtu jo kulutusluottolainsäädännön yhteydessä. Perintälain valmistelun käynnisti lopulta eduskunnan oikeusasiamiehelle tratan viranomaisprotestoinnista tehty kantelu. (Lindström 2005 s. 175-176)

3.4.1.1 Tilanne ennen perintälakia

Ennen perintälain voimaantuloa 1.9.1999 ei Suomessa ollut perintätoimintaa sääntelevää yleislakia, vaan perintätoimeksiantoihin sovellettiin yleisiä kauppakaaren ja oikeustoimilain säännöksiä. Perintäkulujen korvaamisesta oikeudenkäynnin yhteydessä on säädetty oikeudenkäymiskaaressa. Vapaaehtoisen perinnän kulujen korvaamisesta ei ollut lakiin perustuvia säännöksiä. Perintäkuluista on olemassa korkeimman oikeuden päätös, jonka mukaan velallinen on velvollinen korvaamaan myös vapaaehtoisen perinnän kulut:

> Jätettyään maksamatta velan sen erääntymisaikana velallinen oli velvollinen tämän maksuviivästyksen vuoksi, paitsi maksamaan viivästyskoron, myös suorittamaan korvauksen ennen oikeudenkäyntiä suoritetuista perimistoimenpiteistä (KKO 1987 II 105)

Vaikka lainsäädäntöä ei perinnästä aiemmin ollutkaan ei tilanne ollut täysin säännöstelemätöntä. Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/78) 1 §:n yleislausekkeen mukaan elinkeinotoiminnassa ei saa käyttää hyvän liiketavan vastaista tai muutoin toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimatonta menettelyä. Edellä mainittu säännös tuli sovellettavaksi myös perintämenettelyyn. Hyvän tavan tulkintaan saatiin apua hyvää perintätapaa koskevista ohjeista. Suomen perimistoimistojen liitto on vuonna 1992 yhteistyössä oikeusministeriön ja kuluttaja-asiamiehen kanssa laatinut hyvää perintätapaa koskevat ohjeet. Oikeudellisessa mielessä nämä ohjeet olivat tietenkin vain ohjeita, mutta käytännössä niillä oli perinnässä huomattava vaikutus. Nämä Perintäohjeet olivat Suomen perimistoimistojen liitto r.y:n hallituksen hyväksymät ja ne velvoittivat kaikkia jäsenyrityksiä. Tästä huolimatta Aarnio ja Vahvelainen katsoivat että ohjeita tuli soveltaa kaikessa perinnässä. (Aarnio & Vahvelainen 1994 s.168-179)

> Hyvää perintätapaa koskevien ohjeiden mukaan perinnässä on huomioitava velallisen yksityisyys. Perinnässä tulee välttää tarpeettoman haitan ja julkisuuden aiheuttamista velalliselle. Perinnässä ei saa käyttää sopimatonta painostusta tai muunlaista uhkailua, jolla velallista pyritään taivuttamaan saatavan suorittamiseen.
>
> Velan vapaaehtoisessa perinnässä tulee noudattaa seuraavia ohjeita.
>
> 1. Perimistoimiston tulee suosittaa, että toimeksiantaja on itse huomauttanut velalliselle erääntyneestä saatavasta

vähintään kerran ennen saatavan siirtämistä perintätoimiston perittäväksi.

2. Perimistoimiston tulee edellyttää, että toimeksiantaja siirtää vain oikeudellisesti perusteltuja saatavia perintätoimiston perittäväksi ja ilmoittaa välittömästi saatavia koskevista muutoksista..
3. Mikäli perimistoimisto havaitsee, että toimeksiantaja ei täytä asetettuja vaatimuksia, perimistoimiston tulee torjua toimeksiannot, kunnes edellytykset täytetään.
4. Perimistoimiston tulee aloittaa saatavan perintä vähintään yhdellä kirjallisella yhteydenotolla velalliseen.
5. Perintäkirjeessä on yksilöitävä velalliseen kohdistuva vaatimus. Perintäkirjeessä on nimettävä asianosaiset (velallinen, toimeksiantaja ja perimistoimisto), mainittava selkeästi vaatimuksen oikeudellinen peruste ja eriteltävä vaadittu korkomäärä, perimiskustannukset ja vaadittu kokonaissumma.
6. Velalliselle on annettava kohtuullinen aika maksaa saatava tai tehdä sitä vastaan huomautuksia (vähintään 10 päivää). Perintäkirjeessä on selvitettävä velalliselle, kenelle, miten ja missä ajassa hänen tulee maksaa vaadittu saatava sekä missä ajassa, miten ja kenelle huomautukset on tehtävä.
7. Perintäkirjeessä on selvitettävä velalliselle ne seuraukset, jotka maksun laiminlyönnistä saattavat aiheutua. Velalliselle on kerrottava, että perimistoimisto voi ryhtyä asiassa oikeudellisiin jatkotoimenpiteisiin ja niiden seurauksena perintäkustannukset voivat kasvaa ja tuomittu määrä voidaan ulosmitata velalliselta. Velalliselle tulee kertoa mahdollisesta maksuhäiriömerkinnästä ja sen vaikutuksista. Perinnän seurauksista tulee kertoa asiallisesti. Perintäkirjeessä ei saa käyttää uhkaavaa sävyä, jonka johdosta velallinen ei seurausten pelossa

uskalla esittää perusteltujakaan väitteitä vaatimusta vastaan.

8. Mikäli velallinen tekee vaatimuksia koskevan huomautuksen, perimistoimiston on välittömästi oikaistava ilmeiset virheet.
9. Perintäkustannusten tulee olla kohtuullisia. Aiheettoman perinnän kustannuksia ei saa veloittaa velalliselta. Perimistoimiston tulee eri perintätoimenpiteitä harkitessaan välttää tarpeettomien perintäkustannusten aiheuttamista velallisen maksettavaksi.
10. Perimistoimiston on omalta osaltaan pyrittävä edistämään saatavan vapaaehtoista suorittamista vielä saatavan perintävaiheessa. Velalliselle tulee kertoa maksujärjestelyjen mahdollisuudesta. Maksusuunnitelma on laadittava velallisen todellisen maksukyvyn mukaan eikä siitä saa periä velalliselta kohtuutonta korvausta.
11. Mikäli perimistoimisto käyttää puhelinperintää, käyntiä velallisen luona tai muuta vapaaehtoisen perinnän keinoa, perimistoimiston on tällöinkin annettava velalliselle kaikki ne tiedot, mitä perintäkirjeessä tulee velalliselle antaa.
12. Mikäli perinnän kohteena on saatavan takaaja, takaajalle on myönnettävä vähintään samat oikeudet mitä edellä on esitetty päävelallisen osalta.
13. Mikäli perimistoimisto ottaa tavaran takaisin osamaksulain perusteella, tilitys tulee toteuttaa kuluttajasuojalain säännösten mukaisesti.
14. Perimistoimiston ei tule ryhtyä oikeudellisiin jatkotoimenpiteisiin saatavan perimiseksi ennen kuin perintäkirjeessä annettu maksu- ja huomautusaika on kulunut umpeen. Oikeudelliseen perintään voidaan ryhtyä ennen edellä mainittua ajan umpeutumista tai välittömästi perinnän siirron jälkeen vain siinä tapauksessa, jos

velallinen ilmeisen selvästi yrittää vältellä velan maksamista tai, jos ilmenee muuta erityistä aihetta oikeudellisten toimenpiteiden välittömään aloittamiseen.

(Willman 1999 s. 273-276)

Paljolti edellä esitettyjen ohjeiden sisältöä on suoraan tai tulkinnallisesti perintälaissa. Hallituksen esityksessä perintälaiksi annetaan painoarvoa monessa kohdassa näille ohjeille ja itse perintälaissakin on kielletty hyvän perintätavan vastaiset keinot perinnässä ja lueteltu kiellettyjä keinoja yleislausekkeisesti. Mielestäni perintälaissa viitataankin ensisijaisesti hyvän perintälain vastaisuudella juuri kyseisen lain 4§:ssä lueteltuihin hyvänperintätavan vastaisuuksiin ja lisäksi myöskin hyvän perintätavan arvioinnissa on otettava huomioon edellä esitetty perimistoimistojen liiton ja viranomaisten yhdessä laatimat ohjeet. Tähän tulkinta-avun saamiseen em. ohjeista on viitattu nimenomaisestikin hallituksen perintälakiesityksessä (HE199/1996).

3.4.1.2 Perintälain tarpeellisuus

Velallisen oikeusturvaongelmat olivat tärkein syy perintälain säätämiselle. Hallituksen esityksessä (HE199/1996) todetaankin seuraavasti: ”Perinnän kohteeksi joutuvan oikeusturva on puutteellinen. Tämän vuoksi tulisi luoda säännöstö, joka osaltaan ehkäisisi ennakolta hyvän tavan vastaista menettelyä ja samalla tarjoaisi keinot estää asiattomien menettelytapojen käyttämisen vastaisuudessa.” Perintälain säätämisestä oli hyötyä myös velkojan ja perimistoimistonkin näkökulmasta kun alan pelisäännöt selkeytyivät ja tarkentuivat. Näin asiallisesti toimivat perimistoimistot hyötyivät lain säätämisestä epäasiallisten toimijoiden joutuessa korjaamaan käytäntöjään. Koko perimisalan imago parantui ja yleinen oikeusjärjestys vahvistui. Perintälain voidaan katsoa turvaavan yleisellä tasolla koko kansantalouden toimintaa.

Tarve säännellä perintää johtuu myös kuluttajasaatavien perinnän asetelmasta. Velkoja tai perintätoimisto mielletään tietotaitojensa ja resurssiensa puolesta vahvemmaksi osapuoleksi ja velallinen on se pieni ihminen, joka on väistämättä altavastaajan osassa. Näin ollen perintälain tarkoituksena on heikomman suoja, kuten usein lain säädännössä muutoinkin. Jos osapuolet olisivat tilanteissa tasavahvoja toimijoita ja heidän käytettävissään olisi kaikki resurssit, johtaisi markkinoiden toiminta tyydyttävään lopputulokseen. Perintäpalveluiden hankinnassa markkinat eivät toimi ja osapuolten vahvuuksien epätasapaino johtaa perintälain tarpeellisuuteen[23].

Ennen perintälain säätämistä alalla oli velallisen kannalta huolestuttavia ilmiöitä. Velallisille annettiin painostustarkoituksessa virheellisiä ja harhaanjohtavia tietoja maksulaiminlyönnin seurauksista. Perintää voitiin jatkaa vaikka saatava oli riitainen, epäselvä tai jopa perusteeton. Oli myös esiintynyt tapauksia, joissa perintäkulujen määrä oli kohtuuton suhteessa saatavan suuruuteen ja tavanomaisessa perinnässä aiheutuviin kustannuksiin. Paheksuttavana voidaan pitää käytäntöä, jossa perintätoimisto maksoi velkojalle korvauksen perintätoimeksiannon saamisesta ja peri maksamansa korvauksen velalliselta perintäkuluina. Keinot puuttua epäasialliseen ja velallisen oikeusturvaa loukkaavaan perintätoimintaan olivat huomattavasti rajoitetummat ennen perintälain säätämistä. (HE199/1996)

3.4.1.3 Perintälain soveltamisala

Perintälakia sovelletaan 1§:n ensimmäisen momentin mukaan erääntyneen saatavan perintään. Esinevakuusoikeuksien käyttäminen (pantin realisointi, takaisinotto-oikeuden käyttäminen ja saatavan kuittaaminen) eivät ole laissa tarkoitettua perintää, koska kyseessä ei tällöin ole vapaaehtoisuuteen perustuvan suorituksen vaatiminen. Perintälaki velvoittaa riippumatta siitä,

[23] Oikeustaloustieteellisessä osassa on lisää tästä aiheesta.

periikö saatavaa itse velkoja vai velkojan asiamies esim. perintätoimisto tai asianajotoimisto. Perintälakia sovelletaan sekä luonnollisten henkilöiden että yksityisten- ja julkisten oikeushenkilöiden saatavien perintään. Myös julkisen sektorin (kaupungit, kunnat) suorittama perintä kuuluu lain soveltamisalaan. Laki ei koske saatavan velkomista kanteella tuomioistuimessa. Tällöin tulevat sovellettaviksi oikeudenkäymiskaaren säännökset. Perintälaki ei sääntele täytäntöönpanoviranomaisen toimintaa. Laki ei yleensä tule sovellettavaksi konkurssissa. Näihin rajauksiin täytyy kuitenkin liittää varaumia, sillä velkoja saattaa jatkaa edellä mainittujen toimenpiteiden rinnalla vapaaehtoista perintää, jolloin tähän menettelyyn sovelletaan luonnollisesti edelleen perintälakia. (HE199/1996 ; Willman 1999 s.19-23)

Yrityssaatavia peritään toisinaan konkurssiuhkaisella maksukehotuksella. Konkurssihakemuksen jättämistä voidaan pitää lain soveltamisalaan kuuluvana perintänä, jos hakemuksen ilmeisenä tarkoituksena on velallisen painostaminen maksamaan velkojan saatava. Konkurssihakemuksen vireillepanijan motiivien arviointi on ongelmallista, kun hakemuksen sisältö on kaavamaistunut eikä anna juuri muuta informaatiota kuin sen, että velkoja vaatii velallisen omaisuuden käyttämistä velkojen suorittamiseen. Lisäksi kun konkurssimenettelyä säädellään oikeudenkäymiskaaressa ja konkurssisäännössä, jää perintälain soveltamiselle hyvin vähän tilaa. (HE199/1996 ; Willman 1999 s.19-23)

Laki saatavien perinnästä on yleislaki eli lakia ei sovelleta jos asiasta säädetään muualla lain säädännössä (erityislait). Varsinkin julkisoikeudellisten saatavien perinnästä on olemassa erityislakeja. Tällaisia ovat esimerkiksi veronkantolaki ja verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annettu laki. Lisäksi on olemassa muita lakeja, joita voidaan soveltaa käytännön perimistoiminnassa. Tällaisia ovat mm. kuluttajansuojalaki, henkilörekisterilaki, luottolaitostoiminnasta annettu laki ja laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa. Lain esitöissä on maininta, ettei perintälailla ole tarkoitus puuttua kollektiivisen työoikeuden alaan kuuluviin kysymyksiin. (Willman 1999 s.22)

Perintälain 2§ kieltää poikkeamisen perintälain säännöksistä velallisen vahingoksi. Perintälaki muodostaa siis oikeusturvan minimitason velalliselle, jonka alittaminen ei ole sallittua edes sopimusteitse. Lain säännöksistä kielletty poikkeaminen voi tapahtua ensinnäkin velkojan yksipuolisin toimin esimerkiksi uhkaamalla julkaista velallisen nimen sanomalehdessä. Velkoja ja velallinen saattavat myös sopia keskenään siitä, että maksun viivästyessä velallisen sanktiot ovat selvästi ankarammat kuin perintälain mukaisesti olisi mahdollista. Tällainen velallisen oikeusasemaa heikentävä sopiminen on mitätöntä. (Willman 1999 s. 25-26)

Perintälain 2§ pykälä koskee myös yritysten keskinäisiä suhteita. Tämä ei heikomman suojaamisen näkökulmasta olisi ollut välttämätöntä, koska yritysten katsotaan lähtökohtaisesti olevan yhtä vahvoja osapuolia. Siksi voidaankin kysyä, miksi yritykset eivät voisi keskenään sopia sopimusvapauden puitteissa perintälain säännöksiä ankarammista maksulaiminlyönnin seuraamuksista. Kauppasopimusten laadinnassa onkin otettava huomioon se, ettei velallisen viivästyksen sanktioksi sovittu sopimussakko tule tulkittavaksi perintäkuluksi ja siten mitättömäksi. (Willman 1999 s. 25-26)

Jos esimerkiksi elinkeinon harjoittajien välisessä kauppasopimuksessa on ehto, jonka mukaan ostaja on velvollinen korvaamaan myyjälle viivästyessään 5000€ korvausta velkojan kuluihin, jotka aiheutuvat velallisen viivästyksestä voidaan tätä mahdollisesti tulkita perintälain vastaiseksi kohtuuttomaksi perimiskuluksi ja siten mitättömäksi, vaikka tarkoituksena onkin ollut todennäköisesti sopia sopimussakosta. Sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan tosin sopimusta tulisi tulkita sen mukaan mitä voidaan katsoa osapuolten tarkoittaneen, eikä yksiselitteisen kirjaimellisesti. Mutta myös toisaalta epäselvissä tilanteissa sopimusta tulkitaan laatijan haitaksi, eli joka tapauksessa ollaan vaikeiden tulkintojen tilanteessa. (Willman 1999 s. 25-26)

Velallinen voidaan luonnollisesti asettaa sopimuksin parempaan asemaan, kuin perintälaki vaatii. Elinkeinonharjoittaja voi esimerkiksi sopia kuluttajan kanssa, ettei maksun laiminlyöntitilanteessa saatavaa saa periä oikeusteitse, mikäli velallisen maksamattomuus johtuu ns. sosiaalisesta syystä. Velkoja voi myös yksipuolisin toimenpitein asettaa velallisen parempaan asemaan pidättäytyessään käyttämästä kaikkia lain suomia keinoja saatavan perimiseen. (Pönkä & Willman 2005 s. 29)

3.4.1.4 Perintälain kuluttajanäkökulma

Perintälaissa on 3§:ssä kuluttajasaatava määritelty elinkeinonharjoittajan saatavaksi, joka perustuu kulutushyödykkeen luovuttamiseen tai luoton myöntämiseen kuluttajalle. Lisäksi perintälaissa laajennetaan kuluttajansuoja koskemaan perintätilanteita, joissa peritään julkisoikeudellisen oikeushenkilön saatavaa tai julkisen tehtävän hoitamiseen liittyvää saatavaa yksityishenkilöltä. Kuluttajasopimuksia käsittelevässä kappaleessa on käsitelty kuluttajan ym. Perintälain 3§:ään liittyvien käsitteiden määritelmiä, joten niitä ei tässä enää toisteta, vaikka niiden hahmottaminen onkin erittäin tärkeää arvioitaessa perintämenetelmien valintaa. Käytännössä voi tulla vastaan tilanteita, joissa on vaikea määritellä onko velallinen kuluttaja vai elinkeinonharjoittaja. Elinkeinoa harjoittava henkilö voi tehdä hankinnan, jota on hankinnan luonteen vuoksi vaikea määritellä onko se hankittu elinkeinon harjoittamiseen vai yksityiseen kulutukseen. Varsinkin jos sopimusta tehtäessä ei ole erikseen mainittu, onko ostajana elinkeinonharjoittaja vai yksityinen henkilö. Hankalassa tilanteessa on syytä puoltaa velallisen kannalta edullisempaa menettelytapaa. (Pönkä & Willman 2005 s. 30-36)

Osaa perintälain säännöksistä sovelletaan vain kuluttajasaatavien perintään. Laissa on nimenomaisesti laajennettu kuluttajasaatavasta annettujen säännösten vaikutusala koskemaan myös julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai julkisen tehtävän hoitamiseen liittyvän saatavan perintää. Laissa ei ole erikseen mainittu mitään saatavatyyppiä, joten oikeusohjeet koskevat niin

suoraan ulosottokelpoisen kuin yksityisoikeudellisenkin saatavan perintää. Kuluttajasaatavan perintää koskevat seuraavat lain kohdat:

- Ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan velvollisuus lähettää velalliselle tarkasti yksilöity kirjallinen maksuvaatimus, ja velvollisuus esittää lain 5§:ssä tarkoitettu kirjallinen maksuvaatimus ennen saatavan velkomista tuomioistuimessa (5§ ja 6§)
- Tratan käyttökielto (7§)
- Kuluttaja-asiamiehen suorittama lain noudattamisen valvonta (12§)
- Perintäkulujen korvaaminen ja ulosottokelpoisuus, kuluttajasaatavien perintäkulujen enimmäismäärät, perintätoimien aikarajat kuluttajasaatavien perinnässä ja velallisen kokonaiskuluvastuu kuluttajasaatavan perinnässä (10§)
- Elinkeinonharjoittajalle asetettava kielto jatkaa perintälain 4, 5 ja 6 §:ien vastaista menettelyä (13§)
- Markkinatuomioistuimen tai kuluttaja-asiamiehen kompetenssi asettaa edellisessä kohdassa tarkoitettu kielto väliaikaisesti tai pysyvästi voimassaolevaksi (14§)

(Pönkä & Willman 2005 s. 34-35) (HE199/1996)

3.4.1.5 Perintälain hyvä perintätapa

Perintälain 4§:ssä säädetään, ettei perinnässä saa käyttää hyvän perintätavan vastaista tai muutoin velallisen kannalta sopimatonta menettelyä. Perinnässä ei saa antaa vääriä tai harhaanjohtavia tietoja maksun laiminlyönnin seuraamuksista, aiheuttaa velalliselle kohtuuttomia tai tarpeettomia kuluja taikka tarpeetonta haittaa eikä vaarantaa velallisen yksityisyyden suojaa. (PerintäL 4§)

4§:n ensimmäinen momentti on yleislauseke, joka pitää sisällään kaikenlaisen hyvän perintätavan vastaisen ja velallisen kannalta epäasiallisen menettelyn kiellon. Hallituksen esityksessä todetaan, että hyvälle perintätavalle voidaan ammattimaisessa perinnässä asettaa

erityisvaatimuksia. Perintää ammattimaisesti harjoittavan on otettava huomioon myös velallisen oikeudet. Tässä yhteydessä viitataan edellä esitettyihin Suomen perimistoimistojen liiton, oikeusministeriön ja kuluttaja-asiamiehen yhteistyönä laadittuihin hyvää perintätapaa kuluttajaperinnässä koskeviin ohjeisiin. Ammattimaisesti perintää harjoittavan vaatimus ottaa huomioon velallisen oikeudet voi johtaa vastakohtaiseen johtopäätökseen, ettei velkojan itse suorittaessa perintää hänen tarvitse ottaa huomion velallisen oikeuksia lainkaan. Tämä ei liene kuitenkaan ollut lainsäätäjän tarkoitus, vaan ainoastaan korostaa nimenomaisesti perimistoimiston velvollisuutta huolehtia myös velallisen oikeusturvasta.(Pönkä & Willman 2005 s.38-39)

Velkojalla tai hänen asiamiehellään ei perintälain perusteella ole velvollisuutta tiedottaa velalliselle maksun laiminlyönnin seurauksista eikä velvollisuutta selvittää velalliselle hänen oikeudellista asemaansa. Yleisesti perinnässä kuitenkin käytetään ja pidetään yleisesti hyväksyttävänä painostuskeinona tiedottaa velallista mahdollisesta oikeudellisesta perinnästä ja sen vaikutuksesta luottotietoihin. Velalliselle tiedottaminen näistä asioista parantaa velallisen oikeusturvaa, koska tämän jälkeen edellä mainitut tapahtumat maksusta pidättäytymisen jatkuessa eivät tule velalliselle yllätyksenä. Harhaanjohtavaa ja hyvän perintätavan vastaista sen sijaan on uhata velallista maksuhäiriömerkinnällä jos uhkaus on perusteeton. Esimerkiksi väite siitä, että perintäkirjeessä vaadittavan saatavan maksamatta jättäminen aiheuttaa velalliselle maksuhäiriömerkinnän, vaikkei oikeudelliseen perintää vielä olisikaan ryhdytty. Myös perusteeton lupaus jo syntyneen maksuhäiriömerkinnän poistamisesta velan suorittamisen jälkeen on väärää tietoa. (Lindström 2005 s. 180)

3.4.2 Perintäkulut vapaaehtoisessa perinnässä

Hyvä perintätapa edellyttää, ettei velalliselta peritä perintäkuluja jotka johtuvat sellaisista perintätoimenpiteistä, joita voidaan pitää perusteettomina

tai liioiteltuina. Perusteettomat ja liioitellutkin perintätoimenpiteet voivat tosin olla jo sellaisenaan hyvän perintätavan vastaisia, vaikka niistä ei kuluja velalliselta perittäisikään. Lindström on kirjassaan esittänyt taulukon perimiskuluista, jossa on tiiviissä muodoissa yhteenveto perintäkuluista. (Kuvio 4) (Lindström 2005 s. 190)

VELKOJA	ASIAMIES
Yksittäiset perintätoimet Maksumuistutus 5€ per muistutus Maksusuunnitelma 30€ per suunnitelma **Suoraan ulosottokelpoiset saatavat** Maksumuistutus 5€ per muistutus Maksusuunnitelma 30€ per suunnitelma	**Yksittäiset perintätoimet** maksumuistutus 5€ per muistutus, (perintätoimiston suorittama muistutuspalvelu) Masuvaatimus 21€ per vaatimus, pääoma 250€ tai alle. Maksuvaatimus 45€per vaatimus, pääoma yli 250€. Maksusuunnitelma 30€ per suunnitelma. Suoraan ulosottokelpoiset saatavat Maksumuistutus 5€ per muistutus (perintätoimiston suorittama muistutuspalvelu) Maksuvaatimus12€ per vaatimus. Maksusuunnitelma 30€ per suunnitelma.

Suoraan ulosottokelpoisen saatavan osalta sekä velkojan, että asiamiehen perintäkulut ovat suoraan ulosottokelpoisia.

Saatavan perinnässä voidaan ylittää sekä yksittäisen perintätoiminnan enimmäiskulu, että saman saatavan perinnästä säädetty velallisen yhteiskuluvastuu, jos perinnän suorittaminen on ollut poikkeuksellisen vaikeaa. Suoraan ulosottokelpoisen saatavan yksittäisen perintätoimen ja kokonaiskuluvastuun määriä ei saa ylittää. Perintäkuluihin sisältyy alv-osuus 22%, silloin kun sen suorittamista voi vaatia kuluttajavelalliselta.

Kuluttajavelallisen kokonaisvastuu
Saman saatavan yksittäisten perintätoimien (velkoja ja asiamies) perintäkuluvaatimusten yhteismäärät:
190€ pääoman ollessa 250€ tai vähemmän.
220€ pääoman ollessa yli 250€.
59€ suoraan ulosottokelpoiset asiat.

Kuvio 4

3.4.2.1 Perintälain mukaiset perintäkulut

Perintälain 10§:ssä säädetään perintäkuluista seuraavasti ”Velallisen on korvattava perinnästä velkojalle aiheutuvat kohtuulliset kulut riippumatta siitä, periikö saatavaa velkoja itse vai toimeksisaaja velkojan lukuun. Kohtuullisuutta arvioitaessa on otettava huomioon saatavan suuruus, suoritettu työmäärä, perintätehtävän tarkoituksen mukainen suoritustapa ja muut seikat,” Lain säännöstä tulkitsemalla voi saada käsityksen, että velallisen on suoritettava korvaus perinnässä aiheutuvista kuluista nimenomaisesti velkojalle. Käytännössä asiamiestä käytettäessä perintäkulut tulevat suoritettavaksi suoraan asiamiehelle, eikä niitä maksa velkoja ensin ja saa sitten korvausta näistä kuluista velalliselta. Hallituksen esityksestä käy ilmi ettei kiellettynä pidetä tätä käytännössä yleistä suoraan asiamiehelle vaadittavaa korvausta perintäkuluista velalliselta. Lisäksi esityksessä todetaan, ettei velallinen vapaudu toimeksisaajan kulujen ja palkkioiden korvaamisesta maksamalla saatavaa toimeksisaajan sijasta suoraan velkojalle. (PerintäL 10§) (HE199/1996)

Perintäkulujen kohtuullisuutta arvioitaessa kysymys on kokonaisarvioinnista, jossa kaikki asiaan vaikuttavat seikat otetaan huomioon. Saatavan suuruuden huomioon ottaminen ei merkitse kuitenkaan, että perintäkulut olisi määrättävä kaavamaisesti osuutena saatavasta eikä automaattisesti suurempana saatavan ollessa suurempi. Saatavan suuruus ei voi olla keskeisin peruste arvioinnissa etenkään silloin kun velallinen itse omalla toiminnallaan lisää kuluja esimerkiksi riitauttamalla ja kiistämällä selvästi perusteettomasti täysin oikeutetun saatavan. Perintätoimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuden arviointi liittyy osaltaan hyvän perintätavan noudattamisvelvollisuuteen. (HE199/1996)

Perintälaissa ei ole nimenomaisia säännöksiä oikeusseuraamuksista silloin, kun vaaditut perintäkulut eivät ole kohtuullisia. Yksittäisissä velkasuhteissa

normaalina seuraamuksena voidaan pitää kulujen sovittelua. Jos kysymyksessä on kuluttajasaatavan perintä, on velallisena oikeusturvana saattaa kohtuullistamisvaatimuksensa kuluttajavalituslautakunnan käsiteltäväksi. Jos kyseessä on myös hyvän perintätavan rikkominen, on tarvittaessa käytettävissä perintälain 12-14§:n mukainen valvonta ja seuraamusjärjestelmä. Tällä tarkoitetaan mahdollisuutta kieltää jatkamasta kiellettyä menettelyä ja tehostaa kieltoa uhkasakolla. Tällaisen kiellon määrää markkinaoikeus ja lisäksi kuluttaja-asiamies, jos kyseessä on kuluttajasaatavan perintä. Perintälain mukaan velallinen ei ole velvollinen korvaamaan perintäkuluja jos velkoja tai toimeksisaaja on menetellyt hyvän perintätavan vastaisesti. Tämä ei tarkoita, että velallinen vapautuisi kaikista perintäkuluista heti vähäisen laiminlyönnin tai moitittavuuden seurauksena. Hallituksen esityksessä on annettu esimerkkeinä vähäisinä pidettävistä rikkomuksista puhelinperinnän suorittaminen häiritsevänä ajankohtana, jos se ei ole toistuvaa, maksuvaatimuksessa oleva vähäinen puute, jolla ei ole merkitystä saatavan oikeellisuuden tai velallisen oikeusaseman arvioinnissa ja muut kokonaisuuden kannalta epäolennaisina pidettävä puutteet esim. saatavan eri osien erittelyissä. (HE199/1996)

Perintälakiin lisättiin 1.5.2005 perintäkulujen korvaamista kuluttajaperinnässä koskevat säännökset ja yksittäisistä perintätoimista veloitettavien kulujen ja velallisen kokonaiskuluvastuun enimmäismäärät kuluttajaperinnässä. Samalla säädettiin aikarajoista sellaisille perintätoimille, joista vaaditaan korvaus velalliselta. Lakiin tehtiin muutokset kuluttajasaatavien perintäkulujen kohtuullisuuden ja riittävän yhdenmukaisuuden varmistamiseksi. (HE21/2004) (PerintäL 10a-c§)

Hallituksen esityksessä perintälain muuttamisesta (HE21/2004) on esitetty tilastoa Kuluttajaviraston selvittämistä perintäkulujen määristä vuosina 2000 ja 2001. Selvitykset osoittivat, että perintäkulujen vaihteluväli kuluttajasaatavien perinnässä oli varsin suuri. Lakivaliokunnan mietinnössä onkin otettu kantaa, ettei ole asianmukaista, jos velallisen suoritettaviksi tulevat perintäkulut voivat vaihdella sattumanvaraisesti sen mukaan, mitä

perimistoimistoa velkoja on sattunut käyttämään. Velallinenhan ei pääse vaikuttamaan perimistoimiston valintaan. Valiokunnan mielestä on myös tärkeää, että perintäkulujen määrät pysyvät yleisesti kohtuullisina ja ne ovat myös velallisen ennakoitavissa. Lisäksi valiokunta huomauttaa, että perittävien kulujen taso ei saa itsessään aiheuttaa paineita siirtää asioita oikeudelliseen pakkotäytäntöönpanoon. (LaVM14/2004)

Perintälain 10 §:n mukaan kuluttajasaatavaa perittäessä velalliselta saa vaatia saman saatavan yksittäisistä perintätoimistoa käytettäessä enintään seuraavissa jaksoissa esitettävät määrät. Velalliselta saa vaatia todelliset perintäkulut, jos perinnässä on sen edellyttämän tavanomaista suuremman työmäärän vuoksi aiheutunut muita kuin laissa säädettyjä tai siinä säädetyt enimmäismäärät ylittäviä kuluja. Tällöin velalliselle on esitettävä erittely vaadituista perintäkuluista ja niiden perusteista sekä ilmoitettava kulujen määrä olevan muutoin sovellettavia enimmäismääriä suurempi. Enimmäismääriä ei saa ylittää, jos perittävänä on suoraan ulosottokelpoinen saatava. Velalliselta voidaan vaatia todelliset perintäkulut, jotka ylittävät lain tarkoittamat enimmäismäärät esimerkiksi silloin, jos maksuvaatimuksen laatiminen edellyttää tavanomaista monimutkaisempien korkolaskelmien tekemistä. (PerintäL 10§) (LaVM14/2004)

3.4.2.1.1 Kirjallinen maksumuistutus

Kirjallisesta maksumuistutuksesta kuluttajavelalliselta saa vaatia 5 euroa. Maksumuistutus on velkojan itsensä toimittama huomautuslasku tai vapaamuotoinen ilmoitus erääntyneestä saatavasta. Kaikki velkojan itsensä suorittamat erääntyneen saatavan kirjalliset vaatimukset ovat kyseisiä maksumuistutuksia, joista velkoja voi vaatia enintään viiden euron perintäkulun. Maksumuistutuksen ei tarvitse olla kirjallinen, mutta laissa tämä kuluraja on nimenomaisesti määritelty kirjalliselle maksumuistutukselle. Maksumuistutus voi tapahtua myös esimerkiksi puhelimitse, sähköpostin välityksellä, henkilökohtaisesti tai asiamiehen välityksellä. Muusta kuin

kirjallisesta maksumuistutuksesta saa vaatia kuluttajavelalliselta kohtuulliset, todelliset aiheutuneet kulut. (Lindström 2005 s. 187) (PerintäL 10a§)

3.4.2.1.2 Perintälain 5§:ssä tarkoitettu maksuvaatimus

Kuluttajavelalliselta saa vaatia lain 5§:ssä tarkoitetusta maksuvaatimuksesta 21 euroa, jos saatavan pääoma on 250 euroa tai vähemmän, ja 45 euroa, jos saatavan pääoma on yli 250 euroa.

Lain 5§:ssä määritellään ammattimaisesti perintätoimintaa harjoittavan kuluttajasaatavaa periessään maksuvaatimuksessa mainittavista asioista, joita ovat:

1. velkojan nimi ja osoite;
2. saatavan peruste;
3. eriteltyinä saatavan pääoma, korko, viivästyskorko ja perintäkulut;
4. vaadittu kokonaissumma;
5. kenelle, miten ja milloin saatava on maksettava;
6. velallisen mahdollisuus esittää huomautuksia saatavan määrästä ja perusteesta sekä missä ajassa huomautukset on esitettävä; jos perittävänä on saatava, joka voidaan periä ulosottotoimin ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/1961) säädetään, maksuvaatimuksessa on ilmoitettava velalliselle sellaisen saatavan perinnässä käytettävissä olevat oikeuskeinot sekä mahdollisuus hakea maksunlykkäystä; ja
7. kenelle huomautukset on esitettävä; jos perittävänä on julkisyhteisön saatava. maksuvaatimuksessa on ilmoitettava myös sen julkisyhteisön perintää hoitavan yksikön nimi tai henkilön yhteystiedot, jolle velallinen voi tehdä saatavaa ja perintää koskevat huomautuksensa.

(PerintäL 5§ ja 10§)

Perintätoimisto saa siis vaatia saman saatavan maksuvaatimuksesta yhdeltä perintäkerralta enintään 21 euron tai 45 euron kulut. Ensimmäisen maksuvaatimuksen yhteydessä perintätoimiston suorittama työmäärä on huomattavasti suurempi, kuin toistettaessa saman maksuvaatimuksen lähettäminen. Silti lain mukaan tästäkin saa vaatia saman kulun kuin ensimmäisestä maksuvaatimuksesta. Toki tätä rajoittaa kohtuullisuusvaatimus ja hyvän perintätavan vaatimus, mutta lain määrittämä enimmäismäärä voidaan perintätoimiston näkökulmasta kokea hinnastonomaisesti määritellyksi taksaksi ja periä aina sen kummemmin asiaa miettimättä juuri kyseinen enimmäismäärä. Tämä on taas velallisen näkökulmasta kohtuutonta, jos toimitaan kuitenkin lain rajoissa, ja vaaditaan kyseinen perintäkulu moneen kertaan samaa saatavaa perittäessä. Velallisella on toki oikeus kohtuullisuuteen perintäkuluissa ja hän voi tarvittaessa turvautua viranomaisapuun kokiessaan kohtuuttomuutta.

3.4.2.1.3 Suoraan ulosottokelpoisen saatavan perintäkulut

Asiamies saa vaatia kuluttajavelalliselta suoraan ulosottokelpoisen saatavan (PerintäL 10§ 3mom.) 5§:n mukaisesta maksuvaatimuksesta enintään 12 euron perintäkulun perintäkerralta. Kyseisen määrän perusteena on ollut toiseksi alin ulosoton taulukkomaksu. Tällaisen saatavan perinnästä velalliselta ei kuitenkaan saa vaatia perintäkuluna enempää kuin 59 euroa.

3.4.2.1.4 Maksusuunnitelma

Kuluttajavelalliselta saa yhdessä velallisen kanssa laaditusta koko jäännössaatavan kattavasta kirjallisesta maksusuunnitelmasta saa periä enintään 30 euron perintäkulut. Maksusuunnitelman laatimisena ei pidetä sitä jos sovitaan pelkästä eräpäivän siirtämisestä tai muusta maksunlykkäyksestä. Maksusuunnitelmaa koskevaa enimmäiskulumäärää ei

ole porrastettu saatavan pääoman mukaan. Maksusuunnitelman enimmäiskulun on tarkoitus kattaa myös suunnitelmaan tehtävät tavanomaiset ja vähäiset muutokset, kuten jonkun maksuerän maksamisen lykkäämisen tai kokonaismaksuajan pidennyksen. Muutettaessa suunnitelmaa oleellisesti, toimenpide voidaan rinnastaa uuden suunnitelman tekemiseen, josta voidaan veloittaa erikseen. Tällöin on kuitenkin arvioitava onko työnmäärä ollut oikeasti sama kuin laadittaessa maksusuunnitelmaa ensimmäistä kertaa, joten perintäkulun kohtuullisuuden arvioinnissa on jälleen annettava painoarvoa todelliselle työnmäärälle. (HE21/2004)

3.4.2.1.5 Velallisen kokonaiskuluvastuu

Perintäkuluja saa veloittaa jokaiselta perintätoimenpiteen suorittamiselta erikseen. Perintälain 10c §:n mukaan saman kuluttajasaatavan perinnässä velalliselta saa vaatia perintäkuluina yhteensä enintään 190 euroa, jos saatavan on pääoma 250 euroa tai vähemmän. Lisäksi saa vaatia yhteensä enintään 220 euroa, jos saatavan pääoma on yli 250 euroa. Suoraan ulosottokelpoisen saatavan perinnästä saa vaatia yhteensä enintään 59 euroa. Nämä rajat koskevat kuluttajasaatavien perintää, kuten muutkin perintäkulurajoitukset. Kokonaiskuluvastuu muodostuu toimeksiantajan ja toimeksisaajan suorittamien saman saatavan maksuhuomautusten, maksuvaatimusten maksusuunnitelmien, ym. hyvän perintätavan mukaisten perintätoimenpiteiden kulujen yhteismäärästä. (perintäL 10§)

3.4.2.1.6 Perintätoimien aikarajat kuluttajasaatavien perinnässä

Perintälain 10b §:n määrittelemien aikarajojen noudattaminen kuluttajaperinnässä on edellytyksenä sille, että velallista voidaan vaatia suorittamaan perintäkuluja. Myös aikarajat ovat voimassa riippumatta siitä, periikö saatavaa itse velkoja vai toimeksisaaja. Kuluttajavelalliselta saa vaatia perintälain tarkoittamasta maksumuistutuksesta perintäkuluja vain jos saatavasta on vähintään 14 päivää ennen sen erääntymistä lähetetty

velalliselle lasku tai muu erääntymisilmoitus ja erääntymisestä on ennen maksumuistutuksen lähettämistä kulunut vähintään 14 päivää. Jos saatava on sovittu maksettavaksi tiettynä eräpäivänä ilman erikseen tehtävää ilmoitusta, kuluttajavelalliselta saa vaatia perintäkuluja vain, jos eräpäivästä on kulunut vähintään 14 päivää ennen maksumuistutuksen lähettämistä. Seuraavista maksumuistutuksista tai -vaatimuksista saa vaatia perintäkuluja kuluttajavelalliselta vain, jos edellisestä perintätoimenpiteestä, josta veloitettiin perintäkuluja on kulunut 14 päivää. Aikarajat on katsottu tarpeellisiksi, koska laskunsa tunnollisestikin hoitavalta henkilöltä voi jäädä suoritus tekemättä ajallaan esimerkiksi lomasta tai matkasta johtuvan poissaolon takia. Lisäksi ei voida pitää velallisen kannalta kohtuullisena, että velkojat ryhtyisivät vähäisen maksuviivästyksen vuoksi velalliselle lisäkustannuksia aiheuttaviin perintätoimiin. Tiheämmät ja aikaisemmat perintätoimenpiteet eivät sinänsä ole perintälain mukaan kiellettyjä, vaan kulujen periminen niistä kuluttajavelalliselta. Kuluttajavelallista suojaa tässä, kuten muutenkin perintäkuluissa ainoastaan hyvän perintätavan ja kohtuullisuuden vaatimus perintäkuluissa. (PerintäL 10§) (HE21/2004)

3.4.2.2 Perintäkulujen arvonlisävero

Edellä esitetyt perintäkulujen määrät sisältävät myös arvonlisävero-osuuden silloin kun sen suorittamista voi vaatia kuluttajalta. Markkinatuomioistuin on antanut ratkaisun (MT2001/005), jonka mukaan velkojalle aiheutuviin perintäkuluihin sisältyvää arvonlisävero-osuutta ei saa vaatia velalliselta silloin, kun kysymys on kuluttajasaatavien perinnästä ja toimeksiantajana oleva velkoja on elinkeinonharjoittaja, joka on oikeutettu vähentämään perintätoimeksiannon palkkioon sisältyvän arvonlisäveron-osuuden omassa verotuksessaan. Perintälaissa ei sanota, että velallisen on maksettava perintäkulut, vaan että velallisen on korvattava perintäkulut jotka aiheutuvat velkojalle. Markkinatuomion tulkinnan mukaan siis toimeksiantaja on se, joka ensisijaisesti maksaa perintäkulut arvonlisäveroineen. Kun toimeksiantaja saa vähentää arvonlisäverotuksessaan perintäkulujen arvonlisävero-

osuuden, tämä perintäkulujen arvonlisävero ei ole toimeksiantajalle tällöin todellinen kulu vaan ”läpikulkuerä”. Velallinen on perintälain mukaan velvollinen korvaamaan velkojalle aiheutuvat kohtuulliset perintäkulut, eikä velkojan kuluksi voida katsoa arvonlisävero-osuutta em. tapauksessa jolloin velalliselta ei voida tällöin vaatia korvausta perintäkulujen arvonlisävero-osuudesta. Näin siis perintälain mukaan, mutta verotuksellisesta näkökulmasta jää perintäkulujen arvonlisävero saamatta veronsaajalta. Perintätoimintaa harjoittava on toiminnastaan arvonlisäverovelvollinen arvonlisäverolain (AVL1993/1501) mukaan. Kun velkojatoimeksiantaja saa vähentää arvonlisäverotuksessaan perintäkulujen arvonlisävero-osuuden, eikä sitä vaadita velallisen korvattavaksi velkojalle, johtaa tämä siihen, ettei näissä tilanteissa perintäkulujen arvonlisäveroa käytännössä maksa kukaan ja perintätoiminta on tältä osin arvonlisäverotontatoimintaa. Markkinatuomioistuimen ratkaisu on kuluttajavelallisen asemaa parantava tekijä, koska hänen maksettavaksi tulevat perintäkulut ovat siis em. tilanteissa arvonlisäverottomia ja siten pienempiä. Myös velkojan ja perimistoimiston kannalta tähän ei liity oikeusturvaongelmia, vaan kärsijä on veronsaaja. (MT2001/005)

3.4.3 Velallisen maksusuoja

Vilpittömällä mielellä olevan velallisen maksusuoja on turvattu perintälain 8 §:ssä. Jos velkoja on antanut perinnän toimeksisaajan tehtäväksi, velallisen tälle suorittama maksu on pätevä velkojaa kohtaan. Velallisen ja toimeksisaajan väliset sopimukset maksuajasta, -tavasta tai muista saatavaan liittyvistä järjestelyistä sitoo myös velkojaa. Velallisella on oikeus luottaa siihen, että perintätoimeksiantoon kuuluu toimeksisaajan valtuuttaminen vastaanottamaan velkojalle kuuluva suoritus. Perintälaissa on pyritty turvaamaan myös toimeksiantajan etua ottamalla lakiin säännökset perittyjen varojen säilyttämisestä erillään toimeksisaajan omista varoista. (PerintäL 8 ja 11 §)

3.4.4 Vapaaehtoisen perinnän keinot

Perintäkirje on yleisin tapa perinnässä. Perintäkirjeessä käytettävien painostuskeinojen on oltava asiallisia, totuudenmukaisia ja lainsäädännön mukaisia. Oikeudellisiin toimenpiteisiin ryhtyminen, siitä aiheutuvat kustannukset ja maksuhäiriömerkintä ovat tulevaisuudenkuvia, joita velallinen pyrkii välttämään. Perintäkirjeessä ei saa käyttää harhaanjohtavia ilmaisuja. Esimerkiksi julkista maksua, joka on ulosottokelpoinen ilman tuomiota tai päätöstä, ei voi siirtää ulosottoon niin, että perimistoimisto esiintyy hakijana. Mikäli saatavaa ennen ulosottoa perivä perintätoimisto otsikoi perintäkirjeen ”Ulosottovaroitus” tai ”Ilmoitus ulosottoon siirtämisestä” velallinen saa virheellisen käsityksen, että perintätoimistolla on oikeus tällaiseen toimeen ryhtymiseen. Kuvatun ilmaisun käyttäminen on harhaanjohtava ja siten hyvän perintätavan vastainen. Arvioitaessa yleisesti käytettäviä ilmaisuja perinnässä on asiaa tarkasteltava velallisen näkökulmasta. Oleellista on se millaisen vaikutelman keskivertokansalainen ilmaisuista saa. (Willman 1999 s. 47-48) (Lindström 2005 s. 200)

Kirjeperinnässä yksityisyyden suojan näkökulmasta on tärkeä kysymys se, voiko ulkopuolinen, joka ei ole velkasuhteen asianosainen, saada tietoonsa sen, että velallinen on syyllistynyt maksulaiminlyöntiin ja on perinnän kohteena. Vastauksen ollessa kyllä on perintää suoritettu velallisen yksityisyyttä vaarantavalla tavalla. Arvioinnissa on otettava huomioon se kenelle kirje osoitetaan ja millainen on kirjeen ulkoasu. Kirjeen ulkoasu voi antaa tietoa lähettäjästä ja kirjeensisällöstä. Samassa taloudessa asuvat henkilöt, naapurit tai yhteistä postilaatikkoa käyttävä saattaa havaita tahtomattaan toisen henkilön saaman kirjeen. Mikäli kirjekuoreen on kirjoitettu näkyvästi ”SISÄLTÄÄ MAKSUMUISTUTUKSEN” on tilanne kiusallinen velalliselle. Tällöin on hyvinkin mahdollista, että ulkopuolinen saa tiedon siitä, että velallinen on perinnän kohteena. Kirjeen ulkoasusta ei saisi käydä ilmi sen sisältävän perintäkirjeen. Perintäkirje voi kuitenkin olla varustettu perintätoimiston tunnuksella. Velalliset ovat ajoittain esittäneet palautetta, että perintätoimiston logo on merkki siitä, että kyseessä on

perimiskirje. Tämän vuoksi näkyviä tunnuksia ei saisi käyttää. (Willman 1999 s. 53-55)

Puhelinperinnän etuna on henkilökohtainen kontakti velalliseen, mikä voi olla persoonatonta perintäkirjettä tehokkaampi keino sitouttaa velallinen vapaaehtoiseen suoritukseen. Tämä on yleensä myös velallisen etu, koska hän voi kertoa omasta tilanteestaan ja asian hekilökohtaistamisen vuoksi tekee todennäköisemmin suorituksen vapaaehtoisesti (jos se ylipäätänsä on mahdollista velallisen taloudellisen tilanteen takia) ja välttyy oikeudellisen perinnän kustannuksilta. Puhelimeen vastataan yleensä aina, vaikkei vastaaja tuntisikaan soittajaa. Sen sijaan perintäkirjeen sisällön valjetessa velalliselle, saattaa velallinen vain sivuuttaa perintäkirjeen. Velallisen kannalta on huomioitava yksityisyyden suoja korostetummin puhelinperinnässä, koska velallinen ei voi valita ajankohtaa. paikkaa, ja keitä hänen ympärillään on kun hän yllättäen saa perintäpuhelun. Saadessaan perintäkirjeen velallinen voi itse päättää olosuhteista joissa hän tutustuu kirjeen sisältöön. Kirjeen saaja voi itse määritellä omilla ehdoillaan sen henkilöpiirin, joka tulee tietoiseksi erääntyneestä saatavasta. Puhelinperintä tulee velalliselle yllätyksenä. (Willman 1999 s.55-57)

Hyväksyttävämpänä puhelinperintää voidaan velallisen näkökulmasta pitää silloin, kun hänelle on jo lähetetty perintäkirje ja sen jälkeen suoritetaan vielä puhelinperintää. Silti yhteydenotto puhelimitse ei tapahdu velallisen vaan perinnänsuorittajan ehdoilla ja valitsemana ajankohtana. Velallinen ei välttämättä voi vaikuttaa tilanteeseen, jossa hän joutuu perintäpuhelun vastaanottamaan. Jokaisella on oikeus olla vastaamatta itselleen tuleviin puheluihin. Pelkästään puhelimen pitäminen päällä ei merkitse suostumusta siihen, että hänelle voidaan soittaa kunnes tämän on suorastaan pakko vastata. Willman esittää räikeän esimerkin, jossa perintäyritys ilmoitti ottaneensa käyttöön soittopalvelun, joka soittaa toistuvasti velallisen numeroon, kunnes puheluun vastataan. Kuvattu häiritsevä tunkeutuminen velallisen yksityisyyteen on selkeästi tulkittava hyvän perintätavan vastaiseksi. (Willman 1999 s.55-57)

Velkojan ollessa julkisyhteisö, saattaa saatavan peruste olla velallisen kannalta arkaluonteinen ja siihen saattaa sisältyä salassa pidettäviä asioita. Tällaisia saatavia voi olla esimerkiksi terveydenhuollon suoritteista perittävät maksut. Sairaanhoitopiirin perintäyksikkö toimii palvelun tuottajan valvonnan alaisena ja perinnän suorittajat ovat vaitiolovelvollisia. Tällöin velallisen kanssa voidaan puida asiaa laajemminkin loukkaamatta velallisen yksityisyyttä. Perintätoimistolla voidaan antaa toimeksianto edellä kuvatuista saatavista. Kirjeperinnässä ei ongelmia velalliselle synny niin herkästi kuin puhelinperinnässä, jolloin tilanne voi olla huomattavasti sensitiivisempi. Perimistoimistolle on ilmoitettu tietosuojaa koskevista syistä saatavan perusteeksi ainoastaan potilasmaksu, mutta asian selvittely voi käytännössä vaatia yksityiskohtiin paneutumista. Velallinen saattaa esimerkiksi kysyä, koskeeko tämä saatava nyt mielenterveydellisiä vai gynekologisia palveluita. Tässä tilanteessa ylitetään jo velallisen yksityisyyden rajat vaikka saivarrellen voidaan sanoa että velallinen otti asian puheeksi itse. Soittajan ollessa koulutettu perinnän ammattilainen velallinen on ja lähtökohtaisesti alisteisessa asemassa, eikä välttämättä kykene rationaalisesti arvioimaan sanomisiaan. (Willman 1999 s. 57-58)

Henkilökohtaista perintää toteutetaan käymällä velallisen luona. Perintäkäynnit eivät ole Suomessa kovinkaan yleisiä. Velalliskäynnit olivat yleisiä 1970-luvulla Suomessa. Kansainvälisesti tämä ”street collection” on edelleen yleisesti käytetty. Perintäkäynnit ovat hyväksyttävämpiä yrityssaatavissa. Kuluttajaperinnässä henkilökohtaiset perintäkäynnit voidaan kokea uhkaaviksi ja yksityisyyttä loukkaaviksi. Varsinkin jos naapurit sattuvat näkemään perintäkäynnin. Kuluttajasaatavien henkilökohtainen perintä ei ole siis kovinkaan suositeltavaa. Lisäksi perintäkäynneistä aiheutuu runsaasti kustannuksia, eikä kuluttajavelallinen ole velvollinen korvaamaan näitä todellisia perintäkäynnin kustannuksia ellei perintäkäyntiin ole ollut painavia syitä. Perintäkäynnit soveltuvat paremmin suurempien saatavien perintään. (Lindström 2005 S. 206-207)

Perinnässä voidaan käyttää myös faksia, mutta kuluttajaperinnässä tämä ei yleensä ole mahdollista, koska faksin vastaanottoon tarvittavia laitteita löytyy pääasiassa vain yrityksiltä. Sähköposti on yleistyvä viestinnän muoto ja käyttökelpoinen myös perinnässä. Sähköpostilla saapunutta maksuvaatimusta ei välttämättä koeta yhtä viralliseksi kuin konkreettisesti paperilla olevaa maksuvaatimusta. Sähköpostin lähettämisestä jää lähettäjän järjestelmään merkintä viestin lähettämisestä ja oikeudellisen perinnän haastehakemuksessa voidaan viitata tähän ja esittää, että asian eteen on tehty riittävästi asian ratkaisemiseksi ilman oikeudenkäyntiä. (Lindström 2005 s. 202-207)

3.5 Oikeudellinen perintä

Velkojalla on saamisensa turvaamiseksi käytettävissään vapaaehtoisen perinnän painostuskeinojen lisäksi oikeudellisen perinnän pakkotäytäntökoneisto. Oikeudellisen perinnän päätavoitteena on, että velallinen maksaa velan tai tekee maksusopimuksen velkojan kanssa[24]. Oikeudellisen perinnän toissijaisena tavoitteena on täytäntöönpanoperusteen eli oikeuden päätöksen hankkiminen. Täytäntöönpanoperustetta käyttämällä velkoja voi turvautua ulosottolaitoksen apuun saatavan ulosmittaamiseksi velallisen omaisuudesta. Oikeudellinen perintä käynnistetään yleensä vasta, kun kaikki vapaaehtoisen perinnän keinot on jo käytetty. Tarkoituksena on turvata velkojan saatava, ja nopea ja oikeudenmukainen prosessi. (Lindström 2005 s.215)

Oikeudellisessa perinnässä on epätodennäköistä onnistua, jos velallisella on vakavia maksuhäiriöitä. Maksuhäiriöiden vakavuus ja saatavan suuruus ovat ratkaisevia. Ulosmittausvarattomuus on yksityishenkilöiden ja liikkeenharjoittajien vakava maksuhäiriö, joka kertoo velkojalle, että oikeudellisessa perinnässä ei tulla todennäköisesti onnistumaan lähiaikoina.

[24] Maksusopimus voidaan vahvistaa tuomioistuimessa ja velallisen siitä lipsuessa saattaa velka pakkotäyntäntöön

Varojen puutteeseen rauennut konkurssi on yrityksen maksuhäiriönä verrattavissa yksityishenkilön ulosmittausvarattomuuteen. Maksuhäiriötieto merkitsee sitä, ettei velallinen ole suorittanut velkaansa ainakaan oikeudellisen perinnän aikana. (Lindström 2005 s.216)

Perintälain 6 §:ssä säädetään, että perintätoimintaa ammattimaisesti harjoittava ei saa vaatia kuluttajasaatavasta maksua tuomioistuimessa ennen kuin 5 §:n mukainen maksuvaatimus on toimitettu velalliselle ja asetetut määräajat ovat kuluneet umpeen. Maksua saa vaatia kuitenkin, jos tuomioistuinkäsittelyn siirtyminen saattaa aiheuttaa velkojalle oikeudenmenetyksen tai jos käsittelyn aloittamiseen viivästyksettä on muu painava syy. Tällaiseksi syyksi katsotaan esimerkiksi se, että velkaa uhkaa vanhentua. Muu painava syy voi olla esimerkiksi se, että velallinen yrittää ilmeisen selvästi vältellä saatavan maksamista. Maksun laiminlyönti saattaa johtua laskun katoamisesta tai inhimillisestä virheestä, joka ei välttämättä ole edes velallisesta johtuva. (HE199/1996 ; PerintäL 6§)

Koska oikeudenkäynnistä aiheutuu kustannuksia ja hankaluutta, on ammattimaisessa perintätoiminnassa kohtuullista edellyttää, että velallista muistutetaan maksuvaatimuksella vähintään kerran ennen kuin asian saattamista tuomioistuimen käsittelyyn. Maksuvaatimuksen antamattomuus ei estä asian vireillepanoa tuomioistuimessa, eikä tällä ole muutoinkaan vaikutusta tuomioistuinkäsittelyyn. Tuomioistuimen ei tarvitse selvittää onko maksuvaatimus annettu perintälain edellyttämällä tavalla, eikä kannetta voida jättää tästä syystä tutkimatta. Velallinen saa joka tapauksessa samat tiedot hänelle toimitettavassa haastehakemuksessa. (HE199/1996 ; PerintäL 6§)

3.5.1 Riidattoman saatavan velkominen tuomioistuimessa

Riidattoman saatavan tuomioistuinkäsittelyssä on yleensä kyse täytäntöönpanoperusteen hankkimisesta, eikä sen ratkaisemisesta onko

saatava olemassa vai ei. Pakkotäytäntöönpanon peruste on hankittava käräjäoikeuden käsittelyssä riippumatta siitä onko saatava riitainen vai ei.

Riidatonta saatavaa koskevat asiat käsitellään summaarisessa menettelyssä, joka on pyritty järjestämään mahdollisimman yksinkertaiseksi. Tämä perustuu ajatukseen, ettei ole tarkoituksenmukaista käsitellä riidatonta saatavaa normaalissa oikeudenkäyntimenettelyssä, joka muodostuisi hitaammaksi, kalliimmaksi ja monimutkaisemmaksi.

3.5.2 Haastehakemus

Velkomusasiat, niin kuin muutkin riita-asiat pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla haastehakemuksella. Riidattomissa asioissa riittää normaalia suppeampi haastehakemus. Riita-asiain menettelyssä on pidetty tavoitteena asioiden laadun edellyttämää käsittelyä ja pyritty siihen, että ratkaisu kussakin asiassa tehdään niin nopeasti ja vähin kustannuksin kuin se oikeusturvallisuutta vaarantamatta on mahdollista. Oikeudenkäyntimenettely jaetaan valmisteluun ja pääkäsittelyyn[25]. Kirjallisessa valmistelussa asia voidaan ratkaista yksipuolisella tuomiolla siitä säädetyin edellytyksin tai riidattomissa tapauksissa tuomiolla. (Jokela 2002 s. 287-288)

Suppealla haastehakemuksella voidaan laittaa vireille asiat, jotka koskevat tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista ja häätöä. Suppeassa haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat joihin vaatimus välittömästi perustuu. Velkojan tulee mainita suppean haastehakemuksen perusteluosassa, että asia on velkojan käsityksen mukaan riidaton. Suppeassa haastehakemuksessa on ilmoitettava seuraavat seikat:

- Kantajan yksilöity vaatimus
- Seikat, joihin vaatimus perustuu

[25] Käsittelyvaiheista yksityiskohtaisesti esim. Jokela 2002 s.287-288

- Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisena
- Tuomioistuimen toimivaltaisuusperuste, jos toimivalta ei muutoin ilmene haastehakemuksesta tai siihen liittyvistä asiakirjoista
- Ilmoitus siitä, ettei asia ole kantajan käsityksen mukaan riitainen

(Jokela 2002 s.300) (Lindström 2005 s.228)

Laaja haastehakemus on laadittava sellaisten saatavien velkomuksissa, jotka velallinen on riitauttanut ennen oikeudellisen perinnän käynnistymistä. Tämä on harvinaista, joten tässä yhteydessä ei ole tarkoituksen mukaista paneutua tarkemmin aiheeseen[26].

3.5.3 Haasteen tiedoksianto

Haasteen tiedoksianto on tuomioistuimen tehtävä, haasteessa vastaajalle annetaan tiedoksi velkomusasian vireilletulo ja itse haastehakemuskopio liitteineen. Summaarisessa asiassa haastehakemuksen liitteitä ei tarvitse antaa vastaajalle tiedoksi, vaan riittää, että ne ovat nähtävissä käräjäoikeudessa. Haastetiedoksianto voidaan toteuttaa posti-, kirje- tai haastetiedoksiantona. Postitiedoksianto tapahtuu ilmoituksella, jossa haaste pyydetään noutamaan postista. Allekirjoittamalla haastetodistuksen vastaaja on haastettu. Kirjetiedoksiannossa vastaaja allekirjoittaa haastetodistuksen, jonka hän palauttaa käräjäoikeuteen. Haastetiedoksanto tulee kyseeseen vastaajan ollessa vaikeasti tavoitettava. Haastemies henkilökohtaisesti lähtee haastamaan velkojaa ja tällöin hän allekirjoittaa haastehakemuksen kun toimeksianto on toteutettu. Haastemiehellä on tarvittaessa oikeus saada tietoonsa salaisiakin yhteystietoja, jotta haastettava tavoitettaisiin. (Lindström 2005 s.232-234)

Vastaajan vältellessä haastemiestä haastemies voi toimittaa välttelytiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekulle vastaajan talouteen

[26] Haastehakemuksista tarkemmin esim Jokela 2002 s.290-307)

kuuluvalle yli 16-vuotiaalle henkilölle. Vastaajan ollessa liikkeenharjoittaja haasteen voi jättää liikkeen palveluksessa olevalle henkilölle. Jollei ketään edellä mainittua henkilöä tavata, asiakirjat voidaan toimittaa paikalliselle poliisiviranomaiselle. Tällöin tiedoksiannosta on lisäksi lähetettävä ilmoitus postitse kotiosoitteeseen. (Lindström 2005 s.232-234)

3.5.4 Oikeudellisen perinnän kulut

Velallinen vastaa pääsääntöisesti oikeudellisen perinnän kustannuksista, jos velalle on olemassa peruste, eikä velallinen ole maksukyvytön. Mikäli velallinen osoittautuu varattomaksi perinnän päätyttyä, jäävät kustannukset velkojan maksettavaksi. Oikeudellisen perinnän kuluriski on siis viimekädessä aina velkojalla. Velkojan on arvioitava perinnän kustannuksia suhteessa saatavan pääomaan käynnistäessään oikeudellista perintää. Oikeudellinen perintä ei ole kannattavaa jos saatava on pieni, ellei tiedetä varmuudella velallisella olevan varallisuutta. Jos oikeudellisen perinnän kustannukset uhkaavat kohota perittävän saatavan suuruiseksi, ei oikeudelliseen perintään yleensä kannata ryhtyä. (Lindström 2005 s. 217-218)

Summaarisissa asioissa oikeudenkäymiskaaren mukaan tuomioistuimen tulee viran puolesta (ex officio) arvioida vastapuolen maksettaviksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrä sellaisissa velkomusta tai häätöä koskevissa asioissa, jotka ratkaistaan OK 5:13:n tai OK 5:14:. nojalla yksipuolisella tuomiolla. Kulujen määrän arvioinnissa on otettava huomioon haastehakemuksen edellyttämä työn määrä, saatavan suuruus ja välttämättömät kulut. (Jokela 2004 s.310)

Oikeudenkäyntikuluja ei kuitenkaan tuomita lainkaan, ellei kuluvaatimusta ole esitetty haastehakemuksessa. Riidattomien velkomusasioiden ja häätöä koskevien asioiden oikeudenkäyntikulut tuomitaan yleisissä tuomioistuimissa vaatimusten mukaisesti, kuitenkin seuraavien enimmäismäärien rajoissa:

ASIA	Velan pääoma 250 € tai alle	Velan pääoma yli 250 €
Perustaksa	190 €	220 €
Korkea taksa	265 €	300 €

Perustaksaa sovelletaan perusasiassa, korkeaa taksaa taas kun kyseessä on vaativa asia. Perustaksaan sisältyy palkkio oikeudenkäyntiä varten tehdyistä toimenpiteistä, kuten asian vastaanotosta, rekisteriotteen hankkimisesta, haastehakemuksen laatimisesta ja sen toimittamisesta vastaajan tietoon ja tuomioistuimen kansliaan. Perustaksa sisältää myös velkojan yleiskulut, kuten puhelin-, tietoliikenne-, posti- ja kopiokulut sekä tuomioistuimen oikeudenkäyntimaksun, mahdollisen rekisteriotteen ja arvonlisäveron. Perustaksan suuruista oikeudenkäyntikuluvaatimusta ei tarvitse eritellä. (Lindström 2005 s.245-246)

Korkean taksan oikeudenkäyntikuluja sovelletaan silloin kun asiassa on käyty sovintoneuvotteluja tai kun haastehakemuksen laatiminen vaatii erityistä oikeudellista asiantuntemusta. Tällainen tilanne on käsillä esimerkiksi hankalan koronlaskentatilanteen tai vakuuksien takia, kuitenkaan korkea taksa ei tule sovellettavaksi vain siksi että saatavia ja/tai velallisia on useita. Korkeaa taksaa vaadittaessa on oikeudenkäyntihakemuksessa mainittava se peruste, jolla korkeaa taksaa haetaan. (Lindström 2005 s.245-246)

Poikkeuksena taksoihin mainittakoon tuomioistuoimen mahdollisuus painavista syistä tuomita asiassa maksettavaksi edellä mainittuja taksoja korkeammat oikeudenkäyntikulut, jos asiassa täyttyvät useat edellytykset korkeammalle taksalle. Tällöin haastehakemuksessa on eriteltävä oikeudenkäyntikulujen määrä ja niiden perusteet aina, kun kantaja vaatii taksoja korkeampaa oikeudenkäyntikorvausta. (Lindström 2005 s.245-246)

3.5.5 Muutoksenhaku

Asianosainen, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, on oikeus hakea takaisinsaantia asian ratkaisseelta tuomioistuimelta 30 päivän kuluessa saatuaan tiedoksi yksipuolisen tuomion. Tällöin asia otetaan uudelleen käsiteltäväksi tuomioistuimeen. Kantajan muutoksenhakukeinona on tuomiosta valittaminen. Takaisinsaantimahdollisuudesta huolimatta yksipuolinen tuomio on täytäntöönpanoperuste ja se voidaan panna välittömästi täytäntöön, kuten mikä tahansa lainvoimainen tuomio. (KOM 2003:3 s. 143 ; Havansi, E., 2002 s. 155)

3.5.6 Suoraan ulosottokelpoiset saatavat

Velat, joita velallinen ei suorita vapaaehtoisesti ja joita ei voida erityslain nojalla täytäntöönpanna ilman tuomiota tai päätöstä, joudutaan vahvistamaan ulosottokelpoisiksi tuomioistuimen päätöksellä. Saatavat eivät yleisesti ole suoraan ulosottokelpoisia, ellei erityislaissa ole toisin mainittu. (Lindström 2005 s. 218)

Suoraan ulosottokelpoisille saataville on tyypillistä, että ne ovat luonteeltaan julkisoikeudellisia; niiden taustalla on laki tai asetus. Saataville voidaan periä korkoa, viivästyskorkoa ja muita viivästysseuraamuksia vain jos siitä on erikseen säädetty.

3.5.7 Vaihtoehtoisia oikeudellisen perinnän keinoja

Ennen vuonna 1993 toteutettua laajaa alioikeusuudistusta rahasaatavia voitiin periä kolmessa vaihtoehtoisessa menettelyssä, joita olivat varsinainen riita-asiain oikeudenkäynti, lainhakumenettely ja maksamismääräysmenettely. Kaksi jälkimmäistä olivat summaarisia menettelyjä. Maksamismääräysmenettelyä haettiin yleiseltä alioikeudelta ja lainhaut käsiteltiin ulosotonhaltijoina lääninhallituksissa tai maistraateissa.

Näissä molemmissa summaarisissa menettelyissä oli ideana se, että jos velallinen ei vastustanut velkomusta, annettiin saatavan suorittamiseen velvoittava ratkaisu (ulosottoperuste) Velallisen vastustaessa oli asia saatettava alioikeuden käsiteltäväksi. (KOM 2003:3 s. 142)

Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on esittänyt vaihtoehdoiksi nykyiselle summaariselle menettelylle sen, että niiden käsittely voitaisiin siirtää ulosottoviranomaiselle. Ja toisena vaihtoehtona, että yksityinen määrämuotoinen perintä riittäisi ulosottoperusteeksi. Jälkimmäisellä tarkoitetaan, että yksityisen määrämuotoisen perinnän suorittamisen jälkeen saataisiin ns. heikko ulosottoperuste, jonka perusteella saatavan perintään ulosotossa voitaisiin ryhtyä ilman tuomioistuimen tuomiota. Komitea on katsonut, että kyseisenlaista mallia voisi tulevaisuudessa kehittää, mutta velallisen oikeus riitauttaa velkojan vaatimus on turvattava. Kuten empiirisessä osassa esitetään, velalliset harvoin reagoivat haastekirjeen saapumiseen, eivätkö kiistäneet haasteita yhdessäkään tapauksessa. Todennäköisesti kaikki perityt saatavat olivat oikeudellisesti perusteltuja ja riidattomia. (KOM 2003:3)

Riskinä tällaisessa heikon ulosottoperusteen mallissa ovat siis niiden velallisten tapaukset, jotka pysyvät passiivisena tapahtuipa perinnässä mitä tahansa heihin kohdistuvaa. Tällöin täytäntöönpanoon voisi helpommin päästä perusteettomia saatavia ja kohtuuttomana pidettäviä perintäkuluja, jos tapauksia ei ole tutkittu minkään viranomaisen toimesta. Mielestäni nykyinen järjestelmä ottaa paremmin velallisen oikeusturvan huomioon, vaikka se aiheuttaakin huomattavia kustannuksia velalliselle. Lisäksi on huomattava, että jos tällainen määrämuotoinen perintä suoritettaisiin perimistoimiston toimesta, aiheuttaisi määrämuotoisuuden vaatimusten noudattaminen velallisen oikeusturvan varmistamiseksi lisätyötä yksityisessä perinnässä ja tämä kasvattaisi yksityisenperinnän kustannuksia. Eli olisi arvioitava voidaanko tällä järjestelmällä säästää riittävästi velallisen korvattavaksi tulevia kuluja, että tätä voitaisiin pitää riittävänä säästönä oikeusturvanheikkenemisen kustannuksella. Komitean mielestä velallisen

oikeusturvan kannalta ei ole estettä siirtää riidattomia saatavia koskevat asiat ulosottoviranomaisen käsiteltäväksi. Enemmistö komiteasta onkin ollut sillä kannalla, että kyseinen siirto tulisi tehdä. Vähemmistön mielestä siirrolla ei saavutettaisi juuri hyötyä, vaan sama työ suoritettaisiin vain eri instanssissa. Mielestäni on vielä huomattava velallisen oikeusturvan kannalta se, että tällöin tuomion antajana ja täytäntöönpanijana olisi sama taho. (KOM 2003:3)

4 OIKEUDELLINEN PERINTÄ TILASTOJEN VALOSSA

Riidattomien saatavien velkominen tuomioistuimissa muodostaa suuren osan koko käräjäoikeuksien riita-asioista. Tilastokeskuksen mukaan käräjäoikeuksissa käsiteltiin vuonna 2007 kokonaisuudessaan 242.756 tapausta, ja niistä vireille pantiin suppealla haastehakemuksella 190.460 tapausta, eli noin 78% käräjäoikeuksien riita-asioista koski summaarisia asioita, joista suurin osa on tietynmääräisen saatavan velkomisia. (Kuvio 5)

Suppealla haastehakemuksella vireille pantujen tapausten määrä kasvoi voimakkaasti vuodelle 2007 konekielisissä haastehakemuksissa. Kuten jäljempänä esitetään, konekieliset haastehakemukset ovat pääasiassa perimistoimistojen tekemiä, syynä kasvuun on siis perimistoimistojen avulla perityt saatavat. Syynä tähän saattaa olla pikavippien yleistyminen ja niiden tuomat velkaongelmat.

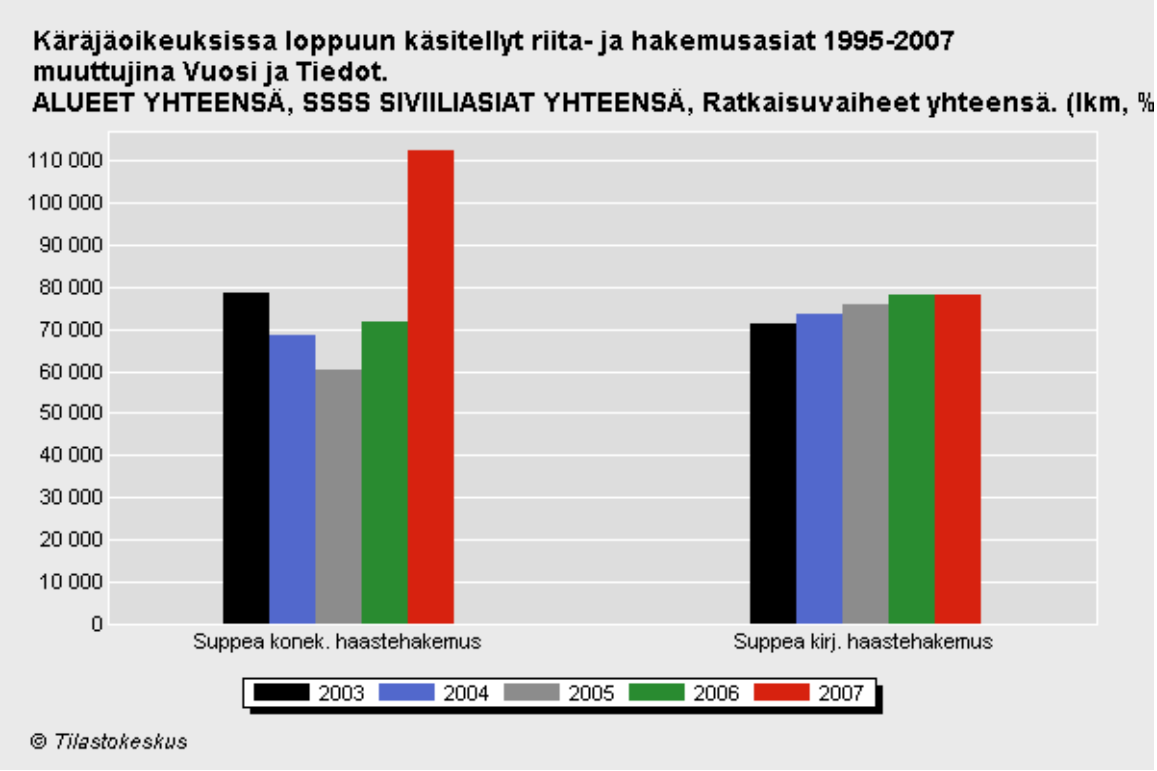

Kuvio 5

4.1 Aineiston hankinta

Aineisto kerättiin Riihimäen käräjäoikeuden summaaristen asioiden oikeudenkäyntiasiakirjoista. Tarkastelun kohteeksi otettiin vuoden 2007 tapaukset, joista tehtiin systemaattinen otanta. Otannan suuruudeksi tuli 113 tapausta. Perittäviä velkoja oli osassa tutkituista tapauksista enemmän kuin yksi, joten joissain seuraavissa esityksissä perusjoukko on 145 ja joissain taas huomattavasti pienempi, kuin tutkittujen tapausten määrä. Tapaukset oli arkistoitu mappeihin diaarinumeroiden perusteella juoksevasti aina 100 tapausta per mappi. Mapeista valittiin joka kolmaskymmenes tapaus ja kahdesta viimeisestä mapista joka viides tapaus. Tilastokeskuksen tilaston mukaan Riihimäen käräjäoikeudessa pantiin suppealla haastehakemuksella vireille kaikkiaan 2458 juttua, joten otos on noin 4,6 % kaikista tapauksista Riihimäen osalta.

Virhemarginaali vaihtelee otoskoon mukaan. Isommassa otoksessa virhemarginaali pienenee. Holopaisen ja Pulkkisen esittämästä virhemarginaalitaulukosta voidaan tulkita virhemarginaalin vaihtelevan tämän tutkimuksen prosentuaalisissa osuuksissa noin 2%:n ja 10%:n välillä. Lukija voi halutessaan tarkastaa liitetaulukosta kyseisessä tapauksessa vallitsevan prosentuaalisen virhemarginaalin. (Holopainen & Pulkkinen 2002 s.38)

4.2 Perinnän osapuolet

Yksi empiirisesti tutkittavista asioista oli tapausten osapuolet. Velallisista selvitettiin onko velallinen mies, nainen, vai juridinen henkilö. Juridisista henkilöistä yksi oli yhdistys, yksi yksityinen elinkeinonharjoittaja (toiminimi) ja muut osakeyhtiöitä. Velallisen ollessa luonnollinen henkilö selvitettiin myös velallisen ikä henkilöturvatunnuksesta. Velkojat olivat elinkeinonharjoittajia, kuntia tai kaupunkeja, tai julkisiksi liikelaitoksiksi luokiteltavia yhtiöitä. Osasta huoneenvuokraa velkovista velkojista ei voinut nimen perusteella varmistua,

onko kyseessä yksityinen vuokranantaja vai julkinen asumispalveluiden tarjoaja. Tällaiset epäselvät tapaukset luokiteltiin yksityisiin elinkeinonharjoittajiin, joten tässä saattaa olla hieman systemaattista virhettä. Velkojana olleet elinkeinonharjoittajat olivat kaikki osakeyhtiöitä. Osa veloista oli myyty (factoring) ja niitä peri eri yritys kuin se, joka oli alun perin ollut velkojana. Tällaisia olivat koulukuvauspalveluun perustuvat saatavat ja näitä oli neljä kappaletta.

Velallisia oli vastaajina yhdestä kahteen kappaletta tutkituissa tapauksissa. Vastaajia oli yksi noin 94%:ssa tapauksista ja kaksi vastaajaa oli lopuissa noin 6%:ssa. Yhdessä tapauksista, jossa oli kaksi vastaajaa, oli kysymys sähköntoimitussopimuksesta, kahdessa tapauksessa velan perusteena oli luottosopimus, jonka pääoma oli yli 10.000 euroa. Lopuissa kahden vastaajan tapauksissa oli kysymys huoneenvuokrasaatavasta. Yhteensä kahden vastaajan tapauksia oli seitsemän kappaletta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa vastaajia oli yksi 87%:ssa tapauksista, kaksi 9%:ssa tapauksista ja enemmän kuin kaksi 4%:ssa tapauksista. Tässäkin kohdassa on siis eroavaisuutta tämän tutkimuksen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen kanssa. (Ervasti 1994 s.146) (Liite5)

Miehet olivat velallisina tutkituissa tapauksissa noin 53%:ssa. Naiset olivat velallisina noin 44%:ssa tapauksista. Tämän perusteella miehet näyttäisivät olevan hieman naisia useammin velallisina. Oikeudellisia henkilöitä oli velallisina noin 3%:ssa tapauksista. Tämä jakauma eroaa vuonna 1994 Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen keräämästä tilastosta, jossa vastaajina oli yksityishenkilö 86%:ssa tapauksista. Tässä otannassa yksityishenkilöiden osuus velallisista oli noin 97%. (Ervasti 1994 s. 47) (Kuvio 6)

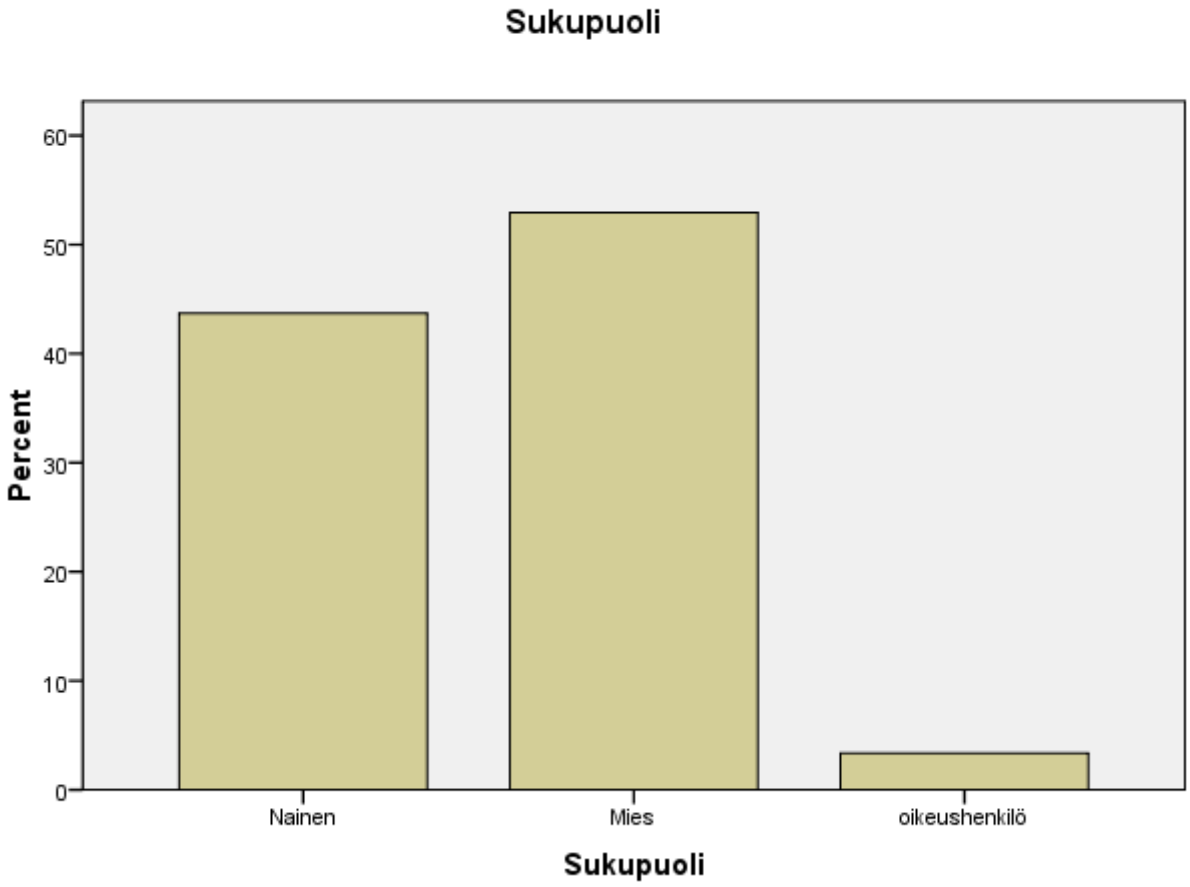

Kuvio 6

Velalliset ryhmiteltiin viiteen ikäryhmään. Nuorin velallinen oli 18-vuotias ja vanhin velallinen oli 61-vuotias. Velallisten iän mediaani oli 38 vuotta ja myös keskiarvo pyöristyy tasaprosenttina samaan 38 vuoteen. Velkaongelmien määrä näyttäisi vähentyvän voimakkaasti henkilöillä, joiden ikä on yli 60 vuotta, heitä oli tutkitussa aineistossa ainoastaan yksi. Myös yli 55-vuotiaiden osuus oli jo selkeästi vähenemään päin. Muutoin velalliset jakautuvat melko tasaisesti 18 ja 55 ikävuoden väliin. Huolestuttavaa näyttäisi olevan se, että heti oikeustoimikelpoisuuden saatuaan velkaongelmia näyttäisi esiintyvän ikävän suurena osuutena velallisista. 18-25 -vuotiaiden osuus tutkimuksen velallisista oli noin 23%. Suurin ikäryhmä oli kuitenkin 36-35 -vuotiaat 18%:n osuudella. Velkaongelmat keskittyvät siis voimakkaimmin 18-55-vuotiaisiin kansalaisiin. (Kuvio7)

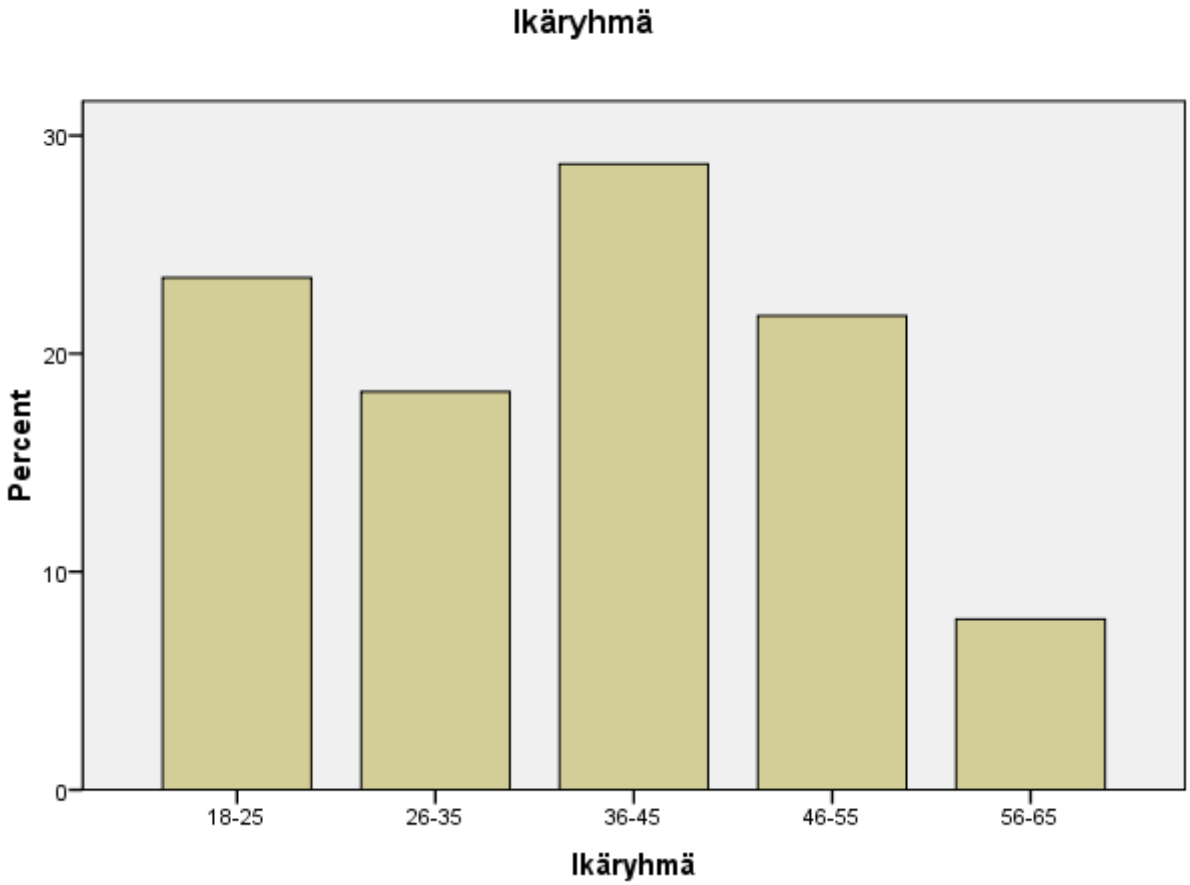

Kuvio 7

Velkojana oli selvästi eniten liikeyrityksiä. Velkojana oli elinkeinonharjoittaja noin 85%:ssa tapauksista. Julkisyhteisö oli velkojana noin 6%:ssa tapauksista ja selkeästi julkiseksi liikelaitokseksi luokiteltiin noin 10% velkojista. Julkisen liikelaitoksen ollessa velkojana oli kyse pääasiassa huoneenvuokrasaatavasta ja häädöstä. Julkisyhteisöjen velkomat saatavat olivat lähinnä erittelemättömään palvelusopimukseen perustuvia saatavia. Huoneenvuokrasaatavia oli velkomassa myös suoraan kaupunki tai kunta muutamassa tapauksessa. Muutoin saatavatyyppejä tarkastellaan tarkemmin jäljempänä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa velkojana oli yhteisö 95% tapauksista ja yksityishenkilö 5%:ssa tapauksista. Tässä tutkimuksessa velkojana ei ollut ainuttakaan yksityishenkilöä. Tässä tutkimuksessa yhteisö oli velkoja noin 94%:ssa tapauksista kun lasketaan

yhteen elinkeinonharjoittajavelkojat ja julkiset liikelaitokset velkojina, joten tätä osuutta voidaan pitää käytännössä samana. Vähemmistövelkojat näyttävät vaihtuneen yksityishenkilöistä julkisyhteisöiksi. (Ervasti 1994 s.146) (Kuvio 8)

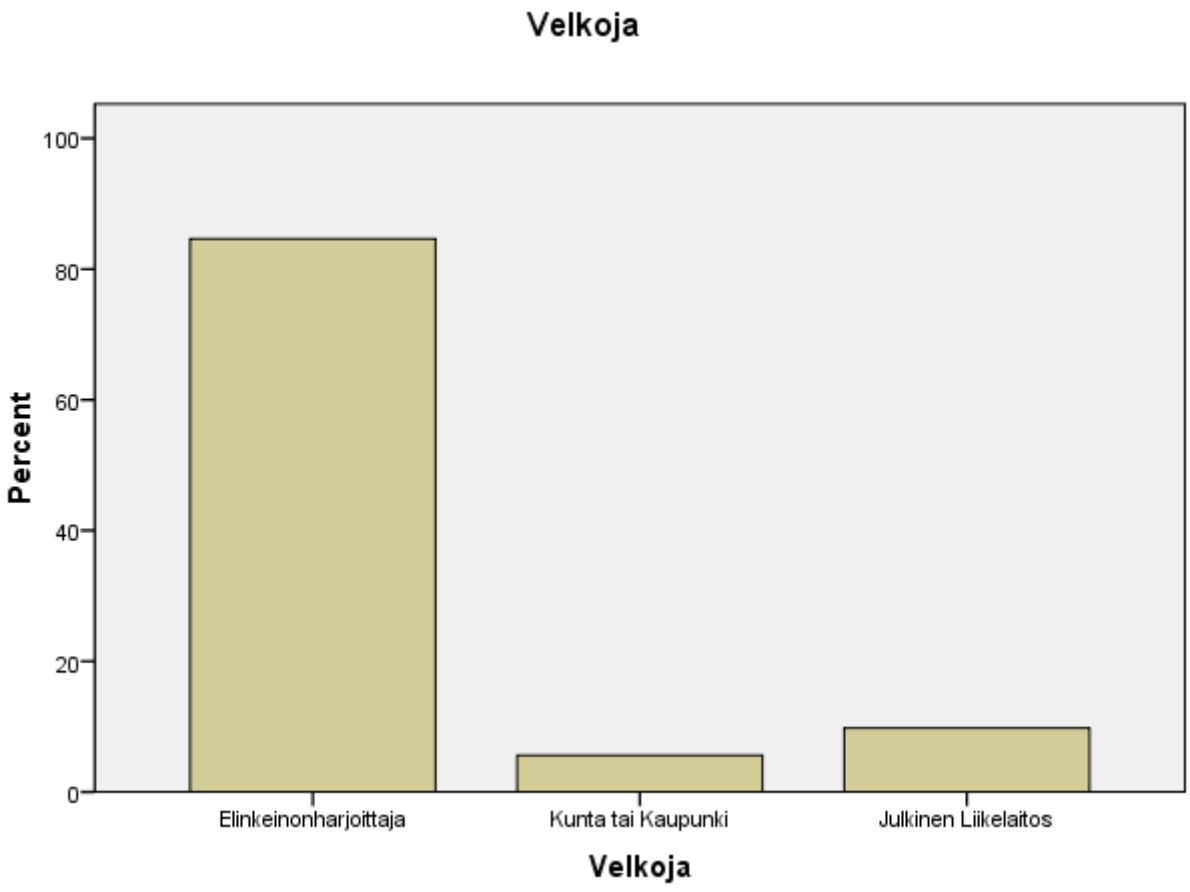

Kuvio 8

Yhtenä mielenkiinnon kohteena aineistosta oli se, kuka on kantajana tapauksissa. Kantajana voi olla velkojan itsensä sijasta hänen asiamiehensä. Asiamiehenä ja toimeksisaajana useimmiten oli perimistoimisto. Asianajotoimisto oli asiamiehenä kolmessa tapauksessa. Kahdessa näistä oli kyse huoneenvuokrasaatavasta ja yhdessä takaussaatavasta. Kyseisen takaussaatavan pääoma oli tutkittujen tapausten suurin pääoma (noin 208.000 euroa), ja tällöin myös vastaaja

käytti asianajotoimistoa. Tämä oli ainoa tapaus, jossa vastaaja käytti asiamiestä. Huoneenvuokrasaatavien, joissa kantajana toimi asianajotoimisto, pääomat olivat noin 1500 euroa ja noin 4300 euroa. Kuten olettaa saattoikin, asianajotoimistoa käytetään velkojan asiamiehenä yleensä suurten saatavien perinnässä. (Liite 8)

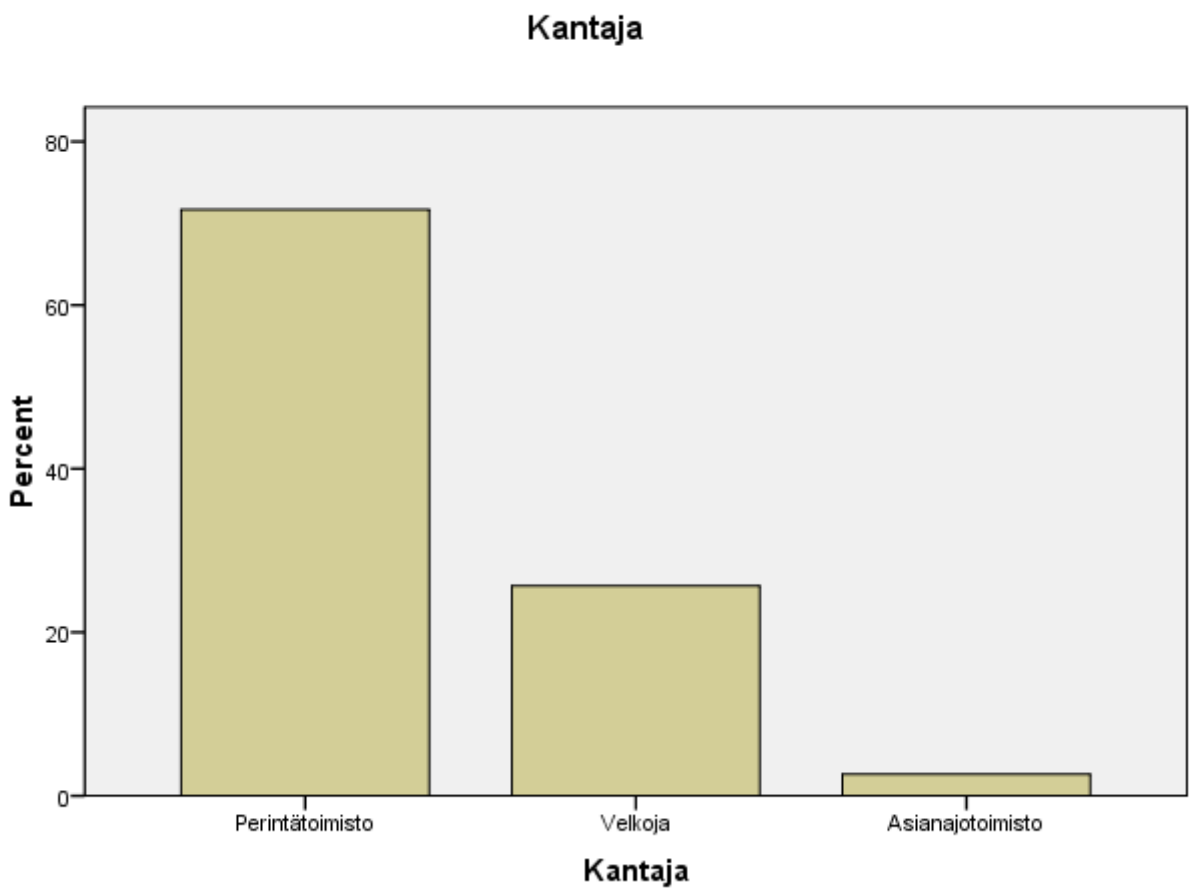

Kuvio 9

Perimistoimisto oli kantajana noin 72%:ssa tapauksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistossa perimistoimisto oli kantajana 58%:ssa tapauksista, joten perimistoimistojen käyttö toimeksisaajana oikeudellisessa perinnässä näyttää lisääntyneen. Itse asianomistaja oli Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tilastossa kantajana 29% tapauksista ja asianajotoimisto 9%:ssa tapauksista. Muita kantajia esiintyi 4%:ssa tapauksista. Tässä

tutkimuksessa kerätyssä aineistossa ei muiksi kantajiksi luokiteltavia ollut. Itse asianomistaja oli kantajana tämän tutkimuksen aineistossa noin 26%:ssa tapauksista, joten tässä ei suurta eroa ole vanhempaan aineistoon. Asianajotoimisto oli kantajana nyt huomattavasti pienemmässä osuudessa tapauksista; noin 3%:a tapauksista. Perimistoimistot näyttävät siis vallanneen alaa asianajotoimistoilta ja muita asiamiehiltä (esimerkiksi tilitoimistot) oikeudellisen perinnän toimeenpanijoina. Perimiskulujen enimmäismäärät varmaankin hillitsevät asianajotoimistojen ja muiden asiamiesten halua toimia perinnän suorittajina, koska satunnaisen perimistoiminnan suorittaminen vaatii enemmän resursseja suorittajalta, kuin siihen erikoistuneelta ammattimaisesti perintää harjoittavalta perimistoimistolta. (Ervasti 1994 s.146) (Kuvio 9)

4.3 Velan perusteet tutkitussa aineistossa

Velan perusteita jaoteltiin kymmeneen eri ryhmään. Irtaimenkaupan saatavat olivat nimensä mukaisia saatavia, jotka perustuivat irtaimen esineen kauppaan. Usein tällainen esine oli myyty postimyyntinä. Huoneenvuokrasaatavat olivat pääasiassa asuinhuoneistojen vuokrasaatavia koskevia velkomuksia, joissa haettiin usein myös häätöä yksipuolisella tuomiolla. Huoneenvuokrasaatavissa on mukana myös yksi elinkeinonharjoittajan vuokrasaatava, joka oikeammin olisi liiketilanvuokra, mutta se on kuitenkin liitetty tässä tutkimuksessa huoneenvuokrasaatavaksi. Velkasuhteeseen perustuvista saatavista omaksi ryhmäkseen on erotettu pikavipeiksi luonnehdittavat saatavat, joita oli oikeudenkäyntiainestossa nimitetty mobiililuotoiksi, pikavipeiksi tai vastaaviksi pienenpääoman saataviksi, joista sovitaan usein matkapuhelimen välityksellä. Teleoperaattoripalvelut olivat puhelinlaskuja ja internetyhteyksistä perittäviä saatavia. Velkasuhteiset saatavat, joita ei luokiteltu pikavipeiksi, perustuvat luottokorttisaataviin, tiliylityksiin, tilisopimuksiin[27]ja muihin luottosopimuksiin.

[27] Tällaisia tilisopimuksia olivat esimerkiksi Ellostilit, joissa velallinen on todennäköisesti ostanut velaksi tai osamaksusopimuksella irtainta omaisuutta. Vaikka nämä olisi voitu luokitella

Tällaiset velkasuhteiset saatavat olisivat useimmiten olleet luokiteltavissa myös kuluttajasuojalain mukaisiksi kulutusluotoiksi. Sähkö- vesi- ja jätepalvelusopimuksiin perustuvat saatavat kuin myös lehtitilaukseen perustuvat saatavat ovat yksinkertaisesti nimensä mukaisia. Vesipalvelusopimusperusteisia ja jätepalveluperusteisia saatavia oli molempia yksi kappale. Muuhun palvelusopimukseen perustuvat saatavat olivat usein sellaisia, joiden peruste ei käynyt tarkemmin ilmi oikeudenkäyntiaineistoista. Tähän ryhmään kuuluvia saatavia olivat mm. hoitopalvelusaatavat ja koulukuvaussaatavat. muihin vuokrasopimuksiin perustuvat saatavat koskivat pääasiassa irtaimen vuokraa. Yksi tapaus koski myös kaupungin uimalan allastilan vuokraa. Muihin saatavien perusteisiin kuului takausperusteisia saatavia, yksi vakuutussaatava ja yksi kirjastopalveluita koskeva saatava. (Kuvio 10)

---

mahdollisesti myös irtaimenkauppasaataviin, tehtiin luokittelu arvioimalla oliko tällainen tilisopimus tehty erikseen sopimalla vai oliko irtaimen kauppa tapahtunut ”laskulla”. Jos voitiin pitää todennäköisenä, että kyseessä oli erikseen tehtävä tilisopimus luokiteltiin nämä saatavat velkasuhteeseen perustuviin saataviin. Näin oli tehty myös oikeudenkäyntiasiakirjoissa siviiliasiannimikkeistön perusteella.

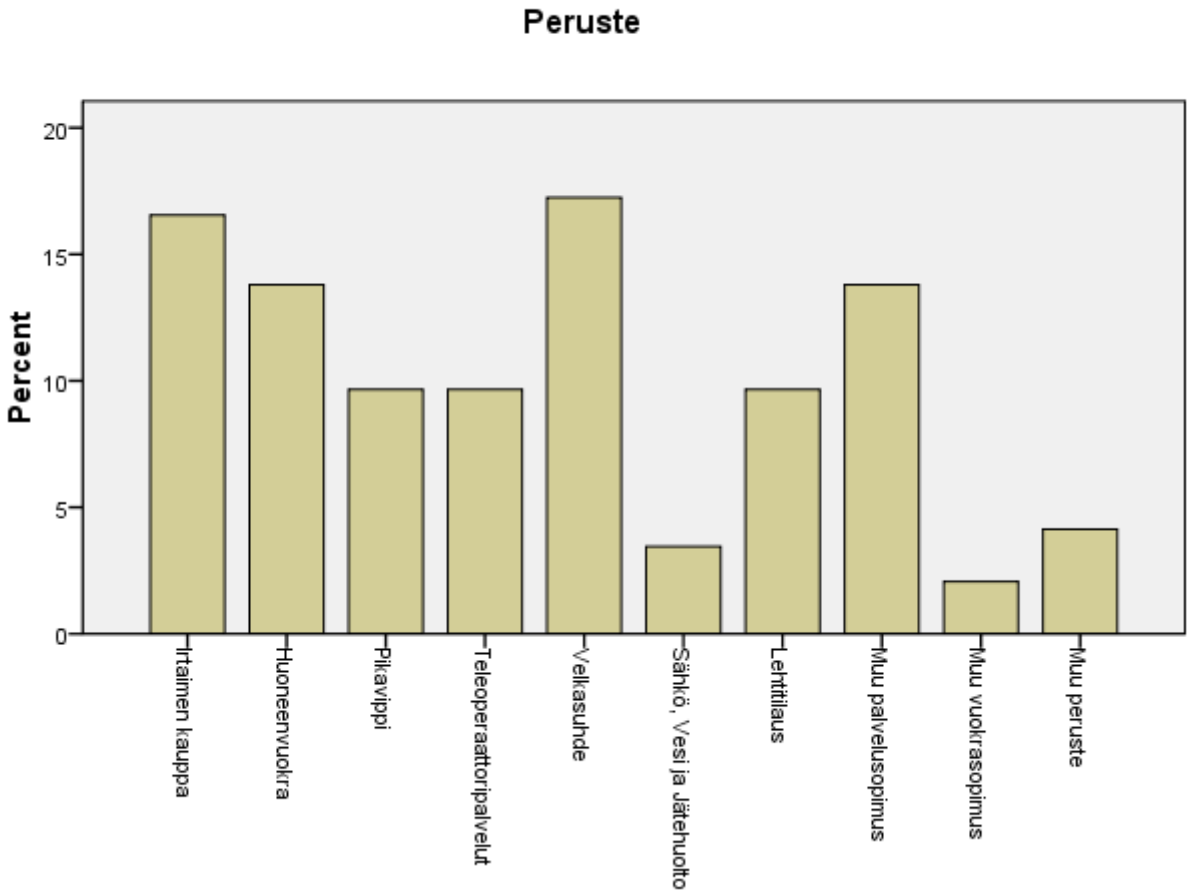

Kuvio 10

Kun lasketaan yhteen pikavippi- ja muut velkasuhteiset saatavat saadaan näiden osuudeksi noin 27%. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistossa velkasuhteisia saatavia oli 41%, mikä on huomattavasti suurempi osuus. Irtaimen kauppaan perustuvia saamisia oli vuoden 1994 tutkimuksessa 28% ja tässä tutkimuksessa noin 17%. Huoneenvuokraperusteet ovat tässä tutkimuksessa mukana noin 14%:n osuudella kun vastaava osuus vertailututkimuksessa oli vain 5%. Teleoperaattoripalveluiden osuus on kasvanut huomattavasti verrattuna vuoden 1994 tutkimukseen, jossa sähkö- ja puhelinsopimusperusteet muodostivat yhteensä 7% saatavista, kun taas nyt teleoperaattoripalvelut jo yksinään muodostivat noin 10% ja sähkö-, vesi- ja jätepalvelusopimukset noin 3% (yhteensä noin 13%). Matkapuhelimien ja

internetyhteyksien määrä on huomattavasti lisääntynyt näiden tutkimusten välisenä aikana, joten tämä selittää näiden osuuden kasvun. Lehtitilauksia ei ollut Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistossa eritelty omaksi ryhmäkseen. Tässä tutkimuksessa niiden osuus saatavista oli noin 10%. (Ervasti 1994 s.47) (Liite 7)

Oikeusministeriön työryhmän aineistossa velan perusteena oli velkasuhteisia saatavia noin 20% tapauksista, joka on pienempi kuin tämän tutkimuksen aineiston noin 27%. Oikeusministeriön työryhmän aineistossa tosin oli luokittelemattomia saatavia noin 33%, joten vertailua ei voida täysin spesifioida. Huoneiston vuokrasaatavia oli työryhmän aineistossa 16,4% ja tässä 14%, joten näiden osalta tulokset yhtenevät. Teleoperaattorivelkoja työryhmän aineistossa oli noin 15%, joka on 5 prosenttiyksikköä tämän tutkimuksen aineistoa suurempi. Sähkö- vesi- ym. perusteisia saatavia työryhmän aineistossa oli noin 5%, joka on hieman enemmän kuin tämän tutkimuksen aineistossa oleva 3,4%. (OM 2006:15) (Liite 7)

4.4 Perittävänä olleiden velkojen määrä

Useimmissa tapauksissa oikeudellisessa perinnässä perittiin yhtä saatavaa. Yhden saatavan tapausten osuus oli noin 91% tapauksista. Muutoin saatavien määrä vaihteli kahden ja seitsemän yhtäaikaisesti perittävän saatavan välillä. Jokaisessa tapauksessa, jossa perittiin enemmän kuin yhtä saatavaa kerralla oli käytetty toimeksisaajana perimistoimistoa. Tällaisissa tapauksissa myös velkojen pääomat olivat tyypillisesti muutamia kymmeniä euroja. Tällöin perintätoimiston käyttäminen parantaa velallisen asemaa perinnässä ja alentaa perintäkuluja kun jokaiselle saatavalle ei erikseen haeta täytäntöönpano perustetta. Myös perimistoimiston yhdessä maksuvaatimuksessa voidaan vaatia maksua useamman velkojan saatavasta kerralla ja säästää velallista erillisiltä perintäkuluilta. Velallisen kannalta olisi siis suotavaa, että velkojat käyttäisivät toimeksisaajana samaa

perimistoimistoa. Toisaalta usean pienen saatavan perittäväksi tuleminen samaan perintätoimistoon alentaa kynnystä ryhtyä oikeudelliseen perintään.

4.5 Velkojen pääomat

Velkojen pääomat olivat yhtenä kiinnostuksen kohteena tutkitussa aineistossa. Yhdessä pikavippiä koskevassa perintätapauksessa velallinen oli suorittanut velan pääoman suoraan velkojalle, mutta ei toimeksisaajan kuluja, jolle perimistoimisto haki täytäntöönpanoperustetta. Suurin pääoma koski yksityishenkilön tekemää takausta yrityksen veloista. Kyseessä oli maanrakennustoimintaa harjoittava yhtiö.

Noin puolessa tapauksista velan pääoma oli alle 250 euroa, joka on perinnänkuluja määriteltäessä lainsäädännössä määritelty pääomaraja. 20%:a tapauksista koski alle 40 euron saatavaa, jota voidaan pitää suhteellisen pienenä saatavana oikeudelliseen perintään. Luokassa 1000-5000 euroa saatavat koskivat usein huoneenvuokrasaatavaa tai luottosopimukseen perustuvaa saatavaa. Pikavippejä koskevissa saatavissa pääomat olivat keskimäärin alle 150 euron -luokkaa eli suhteellisen pieniä saatavia. Nämä koskivat usein myös alle 100 euron saatavia. Lehtitilauksia ja muiksi palvelusopimuksiksi luokitelluissa tapauksissa saatavat olivat keskilukujen perusteella noin 30-100 euron välillä. Irtaimen kauppaa ja teleoperaattoripalveluita koskevat velkomukset olivat pääomiltaan keskiarvollisesti noin 500 euron luokkaa. Takaussaatavat koskivat pääomaltaan isoja kymmenientuhansien saatavia. Koko aineiston velkojen pääomien keskiarvoksi tuli noin 2940 euroa ja mediaaniksi noin 240 euroa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aineistossa saatavien keskiarvo oli euroiksi muutettuna noin 10 500 euroa, joka on huomattavasti suurempi kuin tässä tutkimuksessa, vaikka rahan arvon muutoskin otettaisiin huomioon (Sitä ei ole tässä vertailussa huomioitu). Oikeusministeriön työryhmämietinnössä tehdyn tutkimuksen mukaan vuonna 2005 Perittyjen pääomien keskiarvo oli 1681 euroa, joka on huomattavasti tämän tutkimuksen keskiarvoa alempi. Tosin tämän tutkimuksen aineistossa yksi

erttäin suuri saatava nostaa keskiarvoa, joten on parempi verratta mediaania, joka Oikeusministeriön työryhmän aineistossa oli vuotena 2005 388 ja vuoden 2006 alun aineistossa. 227. Tämän tutkimuksen pääomien mediaani oli 240, joten tulokset vaikuttavat tältä osin yhtenäisiltä. (Ervasti 1994 s.49) (OM 2006:15) s. 80)(Liite 11: Velan pääomataulukko)(Kuvio 11)

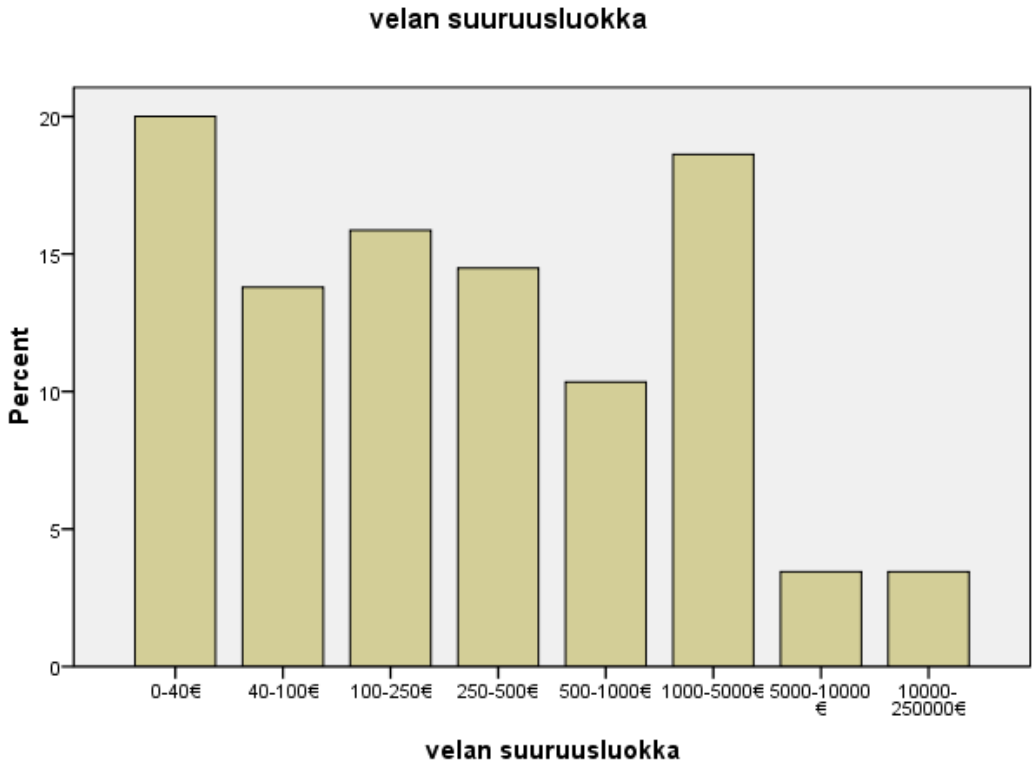

Kuvio 11

4.6 Perinnänkulut

Perintäkuluista saatiin tietoa oikeudellisen perinnän oikeudenkäyntikuluista ja niistä vapaaehtoisen perinnän kuluista, joita erikseen haastehakemuksessa vaadittiin korvattaviksi. Huomion arvoista oli, että julkisten liikelaitosten perimissä huoneenvuokrasaatavissa ei yleensä vaadittu vapaaehtoisen perinnänkuluja lainkaan korvattaviksi. Tapauksissa, joissa perittiin yhdellä haasteella enemmän kuin yhtä saatavaa on pääomat ja perintäkulut summattu yhdeksi kuluksi tai pääomaksi. On siis katsottu, että

saadaan riittävän oikea kuva, kun kohdistetaan kaikki tapauksen perintäkulut koko perittävien saatavien pääomaan.

Perimistoimiston perimät kulut saatiin selville 77 tapauksessa. Näiden perimät kulut vaihtelivat 21 eurosta 200 euroon. Keskiarvo perimistoimiston veloittamille perintäkuluille oli noin 80 euroa. Näiden tulosten mukaan perimistoimiston veloittamia kuluja on kokonaisuutena pidettävä maltillisena ja selvästi alempina kuin perintälaki sallisi niiden olevan. Oikeusministeriön työryhmän aineistossa perintäkulujen keskiarvo oli vuonna 2005 68 euroa ja vuonna 2006 alun aineistossa 88 euroa. Vuonna 2005 voimaantullut perintäkulujen taulukkomainen sääntely näyttää siis johtaneen perintäkulujen kasvuun, vaikka pääomat eivät ole merkittävästi kasvaneet. (OM2006:15) (kuvio 12)

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Perimistoimistonkulut	77	21	200	80,30	45,372
Valid N (listwise)	77				

Kuvio12

Alkuperäisen velkoja perintäkulut saatiin oikeudenkäyntiaineistoista selville silloin kun perimistoimistona oli Lindorff tai Intrum Justitia. Kaikissa näissäkään tapauksista ei kyetty selvittämään alkuperäisen velkojan vaatimia perintäkuluja. Nämä alkuperäisen velkojan perintäkulut oli varmaankin useassa tapauksessa laskettu mukaan perittävän saatavan pääomaan. Alkuperäisen velkojan vaatimat perintäkulut saatiin 33:sta tapauksesta ja ne vaihtelivat 4 eurosta 150 euroon, keskiarvon ollessa noin 18 euroa. Näitä arvoja on pidettävä hyvinkin suuntaa-antavina, koska tiedot saatiin vain pienestä osasta tapauksia ja kuten edellä todettiin, alkuperäisen velkojan perintäkulut oli todennäköisesti useassa tapauksessa perimistoimisto lisännyt saatavan pääomaan.

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Perintäkulut (alkup. Velkoja)	33	4	150	17,57	27,191
Valid N (listwise)	33				

Kuvio13

Oikeudenkäyntikulut vaihtelivat aineistossa 150 euron ja 372 euron välillä. Suurimman oikeudenkäyntikulun tapauksessa oli velkojaa yritetty tavoittaa monin keinon haastetiedoksiantoa varten, joka lopuksi tehtiin julkisessa lehdessä. Noin 53%:ssa tapauksista oikeudenkäyntikulut olivat 222 euroa, eli tämä oli tyyppiarvo. 192 euroa oikeudenkäyntikuluja oli noin 26%:ssa tapauksista. Oikeudenkäyntikulujen keskiarvoksi aineistossa tuli noin 216 euroa.

Yhteenlasketut perimiskulut olivat 170 euron ja 590 euron välillä. Yhteenlaskettujen perimiskulujen keskiarvoksi saatiin noin 274 euroa. Kokonaiskustannuksista selvästi suuremman osan siis muodostavat oikeudellisen perinnän kulut.

Perittävien pääomien ja perimiskulujen suhde vaihteli perimiskulujen ollen 0,11% saatavasta pienimmillään ja suurimmilleen noin 592% saatan pääomaan verrattuna. Suhdekeskiarvon ollessa noin 103%, voidaan todeta perimiskulujen nousevan keskimäärin saman suuruiseksi kuin perittävä pääoma.

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Oikeudenkäyntikulut	112	150	372	216,31	30,434
Perintäkulut yht.	113	170	590	274,24	73,216
kulut%:a PO:sta	112	,11	591,90	103,3270	106,40929
Valid N (listwise)	111				

Kuvio 14

Pikavipeissä perimiskulut lähentelivät määrältään keskiarvollisesti kaksinkertaisuutta suhteessa pääomaan. Tämä oli odotettavissa kun otetaan huomioon pikavippien luonne. Pikavipeissä on tarkoitus ottaa luotoksi pienimäärä rahaa lyhyeksi ajaksi. Myös muiksi palvelusopimuksiksi luokitelluissa saatavissa suhde vaikutti jokseenkin samalta, kuin pikavipeissä. Huoneenvuokra saatavissa perimiskuljen osuus pääomaan verrattuna oli keskiarvoltaan noin 34%. Teleoperaattoripalveluissa ja lehtitilauksissa suhde noudatteli koko aineiston suhdetta ollen 100%:n luokkaa. Irtaimen kaupassa perimiskulut olivat keskimäärin noin 73% saatavasta. Velkasuhteiksi luokitelluissa saatavissa oli tyypillisesti suurempiakin pääomia, eli keskiarvosuhteeksi tuli noin 48%. Yli yhden saatavan tapaukset oli rajattu pois (10kpl) omaksi ryhmäkseen.

Case Summaries

kulut%:a PO:sta

Peruste	N	Mean	Median	Variance
Irtaimen kauppa	18	72,5950	45,7209	4741,837
Huoneen vuokra	20	34,0116	15,2865	3145,398
Pikavippi	13	193,7802	195,3935	4999,701
Teleoperaattori palvelut	12	106,3778	98,2055	6499,551
Velkasuhde	22	47,7871	28,4012	4268,890
Sähkö, Vesi, Jätehuolto	4	162,1420	152,8075	4893,445
Lehtitilaus	1	114,3476	114,3476	.
Muu palvelusopimus	6	175,3997	196,0735	6085,762
Muu vuokrasopimus	3	247,3247	84,5533	89139,844
Muu peruste	3	,4925	,5594	,127
yli yksi saatava	10	217,9925	246,2136	12664,091
Total	112	103,3270	68,8250	11322,937

Kuvio 15

4.7 Haastehakemukset, haastetiedoksiannot ja tuomiot

Tutkitussa aineistossa sähköisellä haastehakemuksella vireille oli pantu 43%:a tapauksista ja paperisella haastehakemuksella 57% tapauksista. Kaikki sähköiset haastehakemukset olivat perimistoimiston laatimia.

Kuvio 16

Haastetiedoksiantoja toimitettiin vastaanottotodistuksellisilla kirjeillä, haastemiehen toimittamana ja yhdessä tapauksessa velallisen ollessa tavoittamattomissa ulkomailla toimitettiin tiedoksianto julkaisemalla haaste julkisessa lehdessä. Jos vastaaja ei vastannut kirjetiedoksiantoon tehtiin tiedoksianto haastemiehen välityksellä. Haastemies toimitti tiedoksiannon kokonaisuudessaan noin 84%:ssa tapauksista. Kirjetiedoksianto toimitettiin onnistuneesti 15%:ssa tapauksista. Kirjetiedoksiantoa ei edes yritetty

tapauksissa, joissa velallisen passiivinen käyttäytyminen oli tullut jo tutuksi käräjäoikeuden henkilökunnalle aikaisemmissa jutuissa.

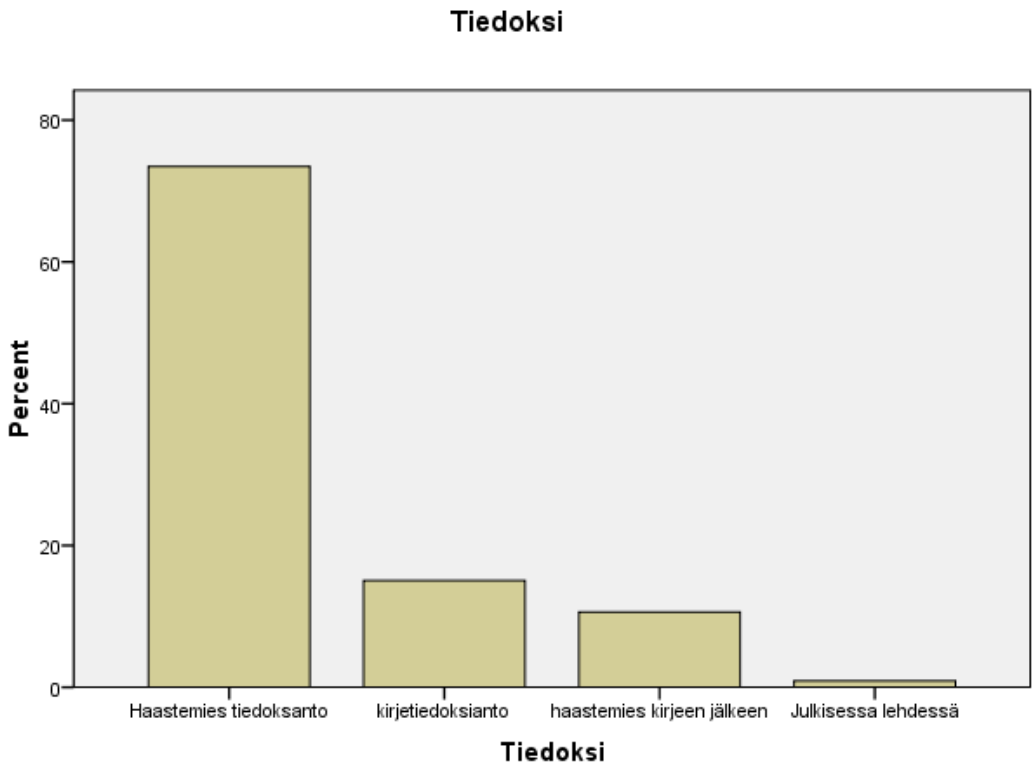

Kuvio 17

Kaikissa tapauksissa, joissa kantaja ei perunut haastetta, annettiin yksipuolinen tuomio. Kantaja peruutti haasteen yhdessä tapauksessa velallisen kuoltua oikeudellisen perinnän kestäessä, ja muissa peruutuksissa syynä oli, että velallinen suoritti vapaaehtoisesti saatavan. Kaikkiaan kantajat peruuttivat haasteista noin 19%, eli jo oikeudellisen perinnän aloittaminen toimii luottotietomerkinnän pelossa velallisen maksuhalukkuuden laukaisevana tekijänä. Oikeudellisesta perinnästä syntyvät kulut tulevat näissäkin tapauksissa velallisten korvattavkiksi.

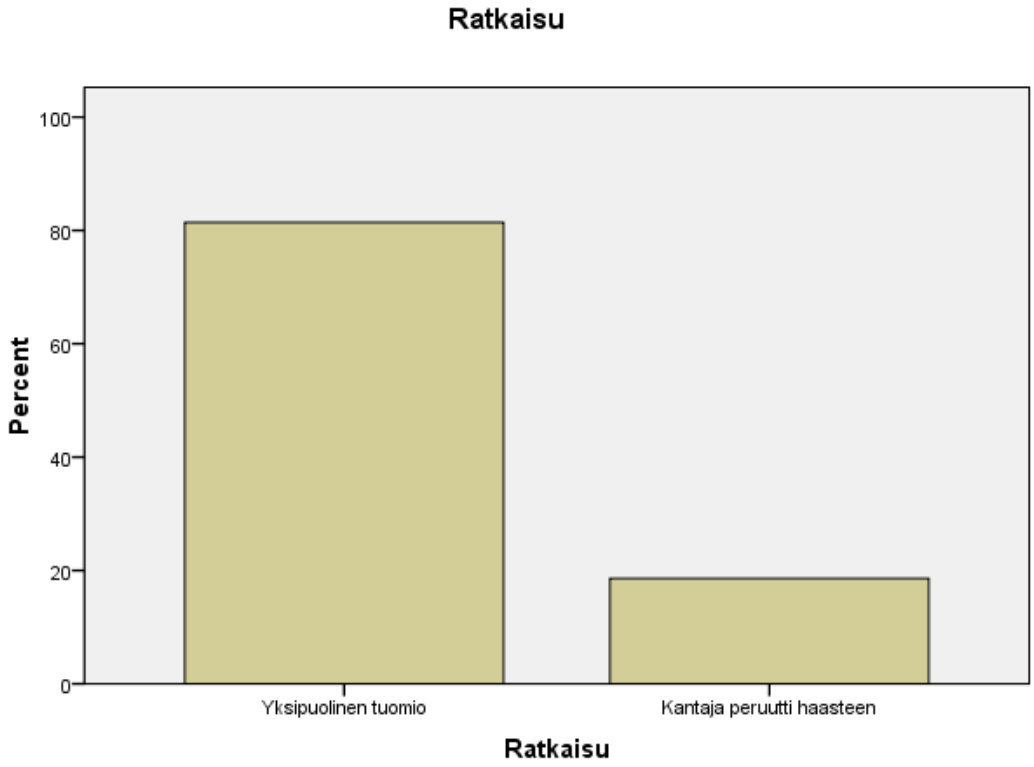
Ratkaisu
100
80
60
40
20
0
Percent
Yksipuolinen tuomio
Kantaja peruutti haasteen
Ratkaisu

Kuvio 18

5 NÄKÖKULMIA PERINTÄÄN

5.1 Oikeustaloustieteellinen näkökulma

Oikeustaloustieteellisestä näkökulmasta on tapana kysyä, miksi oikeustila on juuri sellainen kuin se on. Voidaan kysyä esimerkiksi miksi on Perintälaki, ja miksi se on sellainen kuin se on. Oikeudellista sääntelyä perustellaan taloustieteessä tavallisesti markkinahäiriöistä käsin. Markkinahäiriöillä tarkoitetaan sellaisia markkinoiden epäonnistumisia, jotka estävät voimavarojen tehokkaan kohdentumisen. Perintäalalla on selvää, että tarvitaan oikeudellista sääntelyä, jotta markkinat toimisivat asianmukaisesti. Sääntelyn alaisena ovat menettelytavat ja kulukatot. Perintäalalla markkinatilanne on vääristynyt, koska hintaohjaavuutta ei ole oikeastaan olemassa. Koska palvelun tilaaja ja maksaja ovat eri osapuolia, palvelun tilaajaa ei juuri kiinnosta, paljonko kuluja perinnästä velalliselle tulee. Hänen intressissään on tietenkin varojen kotiuttaminen. Velkojaa siis ohjaa perimistoimiston valinnassa perimistoimiston kyky kotiuttaa saatava. Tällöin markkinatalous ohjaa perimistoimiston valinnassa ehkä juuri epäasiallisemmin toimiviin perimistoimistoihin, jotka tehokkaammin painostavat velallista maksusuoritukseen. (Määttä 2006 s. 21)

Kokonaistaloudellisesti ajatellen olisi hyödyllistä, että velat maksettaisiin ajoissa. Tällöin voitaisiin varmemmin turvata voimavarojen tehokas kohdentuminen kun taloudellisten transaktioiden osapuolten ei tarvitsisi käyttää resursseja kaupan teon jälkeen esimerkiksi velan perimiseen, ja velallisen näkökulmasta perimiseen vastaamiseen ja rahojen kohdentamiseen juuri kyseiseen perittävään saatavaan, jolloin velalliselta jää tekemättä jokin toinen hankinta. Tällöin varallisuusarvoa sisältävät kohteet eivät aina päädy henkilölle, joka sitä eniten arvostaisi. Tämän takia onkin säädännöllisesti määriteltävä riittävät pelotteet velalliselle velan maksamiseksi. Miten luonnolliset tai oikeushenkilöt käyttäytyisivät erilaisten tulkintavaihtoehtojen vallitessa (kannustin). Mikä koetaan suurimmaksi kannustimeksi: perintäkulut, viivästyskorot, ulosoton kulut,

maksuhäiriömerkintä vai yleinen moraali laskun maksamiseen. Tämä on tietenkin kiinni velallisesta henkilönä. (Määttä 2006 s.47)

Oikeustaloustieteellisesti olisi järkevää, että omistusoikeuksien siirrot olisivat luonteeltaan simultaanisia (yhtäaikaisia). Tällöin transaktiokustannukset jäävät yleensä alhaisemmiksi kuin suksessiivisissa tapauksissa (eriaikaisia). Kun toisen osapuolen ei oman luovutuksen jälkeen tarvitse monitoroida toisen toimia (valvoa että velallinen tekee suorituksen) ei tästä synny kustannuksia. Toisaalta kaupankäynnin edellytykset ovat monesti suuremmat ostajalle hänen saadessa maksuaikaa, ja tällöin suurempi osa omaisuuden siirroista tapahtuu todennäköisemmin ja aikaisemmin. Tällöin varallisuus päätyy herkemmin sille, joka arvostaa sitä eniten ja voimavarat jakautuvat todennäköisesti tehokkaammalla tavalla. (Määttä 2006 s.96)

5.2 Perusoikeusmyönteinen näkökulma

Velkavastuun pakkotäytännössä puututaan kansalaisen oikeuspiiriin tavalla, joka ilman oikeutettua perustetta tulkittaisiin ihmis- ja perusoikeuksien loukkaukseksi. Oikeus hallita itseään ja omaisuuttaan on oikeusjärjestelmässämme vahvasti turvattu oikeus. Ihmis- ja perusoikeudet luovat siis insolvenssioikeuteen jännitteitä, jotka nykyään yhä vallitsevammaksi tulleen perusoikeusmyönteisemmän laintulkinnan myötä on tullut yhä huomioonotettavammaksi osaksi oikeudellista perintää. Perusoikeudet on määritelty perustuslain (PL 731/1999) 2 luvussa. Suoritettaessa perintälain tarkoittamaa vapaaehtoista perintää, jonka tarkoituksena on saada velallinen itse vapaaehtoisesti suorittamaan erääntynyt saatava, ei ihmis- ja perusoikeuksien ja perinnän välillä ole merkittävää ristiriitaa, koska velallista ei pakoteta mihinkään eikä hänen omaisuuteensa puututa pakkotoimin. Perusoikeudet antavat periaatteessa suojaa vain yksityisille kansalaisille, mutta tulkinnan ulkopuolelle ei voida kokonaan jättää oikeudellisiakaan henkilöitä. Oikeushenkilöt nauttivat heikompaa välillistä perusoikeussuojaa. (Koulu et al. 2005 s. 85)

Oikeudellisessa perinnässä perusoikeudet ilmenevät vahvana tulkintavaikutuksena sekä suorana soveltamisena. Suoralla soveltamisella on insolvenssioikeudessa laaja soveltamisala. Velkavastuun toteuttaminen sivuaa useita perusoikeuksia, toisaalta insolvenssioikeuden sääntely on harvaa. Oikeudellisessa tutkimuksessa on edustettu maltillista perusoikeudellista tulkintaa, eli lainsäätäjän on katsottu tehneen tarvittavan perusoikeudellisen punninnan ja suhteuttanut insolvenssilainsäädännön perusoikeuksien järjestelmään. Näin perusoikeudet eivät konkretisoidu kovinkaan herkästi oikeudellisessa-, eikä varsinkaan vapaaehtoisessa perinnässä. Toistaiseksi perusoikeustutkimus ei ole kiinnittänyt huomiota juurikaan insolvenssioikeudelliseen lainkäyttöön, eikä maltillinen tulkintalinja ole tullut testatuksi. Toisaalta ilman ulkoisia impulsseja ei muutoksia tulkintaan ole odotettavissakaan. Huomion arvoista on, että perusoikeusmyönteisellä lainsoveltamisella on insolvenssioikeuden toteuttamisessa omat haittansa. Perusoikeuden johtaessa lain sanamuodon sivuuttamiseen toimii perusoikeusmyönteinen tulkinta insolvenssilainsäädännön päätarkoitusta[28] vastaan. Tapauskohtaiset perusoikeustulkinnat eivät myöskään luontevasti sovi summaariseen menettelyyn ja nopearytmiseen täytäntöönpanoon. Juuri tämä onkin samalla oikeudellisen perinnän järjestelmämme samanaikainen vahvuus ja heikkous. (Koulu et al. 2005 s. 85-86)

Velallinen voi toki kokea perintälainmukaisenkin perinnän painostavaksi ja esimerkiksi epäasiallisesti suoritettuna puhelimitse tai henkilökohtaisesti suoritettu perintä voi olla hyvän perintätavan vastaista ja myöskin perustuslain 2 luvun mukaisten perusoikeuksien vastaista. Perusoikeuksista merkitystä saavat

[28] Insolvenssioikeuden päätavoitteena luonnollisesti on velkavastuun toteuttaminen ja velkojan oikeuksien turvaaminen.

5.2.1 Aineelliset perusoikeudet perinnässä

Perusoikeudet jaotellaan aineellisiin ja menettelyllisiin, joista molemmat aktualisoituvat oikeudellisessa perinnässä. Aineellisista perusoikeuksista on huomioitava erityisesti omaisuuden suoja (PL 15.1§), yksityiselämänsuoja (PL 10§) sekä henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suoja (PL 7§). Oikeudellista perintää toteutettaessa on huomioitava legaliteettiperiaate[29], suhteellisuusperiaate[30] ja luottamuksen suojan periaate. Omaisuuden suojassa voidaan kysymykseksi ottaa myös velkojan omaisuuden suoja. Omaisuuden suoja kattaa myös oikeuden saada suoritus. Onhan saamisoikeus varallisuusarvoa sisältävä oikeus, kuten aiemmin esitettiin. Velkojan omaisuuden suojaksi voidaan katsoa oikeus tehokkaaseen ja viivytyksettömään velkavastuun toteutukseen. Velkojien ollessa useimmiten institutionaalisia (esim. julkisyhteisö) tai oikeushenkilöitä, ei velkojalla periaatteessa voi olla perusoikeuksia. Näin ollen perusoikeussuoja pääasiassa tarkoittaa perinnässä velallisen ja mahdollisesti sivullisen suojaa. Velkojan ja velallisen ollessa yksityishenkilöitä voi syntyä perusoikeuksien ristiriita, koska perusoikeudet antavat molemmille yhtä vahvan periaatteellisen suojan. Tällaisia tilanteita voisi esiintyä yksityisoikeudellisten saatavien ulosotossa ja velkajärjestelyssä. (Koulu et al. 2005 s. 85-87)

5.2.2 Menettelylliset perusoikeudet perinnässä

Menettelylliset perusoikeudet on määritelty Perustuslain 21 §:ssä. Tämän mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Tällä säännöksellä on merkitystä tulkittaessa ulosottolakia sekä haettaessa ulosottoperustetta erääntyneelle saatavalle tuomioistuimelta. Lainkäyttöelimen on valittava lain tulkintavaihtoehdoista se,

[29] puuttuminen edellyttää laillista perusteta
[30] puuttuminen ei saa olla voimakkaampaa kuin kyseisessä tilanteessa on tarpeellista

joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoituksen toteutumista. Tällainen ”yleinen” säännös ei luonnollisesti ole ongelmaton. Esimerkiksi asianmukaisuus ja aiheeton viivästys ovat abstrakteja käsitteitä. Oikeuskäytäntöä, johon voitaisiin tukeutua tulkittaessa PL 21 §:ää ei juuri ole. (Koulu et al. 2005 s. 87)

6 VELALLISEN ASEMA PERINNÄSSÄ

Tässä jaksossa suoritetaan tutkimuksen yhteenvetoa ja esitetään johtopäätöksiä.

Toisin kuin oikeudellisen perinnän suorittajien, on perimistoimiston katettava kaikki kulunsa velallisilta ja toimeksiantajilta kerättävillä palkkioilla. Tämä aiheuttaa ristiriitaa tavoitteissa, koska velallisen näkökulmasta tavoitteena on mahdollisimman vähäinen taloudellinen rasitus ja perimistoimistojen tuotto-odotusten yhteen sovittaminen muodostavat vaikeasti toteutettavan yhtälön.

Alun perin perintälakia säädettäessä arvioitiin, että velallisen asema voitaisiin turvata riittävästi yleisluontoisemmilla, hyvää perintätapaa käsittelevillä ohjeilla ja perintäkulujen kohtuullisuuden vaatimuksilla. Sääntelytavan riittävyyden arviointiin vaikutti osaltaan se, että kuluttajavelalliset voivat tarvittaessa kääntyä valvonta ja valitusviranomaisen puoleen. Hyvän perintätavan noudattamista ja perintäkulujen kohtuullisuutta koskevat velallisen kokemat yksittäiset oikeusturvan loukkaukset voidaan saattaa maksutta kuluttajavalituslautakunnan arvioitaviksi. Huomionarvoista tässä on se, että oikeusturvaa asiassa saavat vain ne velalliset, jotka sitä osaavat ja kehtaavat hakea. Usein velallinen voi kokea velkaongelmansa häpeälliseksi asiaksi ja haluta välttää asiansa tuomista vielä uusien ihmisten tarkkailtavaksi. Tällöin esimerkiksi perintäkulujen kohtuullisuuden arvioinnissa aremmat ja häpeilevät velalliset jäivät herkemmin ilman todellista oikeusturvaa, koska eivät sitä nimenomaisesti ole hakeneet.

Kun perintätoimenpiteistä on säädetty taulukkomaiset enimmäismäärät, on velallisen erittäin helppo havaita, että yli enimmäismäärien vaadittavat perintäkulut on tulkittava kohtuuttomiksi, ellei niille ole erikseen nimenomaisia perusteita. Saatavan suuruus on mainittu perintälaissa yhtenä kohtuullisten perintäkulujen määrään vaikuttavana tekijänä. Kuten Kuluttajaviraston selvityksestä käy ilmi, tämä johti perintäkulujen suoraan verrannollisuuteen suhteessa saatavan määrään (liite 1). Alkuperäisenä

tarkoituksena ei kuitenkaan ollut, että perintäkulut määrättäisiin kaavamaisena osana saatavasta tai muuten suoraan suhteutettuna saatavan suuruuteen. Saatavan pääoman määrä ei sinänsä vaikuta perintätoimenpiteiden suorittamisen työmäärään. Suurten saatavien korkeampia perintäkuluja voidaan kuitenkin perustella sillä, että toimeksisaajan vastuukin on tällöin suurempi ja huolellisuusvaatimus korostetumpi. Toisaalta ammattimaisessa perintätoiminnassa yleinen huolellisuus pitäisi aina olla huomion kohteena.

Ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan perintätoimiston perintäkuluvaatimusten määriin vaikuttavat sekä toimiston kiinteät kustannukset, kuten toimiston vuokrat, kalustekulut ja henkilöstön palkat että työhön perustuvat kulut, kuten saatavan perusteen, henkilö ja osoitetietojen tarkastamisesta ja maksusuorituksen käsittelystä johtuvat kulut. Perintätoimiston tuottaessa suurta voittoa voidaan kysyä, ovatko perintäkulujen korvaukset olleet oikeasti nimensä mukaisia korvauksia kuluista. Tällöinhän on maksettu perintäkuluja yli todellisten kulujen määrän. Perimistoimiston tuottama voitto on rahoitettu velallisten maksamilla kuluilla. Onko tätä pidettävä oikeudenmukaisena? Toisaalta voidaan sanoa, että perimistoimisto, joka kykenee tuottamaan voittoa veloittaessaan perintäkuluja lain sallimissa rajoissa ja yleisesti arvioiden kohtuullisesti toimii yksinkertaisesti liiketaloudellisesti arvioiden hyvin, eikä tätä voida pitää velallisenkaan kannalta automaattisesti epäoikeudenmukaisena.

Käytännössä syntyy tapauksia, joissa velallinen suorittaa velkansa alkuperäiselle velkojalle samaan aikaan kun saatavaa siirretään perimistoimistolle perittäväksi. Velallinen kiistää perimiskulujen maksuvelvollisuuden vedoten suoritukseen, joka on tapahtunut ennen kuin perintätoimiston maksuvaatimus on hänelle saapunut. Willmanin mukaan ratkaisun lähtökohdaksi tulee ottaa se, onko perintätoimeksianto jo ehtinyt vaikuttaa määräävästi toimeksisaajaan niin, että perintä on käynnistynyt. Perintätoimenpiteiden käynnistyminen alkaa toimeksiannon vastaanottamisesta lähtien synnyttää toimeksisaajalle todellisia kuluja. Mikäli

vasta perintäkirjeen saapumisajankohta katsottaisiin maksuvelvollisuuden synnyttäväksi tekijäksi, joutuisivat velkoja ja toimeksisaaja kohtuuttoman kuluriskin alle. Käytännössä perintätoimistot pyrkivät lähettämään ensimmäisen kirjeen velalliselle niin, että kirje on perillä seuraavana päivänä perintätoimeksiannon saamisesta. Käytännössä esiintyy tapauksia, joissa velallinen perintätoimiston kirjeen saatuaan maksaa saatavan suoraan velkojalle ilman perintätoimiston kuluja, pyrkien välttämään nämä kulut väittämällä, ettei kirjettä ole saapunut tai, että se on saapunut suorituksen jälkeen. Mikäli edellä esitetty väite automaattisesti hyväksyttäisiin, se mahdollistaisi epäasiallisesti toimiville velallisille keinon välttyä perintäkuluilta ja viivytellä muutoinkin pienempien seuraamusten pelossa maksamisissaan. (Willman 1999 s.78)

Pidän todennäköisenä, että perimistoimiston käyttö perinnässä parantaa velallisen asemaa, koska perimistoimistoissa on ammattitaitoiset perinnän suorittajat, joiden tietämys lain sallimista ja edellyttämistä asioista perinnässä on korkeammalla tasolla kuin yksittäisen velkojan.

Perimistoimiston perittäväksi voidaan antaa suoraan ulosottokelpoisia saatavia. Velallisen näkökulmasta tästä voidaan olla kahta mieltä. Jos tällainen saatava laitetaan suoraan ulosoton perittäväksi voi velalliselle syntyä suuremmat kustannukset, kuin yksityisenperinnän käynnistymisen jälkeisessä nopeassa suorituksessa. Toisaalta, jos velallinen ei maksa perimistoimiston periessä saatavaa, syntyy velalliselle lisää suoraan ulosottokelpoista saatavaa perimistoimiston perintäkuluista. Tämä on ongelmallista velallisen oikeusturvan kannalta jos tilanne on yksinkertaisesti se, ettei velallisella ole varaa suorittaa saatavaa. Tällöin perimistoimiston suorittama perintä kasvattaa täysin tarpeettomasti velallisen velkataakkaa. Sama tilanne on velallisella tapauksessa, jossa hänellä ei yksinkertaisesti ole rahaa suorittaa velkaansa ja häneltä peritään saatavaa ensin perimistoimiston toimenpiteillä, jotka kerryttävät perintäkuluja, ja tämän jälkeen joudutaan hakemaan täytäntöönpanoperuste, joka maksaa velalliselle keskimäärin. yli 200 euroa. Tällaisissa tapauksissa esitetty heikon

ulosottoperusteen malli kuulostaa kyllä käyttökelpoiselta, kunhan velallisen oikeusturva kyetään turvaamaan tällaisessa menettelyssä.

Runsas velallisen aseman parantaminen maksuviivästys tilanteessa voi johtaa heikomman osapuolen aseman murenemiseen markkinoilla. Tämä johtuu siitä, että velalliset vaativat tällöin suurempia vakuuksia suorituksen saamisen vaikeutuessa. Myös rahavelan korot kasvaisivat kun luottotappioiden riski kasvaa. Velallisen aseman voimakkaalla parantamisella voisi olla vaikutusta myös velkaongelmien kasvuun kun velan suorittamisen kannustimet heikkenisivät.

Liitteet:

Liite 1:

Kuluttajaviraston selvitys perimistoimiston veloittamista ensimmäisistä maksuvaatimuksista vuonna 2001:

Saatavan suuruus	Alin perintä-kulu €	Ylin perintä-kulu €
16,81€ (100,00mk)	4,14€	45,41€
50,46€ (300,00mk)	4,14€	46,87€
100,91€ (600,00mk)	5,05€	67,28€
201,83€ (1200,00mk)	5,05€	92,50€
840,94€ (5000,00mk)	8,12€	205,19€
1681,88€ (10 000,00mk)	8,12€	232,10€
8409,40€ (50 000,00mk)	8,12€	1025,95€

Saatavan suuruus:	Mediaani:	Alimman ja ylimmän erotus:
16,81€ (100,00mk)	15,14€	41,27€
50,46€ (300,00mk)	20,18€	42,74€
100,91€ (600,00mk)	32,70€	62,23€
201,83€ (1200,00mk)	42,05€	87,46€
840,94€	58,57€	197,07€

(5000,00mk)		
1681,88€ (10 000,00mk)	67,28€	223,98€
8409,40€ (50 000,00mk)	100,91€	1017,83€

Liite 2: Virhemarginaalitaulukko

	perusjoukon koko			
%-luku	75	100	125	150
1 tai 99	2,3	2,0	1,8	1,6
2 tai 98	3,2	2,8	2,5	2,3
3 tai 97	3,9	3,4	3,0	2,8
4 tai 96	4,5	3,9	3,5	3,2
5 tai 95	5,0	4,3	3,9	3,5
6 tai 94	5,5	4,7	4,2	3,8
8 tai 92	6,2	5,4	4,8	4,4
10 tai 90	6,9	6,0	5,3	4,8
12 tai 88	7,5	6,4	5,8	5,2
15 tai 85	8,2	7,1	6,3	5,8
20 tai 80	9,2	7,9	7,1	6,5
25 tai 75	10,0	8,6	7,7	7,0
30 tai 70	10,5	9,1	8,1	7,4
35 tai 65	11,0	9,5	8,4	7,7
40tai 60	11,3	9,7	8,7	7,9
45 tai 55	11,4	9,9	8,8	8,0
50	11,5	9,9	8,9	8,1

Liite 3: Velallinen henkilönä

Statistics

Sukupuoli

N	Valid	119
	Missing	0

Velallinen henkilönä

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nainen	52	43,7	43,7	43,7
	Mies	63	52,9	52,9	96,6

	oikeushenkilö	4	3,4	3,4	100,0
	Total	119	100,0	100,0	

Liite 4: Velallisen ikä

Statistics

Ikäryhmä

N	Valid	115
	Missing	4

Ikäryhmä

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18-25	27	22,7	23,5	23,5
	26-35	21	17,6	18,3	41,7
	36-45	33	27,7	28,7	70,4
	46-55	25	21,0	21,7	92,2
	56-65	9	7,6	7,8	100,0
	Total	115	96,6	100,0	
Missing	System	4	3,4		
Total		119	100,0		

Statistics

Velallisen ikä

N	Valid	115,000
	Missing	4,000
	Mean	37,670
	Median	38,000
	Std. Deviation	12,142
	Variance	147,434
	Skewness	,065
	Std. Error of Skewness	,226
	Kurtosis	-1,167
	Std. Error of Kurtosis	,447

	Minimum	18,000
	Maximum	61,000

Liite 5: Velallisten lukumäärä

Statistics

Velalliste lkm

N	Valid	113
	Missing	0

Velalliste lkm

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	106	93,8	93,8	93,8
	2	7	6,2	6,2	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Liite 6: Velkoja

Statistics

Velkoja

N	Valid	143
	Missing	0

Velkoja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Elinkeinonharjoittaja	121	84,6	84,6	84,6
	Kunta tai Kaupunki	8	5,6	5,6	90,2
	Julkinen Liikelaitos	14	9,8	9,8	100,0
	Total	143	100,0	100,0	

Liite 7: Saatavien perusteet

Statistics

Peruste

N	Valid	145
	Missing	0

Peruste

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Irtaimen kauppa	24	16,6	16,6	16,6
	Huoneenvuokra	20	13,8	13,8	30,3
	Pikavippi	14	9,7	9,7	40,0
	Teleoperaattoripalvelut	14	9,7	9,7	49,7
	Velkasuhde	25	17,2	17,2	66,9
	Sähkö, Vesi ja Jätehuolto	5	3,4	3,4	70,3
	Lehtitilaus	14	9,7	9,7	80,0
	Muu palvelusopimus	20	13,8	13,8	93,8
	Muu vuokrasopimus	3	2,1	2,1	95,9
	Muu peruste	6	4,1	4,1	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

Liite 8: Kantaja

Statistics

Kantaja

N	Valid	113
	Missing	0

Kantaja

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Perintätoimisto	81	71,7	71,7	71,7
	Velkoja	29	25,7	25,7	97,3
	Asianajotoimisto	3	2,7	2,7	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Liite 9: Tiedoksianto

Statistics

Tiedoksi

N	Valid	113
	Missing	0

Tiedoksi

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Haastemies tiedoksanto	83	73,5	73,5	73,5
	kirjetiedoksianto	17	15,0	15,0	88,5
	haastemies kirjeen jälkeen	12	10,6	10,6	99,1
	Julkisessa lehdessä	1	,9	,9	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Liite 10: Tuomio

Statistics

Ratkaisu

N	Valid	113
	Missing	0

Ratkaisu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Yksipuolinen tuomio	92	81,4	81,4	81,4
	Kantaja peruutti haasteen	21	18,6	18,6	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Liite 11: Perittävien velkojen pääomien suuruusluokat

Statistics

velan suuruusluokka

N	Valid	145
	Missing	0

velan suuruusluokka

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-40€	29	20,0	20,0	20,0
	40-100€	20	13,8	13,8	33,8
	100-250€	23	15,9	15,9	49,7
	250-500€	21	14,5	14,5	64,1
	500-1000€	15	10,3	10,3	74,5
	1000-5000€	27	18,6	18,6	93,1
	5000-10000€	5	3,4	3,4	96,6
	10000-250000€	5	3,4	3,4	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

Liite 12: Perittävien pääomien suuruus velan perusteella luokiteltuna

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Velan pääoma * Peruste	145	100,0%	0	,0%	145	100,0%

Case Summaries

Velan pääoma

Peruste	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Std. Deviation
Irtaimen kauppa	24	527,656	416,365	12,3	2277,5	542,3442
Huoneenvuokra	20	1749,176	1624,755	80,7	4332,9	1138,4446
Pikavippi	14	146,418	122,500	,0	360,0	88,7442
Teleoperaattoripalvelut	14	506,456	262,160	66,7	2697,7	735,3772
Velkasuhde	25	3235,563	1178,390	74,8	13389,7	3909,0140
Sähkö, Vesi ja Jätehuolto	5	145,762	116,430	27,5	252,3	97,4164
Lehtitilaus	14	42,605	28,040	5,3	166,2	41,8279
Muu palvelusopimus	20	95,740	29,900	17,0	788,4	175,2287
Muu vuokrasopimus	3	294,867	300,000	32,1	552,5	260,2380
Muu peruste	6	47502,797	18646,025	15,2	207985,6	80845,1177
Total	145	2943,573	240,170	,0	207985,6	17815,1161

Liite 13: Perittävien velkojen lukumäärä

Statistics

perittäviä velkoja kpl

N	Valid	113
	Missing	0

perittäviä velkoja kpl

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	103	91,2	91,2	91,2
	2	3	2,7	2,7	93,8
	3	2	1,8	1,8	95,6
	5	2	1,8	1,8	97,3
	6	1	,9	,9	98,2
	7	2	1,8	1,8	100,0
	Total	113	100,0	100,0	

Lähdeluettelo:

Aarnio S., Vahvelainen J., 1994, Hyvä perintätapa, WSOY:n graafiset laitokset, Juva

Aurejärvi E., Hemmo M., 1998, Velvoiteoikeuden oppikirja, Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä

Ervasti K., 1994, Oikeudenkäyntikulut uudessa alioikeusmenettelyssä, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 126, 1994, Helsinki

Halila H., Hemmo M., 1996, Sopimustyypit, Lakimiesliiton kustannus, Jyväskylä

Havansi E., 2002, Oikeudenkäynti ja pakkotäytäntö, Forum Iuris, Hakapaino Oy Helsinki

Hemmo M., Kaisto J., 2000, Varallisuusoikeuden alkeet, Vammalan kirjapaino Oy, Vammala

Hemmo M., 2007, Velvoiteoikeuden perusteet, Forum Iuris, yliopistopaino, Helsinki

Holopainen M., Pulkkinen P., 2002, Tilastolliset menetelmät, WSOY Oppimateriaalit Oy

Hoppu E., Hoppu K., 2003, Kauppa- ja varallisuusoikeuden pääpiirteet, WS Bookwell Oy, Porvoo

Jokela A., 2002, Oikeudenkäynti II, Talentum Media Oy, Saarijärvi

Jokela A., 2004, Oikeudenkäynti III, Talentum Media Oy, Jyväskylä

Koulu R., Havansi E., Lindfors H., Niemi-Kiesiläinen J., 2005 Insolvenssioikeus, WS Bookwell Oy, Juva

Letto-Vanamo P., 1991, Suomen oikeushistorian pääpiirteet: Sukuvallasta moderniin oikeuteen, Gaudeamus, Helsinki

Lindström J., 2005, Luotonvalvonta ja saatavien perintä, Talentum media Oy, Pieksämäki

Muttilainen V., 2002 Luottoyhteiskunta; Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinen muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestelyyn 1980- ja 1990-luvun Suomessa, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 189, Helsinki

Määttä K., 2006, Oikeustaloustieteen perusteet, Edita Publishing Oy, Helsinki

Oikeusministeriö, Komiteanmietintö 2003:3, 2003, Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö, Edita Publishing Oy, Helsinki

Oikeusministeriö Työryhmämietintö 2006:15, 2006, Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen, Editor Prima Oy, Helsinki

Pönkä P., Willman P., 2005, Käytännön perintäopas, Edita Prima Oy, Helsinki

Saarnilehto A., 2000, Varallisuusoikeuden kantavat periaatteet, Werner Söderström lakitieto, Vantaa

Saarnilehto A., Hemmo M., Kartio L., 2001, Varallisuusoikeus, WS Bookwell Oy, Juva

Saarnilehto A. toim., 2004, Vanhentumislaki, Dark Oy, Vantaa

Willmann P., 1999, Perinnän opas, Oy Edita Ab, 1999, Helsinki

Lehtiartikkelit:

Helsingin Sanomat, 28.04.2008, B5

Internetlähteet:

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä 199/1996, (verkkodokumentti), (viitattu 26.5.2008), Saatavilla http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+199/1996&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi saatavien perinnästä annetun lain muuttamisesta 21/2004 (verkkodokumentti), (viitattu 26.5.2008), Saatavissa http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+21/2004&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD

Lakivaliokuntamietintö 12/2004 (verkkodokumentti), (viitattu 26.5.2008) Saatavissa http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/lavm_14_2004_p.shtml

Tilastokeskus, 2008, Käräjäoikeuksissa loppuun käsitellyt riita- ja hakemusasiat 1995-2007, vireilletulotapa ja ratkaisutiedot (verkkodokumentti), (viitattu 26.5.2008), Saatavilla http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/oik/koikrs/koikrs_fi.asp